

№ 52-53 (261) 28 сіння 2001 г.

ШАСНІЛІ НІВА

24 СТАРОНКІ

+тэлепраграма на сьвяты

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцу.

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Хрыстос нарадзіўся! Месца ў заезьдзе

Каляднае пасланье Апостальскага візитатара для беларусаў-каталікоў замежжжа айца Аляксандра Надсана

Перадсвяточныя вялікія горад выклікае ў мяне неадназначныя пачуцьці. Вуліцы і вітрыны крамаў упрыгожаныя і ярка асьветленыя. У крамах, мноўгія з якіх адчыненыя праз усю ноч, поўна тавараў, без якіх, калі верыць рэкламе, сьвята — ня сьвята. Людзі з закла-
почанымі тварамі некуды сцяпша-
юцца, ціснуцца, мітусыцца. І вось сярод гэтай няспыннай мітусыні мне прыйшло раз праходзіць ве-
чарам калі банку. У ясна асьвет-
леным фое, якое было адчыненое ўесь час, каб даць людзям доступ да банкаматаў, я ўбачыў яшчэ не старога чалавека. Ён ня браў гро-
шай з аўтамату, але раскладаў на падлозе свой спальнік: усё ж у фое
циплем і ўтульней, як на вуліцы...
Мяне ўразіла спалучэнне багаць-
ця і беднасці. Міжволні прыгада-
ліся слова з Эвангельля пра Ма-
рью, якая "нарадзіла Сына свайго першароднага, і спавіла Яго ў пя-
лёнъ, і паклала ў ясьлі, бо не было для іх месца ў заезьдзе" (Лк. 2:7).

Пытаныне бяздомнасці дазве-
тысячы гадоў таму было такім же надзённым, як і ў нашыя дні. І тады быў контраст між тымі, што жылі ў раскоши, і тымі, што ня мелі нічога. І вось Творца ўсяго, што існуе, прыйшоўшы на гэты съвет, захацеў атаясаміцца з гэтымі апошнімі. Пасыля Ён скажа:
"Прыйдзіце, блаславёныя Айца майго... Я быў галодны, і вы на-
кармілі мяне; сасыяглы, і вы далі
мне піць; падарожны, і вы прыніялі мяне..." На пытаныне, калі гэта ўсё было, Ён адказаў: "Сапраўды... што вы зрабілі аднаму зь меншых бра-
твой маіх, вы Мне зрабілі" (Мц 25:34—40).

Прыгадайма аповед са Старога Запавету пра тое, як Абрахам прасіў трох падарожнікаў не мінаць ягона гамёту, але зайдыць, каб адпачыць і пасліцца. Старая царкоўная традыцыя бачыць у гэтым здарэнні зляўленне Святой Тройцы. Яно натхніла іканапісцяў, якія малівалі трох падарожнікаў у выглядзе анёлаў, што сядзяць за столам і прымічаюць паслік. Мусіць, адтуль і пайшла прыказка: "Госьць у хату — Бог у хату". Хрыстос, які атаясаміў сябе з тымі, хто ў патрэбе, даў гэтай прыказцы новае, глыбокое значэнне.

Ангельская прыказка кажа, што дом — гэта там, дзе мы наракаем найболыш, але дзе з намі абыходзяцца найлепш. Паняцце дому выклікае пачуцьці цепліні, утульнасці і бясъпечнасці. У дому мы адчуваем сябе щаслівымі. Безумоўна, гэта ідэал, да якога мы імкнемся, але якога на гэтым съве-
це дасягнуць ня можам. У гэтым

сэнсе ўсе мы бяздомныя, бо жадаем нечага немагчымага. Можа, у гэтым прычына перадсвяточнае мітусыні.

Эвангеліст Лука расказвае, як аднойчы Хрыстос быў госьцем у дому дзівюх сясьцёр, Марты і Марыі. Марта, добрая і клапатлівая гаспадыня, увіхалася, каб як найлепши прыняць Госыця. Марыя ж, замест дамагчыні сястры, села ля ног Хрыстовых і слухала, што Той казаў. Нарэшце Марта ня вытрывала і паскардзілася на сястру. Але Хрыстос адказаў: "Марта, Марта, ты турбушся і клапоцішся аб многім, а адно толькі патрэбнае. Марыя выбраўла лепшую частку, якая не адымецца ад яе" (Лк 10:41-42). Сявяты Аўгустын скажаў: "Стварыў Ты мяне для сябе, Божа, і неспакойнае сэрца маё, пакуль не спачыне ў Табе". Мне здаецца, што Марыя зразумела гэтую прафілу. Але гэта не азначае, што таксама Марта ня мела рагы.

Мы жывем у веку гэтак званай глябалізацыі, калі кожная меньш больш значная падзея адгукается моцным рэхам па ўсім съвеце і ўплывае на лёс людзей, якія ня маюць прамога дачыненія да яе. На жаль, на пачатку трэцяга тысячагодзідзя мы бачылі мала добрага і быў съведкам падзеі, якія напоўнілі нашы сэрцы жахам і пачуцьцём бясьсельнасці перад злом.

Было б наўні даваць нейкія раз-
цэпты, як запабегчы няпачасцям,
што нас могуць чакаць. Думаю, ад-
нак, што першым крокам было б,
каб мы, як Марыя, стараліся асэн-
саваць самае істотнае і спалучыць
тое з дабрынёй і спагадлівасцю
Марты, каб бачыць Хрыста ў кож-
ным з нас.

Вось гэтай ласкі будзем прасіць у Господа Ісуса Хрыста, які, як кажа перадсвяточная царкоўная песьня, прыходзіць, "каб узба-
гациць збляднела чалавецтва ўбо-
гасцю, якую ўзяў на сябе".

**а.Аляксандар Надсан, Лёндан
Каляды, 2001**

сучасныя беларускія проза і пераклад

СЕМ АПАВЯДАНЬНЯЎ НА СЕМ ЗІМОВЫХ ВЕЧАРОЎ

і геапаэтычнае эсэ Адама Глёбуса "Камікадзэ"

Вінцэс Мудроў. "Дзень герояў"	c. 14
Сяргей Астравец. "Blue secret"	c. 15
Паўліна Качаткова. "Чужое гнездо"	c. 16
Марыя Роўда. "Мы ідзем на пахаваньне"	c. 17
Марыя Вайцяшонак. "Мы з аднаго поля"	c. 18
Хулю Картаасар. "Каб з'ведаць музыку ў слухаўках"	c. 19
Аляксандар Ірванс. "Роўна/Ровно"	c. 20

100 ДЗЁН,
7 год і вечнасць Лукашэнкі
СЕМ АПАВЯДАНЬНЯЎ
на сем зімовых вечароў
АЛЕСЬ ЧОБАТ
Gloria Victis, Сямён Домаш

ПАДПІСНЫ ІНДЕКС 63125

Ня ўсё роўна ад рэдакцыі

Год, што пражылі, здаецца, можна называць годамі бяз вінікаў. Дурныя выбары ў нас, адны размовы пра лібералізацыю. Бязглаздыя атакі камікадзэ на Амэрыку, вайна ў Аўганістане, якая мала што мяне ў съвеце на лепшы. Ях гэтая безвыніковасць кантрастуе са зъменамі ў гарадзкім асяроддзі, асабліва менскім! Адчыніўся вялікі чысты вакзал, перамянілася — не пазаңца — Камароўка, паўсталі новыя кірмашы, мэтро падабралася да богам забытых Шабаноў. Мала засталося ў гарадзе сем'яў, у якіх няма машыны. Блішчаць нікелем фальксвагены, шархцаць мільёнамі купюраў снобскія крамы на менскіх праспектах. Усё болей на іхных паліцах тавару раскоши — нехікіх залачастых рамачак, на што не прыдатных статуэтак, кармазынавых каптуроў съвятога Мікалая. Добрыя людзі болей рабілі, ліхія менея пілі, таму краіна пабагацела. Ня-гледзячы на сухое лета, на завейны, маразявы сънен-жань. Але не ўрадзіла бульба, значыць, цяжкі дажды да наступнага лета старым, адзінокім. Іхнае быцьцё ўсё яшчэ мопна залежыць ад бульбы, ад сваіх рук. Такіх трывалых, але такіх зумчаных. Ад'едзь ад аснованай каляндымі гірляндамі сталіцы — стаяць, нібы выклятія, вёскі, цэркви зь цемпрашаламі на амбонах, канторы прыгону.

Працяг на старонцы 2.

Андрэй Хадановіч
Прадмова да Кнігі Юдыф

паміж пушчаў балот беларускай зямлі
дзе бароняць звязы сваіх нораў
дзе рахманыя пчолы бароняць вульлы
пазабыўшы пра мірны свой нораў

дзе пра голаў тваю гільятына пляе
дзе бароніць пятля тваю шыю
птушкі гнёзды зацята бароняць свае
беларусы бароняць чужкыя

дзе Заслонава прывід стаіўся ў траве
і штоўчар паненак лякае
памяркоўная нація ціха жыве
толькі гутарка ходзіць такая

што анёлы бароняць крылаў сваіх
каб ня ўмेरлі
што шатаны бароняць рылаў сваіх
каб ня ўмेरлі
што тапельцы бароняць сваіх віроў
белавескія пушчы сваіх зуброў
бэтлеемскія зоры сваіх цароў
каб ня ўмेरлі

што сярпы бароняць сваіх каласоў
каб ня ўмेरлі
што ткачыкі бароняць сваіх паясоў
каб ня ўмेरлі
коўжны першы бароніць сваіх другіх
найягчайшы бароніць іншых цяжкіх
пагардзаных век іх сълітых глухіх
каб ня ўмेरлі

Беларусь бароніць сваіх Скарын
каб ня ўмेरлі
маргарыты бароняць свой маргарын
каб ня ўмेरлі
невідушчы бароніць свой даляглад
найсвятышыя панны сваіх немаўлят
барані сваё
й дажывеш да Каляд
з беларускай песняю ў горле

24 сіння 2001

Толькі жмінда і лянівы не чытае "Нашай Нівы"!

Ня ўсё роўна

Працяг са старонкі 1.

Ня верыща ў трываласць усяго гэтага гарадзкога ажыятажу, калі побач такая цемра без прасвітвы.

2001 год не прынёс адчуваньня стабільнасці. Нібы ляціш самалётам, якому нідзе не даюць дазволу на пасадку. Выправіліся з Савецкага Саюзу, а дзе прыязліміся — невядома. Слабыя не вытрымліваюць такога пералёту. Большаясьць адкладае сапраўдане жыцьцё на пасыль. Выкінула з парашутам за борт лічыцца посьпехам. Ну што, зямля не прымае? А лётчык усё кідаецца ў гісторыи ад порту да порту? Так даўно ганяе нас, што хутчай паверши ў немінучы крах, чым у шчасльві лёс. У людзях страцілася пачуцьце мэты.

Калі 90 гадоў таму Янка Купала "са шчырым прыветам яе піцілетній ідэёвой працы для многамільённага беларускага народу" з'явілася да "Нашай Нівы" на яе першы юбілей гэткія радкі:

"З добрых думак, што мы кінем

На сваім дзірване,
Будзе ўнукам нашым жніва —
Доля, панаўанье".

Тое панаўанье тымі нашаніўцамі і самім Купалам разумелася адназначна, гэта не была нейкая мэтафара. І ў мэце ніхто не сумніваўся.

Съедамая сваёй мэты і цяперашняя рэдакцыя "Нашай Нівы". Наш прынцып — рэалізм. Другі прынцып — цэнтрызм, аб'ектыўнасць, незалежнасць. Нас дзяўбуць і зълева, і справа, бо кожны хацеў бы, каб "Наша Ніва" падтрымлівала яго. Аднак незалежная цалкам беларуская газета ў Менску пакуль адна, і ў такой сутуцьці ёй не выпадае быць агітацийнай ці прапагандысцкай. Газета будзе рабіцца з заўсёднай думкай пра нацыянальныя інтарэсы і мацаванье дзяржаўнасці. Трэці прынцып — увага да слабых, павага да ўсіх меншасціяў і пагарджаных большасці. Такіх прынцыпаў будзем трывалаца налета. Газета будзе і далей вельмі крэтычна ставіцца да паскудзтваў растулага капиталізму, несправядлівасці ў разьмеркаванні нацыянальнага бағацця, непавагі да права і звычаяў.

Часта можна пачуць сакрамэнтальнае "а разве не всё равн?" Нават калі гаворка ідзе пра такія рэчы, як зынкненые людзей ці будучыны мовы. Ня ўсё — роўна. Ня ўсё адно, працаваць там, дзе трэба ісці на ўгоды з сумленнем, ці — на самога сябе. Чытаць пасейскую ці па-беларуску. Пісаць правапісам, уведзеным для лягчання наша мовы, ці зь мяккімі знакамі. Жыць дзеля грошаў ці маліцца на іншага бoga. Ня ўсё роўна, што глядзець, як апранацца, што есці, у якім двары жыць. Неабыякавасць — зарука маральнае непадкупнасці. А непадкупнасць сέньня і ёсць нязломнасцю.

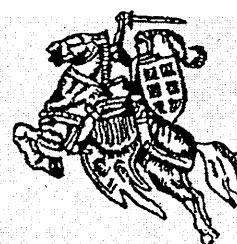
Асобнае слова да тых, хто з тых ці іншых прычынаў спыніў сваю падпіску на "НН": ўсё ж іншай тайгай газеты, як "НН", — няма.

Андрэй Дынько

Дарагія мае суродзічы!

Каляды 2001 году

Ад імя Рады Беларускай Народнай Рэспублікі дазвольце павіншаваць вас з гэтымі святымі і з надыходзячым Новым годам. Калядныя святы — гэта святы спакою, радасці, сяменага шчаслаця. Калі я была малой дзяўчынкай у маіх дзядоў у Засульлю на Стапеччыне, дзед клаў на стол пад белы абрus жменку сена, каб нагадаць аб святыні гэтага вечару, а ў кутку, пад іконай, ставіў спакоек жыта, сымбалль дабрабыту і надзеі на лепшае жыцьцё ў новым годзе. Памятаю, якія чароўныя былі тия моманты. Гэтага каляднага настрою, гэтай радасці на душы жадаю я сёньня вам і вашым блізкім кругом святочнага стала. Жадаю вам надзеі на лепшае жыцьцё, на жыцьцё бяз страху, без штодзённага зьдзёку з усяго, што вам дараю, — з магіяў ваших дзядоў, што заніклі ад чужацкага тэрору ў Курапатах, з ахвяраў Чарнобылю і тых, хто іх бароніць, з вашай роднай мовы, якую наш народ шанаваў і якой карыстаўся цягам стагодзьдзяў, зь беларуска-

тага друкарнага слова, з нашых сымбалияў — бел-чырвона-белага сцяга і Пагоні, пад знакам якіх мы стагодзьдзямі жылі ў годнасці і дабрабыце ў нашай незалежнай Бацькаўшчыне. Жадаю ўсім вам узяднацца пад знакам бел-чырвона-белага сцяга і нашай славнай Пагоні і сёньня ды выгнаць з нашага Краю самазаванца, які ніколі вам ня верне стражчанай волі, не бзе дзеля дабра нашага народу ён працуе, не пра вас ён дбае, мае дараю суродзічы, калі стараецца за ўсякую цану ўтрымліць сваю ўладу над вами. Жадаю вам адначасна і тае мужнасці, тае вытрымліць, тае веры ў лепшу будчыню, якія вам дапамогуць адрадзіць свой вольны край, сваю незалежную дэмакратычную дзяржаву, дзе вы зможаце жыць бяз страху, бяз здзеку, як вольныя людзі, у годнасці і дабрабыце. Дык памажы вам Божа! Жыве Беларусь!

Івонка Сурвіла, Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

пошта рэдакцыі Можна маліцца бяз словаў

Артыкулы "Дзелім-дзелім Курапаты" і "Трайдзіцьнае шэсце" (№ 44 ад 29 кастрычніка) выклікаюць горыч крыхуды на аўтара артыкулаў, паводле якога выглядае, што ўсё, што робіць апазыцыя, вартася ціганамі.

Аўтар артыкулаў, што ў час малебну большасць прысунутых на ведалі "Ойча наш..." Міне, што слілі аbstavін ведае "Ойча наш" з маленства, гэта ня дзівіць. Можна горча малицца і быць пачутым Богам, ня ведаючы складу малітвы.

"КХП БНФ арганізавала шэсце ў Курапаты ўчора. А грамадзкай ініцыятыве "За ўратаванне мэмарыялу Курапаты" будзе ладзіць свае Дзяды з лістапада. Чаму ня разам?" Маўляў, чаму ня так, як бываў у Савецкім Саюзе, калі ўсіх яднала па партыі большавікові?

А якак розынца?! Хай бы ладзілі паломніцтвы на Дзяды да Курапатаў розных беларускіх арганізацый. Кожная старавіца бізрабіць свае паломніцтва больш урачыстым, больш людным, пастаўіць на Курапатах болей новых крыху, расказаць паломнікам болей і лепей пра Курапаты. Но Курапаты - гэта ня

Газэта пісала.

"НН" у № 45 ад 5 лістапада 2001 г. пісала пра менскую беларускую гімназію ў Кунцаўшчыне. Бацькі вучняў зь іншымі мікрараёнаў дабіваліся ад гарадзкіх уладаў адмысловага аўтобусу, каб вазіць дзяцей у школу. За Менгарыканкаму на адрас старшыні ТБМ Алега Трушава прышоў наступны адказ.

Менгарыканкаму сумесна з адміністрацыяй Фрунзэнскага раёну і юнітарным прадпрыемствам "Упраўленне транспарту і сувязі Менгарыканкаму" яшчэ раз разгледзеў пытаньне аб перавозцы дзяцей з мікрараёну Сухарава ў гімназію № 4 (вул. Кунцаўшчына, 18).

Транспартная сувязь паміж мікрараёном Сухарава і Кунцаўшчына ажыць-

чатку здавалася нам простым і лёгкім, выявілася надзвычай складаным. Я прашу прафесіяльнае да тое, што не апраудаў вайсковы здрабік кроў ў сіверту і цудоўную будучыню. Я таксама шыра ў гэта веры. Я шыра хацеў, каб людзям здзялося лепей. І, калі я рашаўся балтавацца на пасаду працьвінта, я ня бачыў больш важнай задачы, чым дабрабыт людзей. Перакананы, што нішто не зьнікае бясьследна. Упэўнены, што, памножыўшы наш досьвед, захаваўшы ўсё самае лепшае з надыходзім нозага 2002 году, мы будзем яшчэ больш актыўна працаўляць над рэалізацыяй нашых плянаў.

Новы год — гэта добрае і шчасльвіе съята. З надыходзім Новага году мы звязываем самыя съветльяя чаканыні ў

толькі магілы нашых працоў, за якіх прыходзім туды маліца, а ў старонкі нашай гісторыі, пра якую беларускі народ, беларуская нація, каб мець будучыню, мусіць ведаць.

Аўтар кажа: "Пасыль таго як съяты асьвяцілі крыжы, пачалася палітычная частка акцыі". І шкада, што ён не расказаў чытам "НН", раскінутым па ўсім свеце, што гаварылі прамоўцы, пра гісторычнае значэнне Курапатаў, пра значэнне паломніцтва. Аўтар не расказаў, што ніхто пра генцацілі беларускай архітэктуры і рамантычнай вобразамі ўладароў ВКЛ. Кулясінскі разам з архітэктарам Юр'ем Казаковым распрацаваў праект першага ў Беларусі коннага помніка — Сыцяпуну Батуру. Міркуеца, што помнік будзе ўсталяваны ў Горадні.

І тое, што апрача съяго і плякатаў паломнікі змаглі прынесці ў Курапаты на сваіх плянох 20 крыжоў і пастаўіць іх, гаворыць пра іхнюю духоўную сілу, разуменне й адданасць справе, пра іхны патрэбы.

Такія людзі ўжо чыны нам патрэбны, каб — Жыла Беларусь!

Раіса Жук-Грышкевіч, Таронта

Што адказаў?

Цялявеца пасяяць бесъперасадачнымі аўтобуснымі маршрутамі № 26 "Сухарава — ГД Ждановічы" (акрамя панядзелка) і № 30 "ГД Ждановічы — Каржанеўская".

У прамежку часу з 7.30 да 8.30 на маршруце № 26 выконваюцца тры рейсы ў кірунку Кунцаўшчыны; у зваротным кірунку да Сухарава з 12.00 да 14.00 на маршруце № 26 выконваюцца пяць рейсаў, на маршруце № 30 — сем.

Як паказаўца дадзеныя вывучэннія руху пасажырскага патоку, названыя інтарвалы руху дазваляюць забясьпечыць перавозку пасажыраў на ўчастку мікрараёна Сухарава — Кунцаўшчына, у тым ліку і ў гімназію № 4.

Намеснік старшыні выканкаму В.Гурын

надзея. Якой мы хочам бачыць Беларусь у новым 2002 годзе? Перадусім, дзмакратычнай дзяржавай, здолней забяспечыць усім грамадзянским, эканамічным, палітычнымі свабодамі, стварыць усім умовы для працвітальнай і шчасливай жыцьцю ўсіх разам і кожнага пасаску. Я шыра веру, што ў недалёкай будучыні ў нашым "Супольным Доме — Беларусі" надыдае працьвітанье — у Новы год жа збіваюцца мари.

Жадаю ўсім вам здароўя, шчаслаця! Давайте ў Новы год усъмнімемся нашым родным, блізкім, сябрам. Пажадаем адно аднаму цяпля і дабрабыту. І, падымаючы келіх, прапануем тост за хаканьне і лепшую будучынью.

Шыра жадаю вам ажыцьцяўленыня ўсіх ваших надзеяў!

З Новы 2002 годам!

Сямён Домаш

з усёй краіны

Пэйджэрзыцыя Смургоняй

У Смургонях ужо 10 чалавек змейлі пэйджэрэы, два з іх нават купілі дараю "карманні тэлеграфы" за 120 далразу. На 60 тысяч насельніцтва гэта няшмат. Але на ўсе смургонцы маюць нават звычайні тэлефон, устаноўка якога каштуе пад 170 тысяч. Пры сярэднім заробку ў 100 тысяч "зайцоў" не да пэйджынгу. Аднак трэба да гэтага імкніцца.

юць адпаведныя аппараты, каб можна было карткай разылічвацца.

Паводле "Рэгіянальнай газеты"

Косткі на прылаўку

Перад Калядамі ў магілёўскім універсаме "Цэнтральны" з'явіўся незвычайны тавар: абсмактанныя курыныя косткі. Зваўся далякатэс "Набор да піва" і каштаваў 1100 руб. Тавар праляжаў колкы дзён і зінкі. Ці купілі, ці прыбрали.

Віталь Дранік, Магілёў

Свята Максіма ў Баранавічах

16 сіннякія Баранавіцкая філія ТБМ ладзіла ў першую лігу Нацыянальнага чэмпінату Беларусі. Кожны футбаліст атрымаў за гэта ад мясцовыя улады відэамагнітфон, імпартовы спартовы касцік і дыплём. Дзяля таго каб каманда выступала добра і надалей, плянунецца рэканструкцыя гарадзкіх кірмашаў. Каманды стадіёні пасяяць з музычнай вучэльні. У часе імпрэзы былі агучаныя вынікі гарадзкіх вікторынаў на творчысці Багдановіча. Пераможцы, сярод якіх былі і школьнікі малодых клясаў, і студэнты, атрымалі прызы й гроши. Асобна быў узнагароджаны школьнікі гуртка "Беларуская мінішчына" з вёскі Сталавіч

Першыя 100 дзён Лукашэнкі адзначыліся новай атакай на пра-мысловыя і фінансавыя эліты краіны і ўмацаваннем дзяржапарату. За сём гадоў кіраўніцтва Лукашэнка цалкам падпрадкаваў сабе дзяржапарат, але не змог прыручиць пра-мыслову-фінансаву эліту. Таму байца іх, працягвае іх сымбалічна прынікаць арыштамі, прызначыннямі ў Акадэміі, пагро-замі банкіркам etc. У гэтым сэнсе ста дзён сталі кульмінацый сямі гадоў. Лукашэнка ўсяляк даводзіць, што дзяржапарат вышайшы за бізнес-эліты. Але гэта фактычна невыканальная мэта, бо гаспадарчыя эліты ніколі не будуть цалкам падкантрольнымі ўладзе ва ўмовах наяўнасці ў эканоміцы прыватнакапіталістичных дачыненняў. Варта адзначыць, што незрастанье ці, прынасі, не такое яўнае зрастанье беларускага дзяржапарату з бізнес-элітамі — прагрэсіўная зя-ва, рэдкая ў СНД. За гэта Лукашэнку варта аддаць належнае.

Тымчасовая аслабленіе гаспадарчых эліт (замена Мясініковіча на Латыпава) спрыяе ўмацаванню дзяржаваўскіх.

Гаспадарчыя эліты мала таго, што расейскамоўныя і расейска-культурныя, яны яшчэ моцна ка-румпаваныя, аж дрыжаць над Ра-сей як над агромністым рынкам збыту. "Інтэграцыя" з Расеем для іх была паратунікам ад заходніх канкурэнцый. У папярэдніх гады арыентацый на Расею была най-перш іхнай задумай.

Эканамічна дзяржапарат — ре-акцыйная сіла. Ён тармозіць рын-кавыя реформы, бо не хоча выпу-скаць з рук уласнасць і байца за-канадаўчую рэгуляванную рынакавую эканоміку. Лібэралізацыя яму ня-

Урад вырашыў, што кіраўнікі рэгіёнаў і асобных прадпрыем-стваў ня будуць атрымліваць за-робкай, пакуль цалкам не разьлічатаца са сваімі падначаленімі. Радыкальныя заходы сталіся вынікам таго, што цігам восені за-пазычанаць са заробкамі зарабкаваў у 40 разоў. У лістападзе за-пазычанаць складала 11% ад фонду заробку за месяц (г. зн. кожны дзянь работнік не атрымаў грошы за папярэдні месяц).

Напярэдадні Каладаў дзяржав-ных цэнры на закупку сувінін, ялавічын і малака павялічыліся на 15%. Гэтак урад вырашыў дапа-магчы вяскоўцам датрываць да вясны.

Міністэрства сельскай гаспа-даркі збіраецца прадаваць пра-дукцыю калгасаў і саўгасаў праз Сеціва. Там патэнцыйныя па-купнікі могуць знайсці звесткі пра буйныя партніры бульбы, мяса і малочныя вырабы, выстаўленыя на продаж.

Палата прадстаўнікоў змяніла ўмовы выплаты дапамогі на дзя-цей. Налета для працуючых маці яна будзе складаць 65% ад бюджету пра-жытковага мінімуму, для не-працуючых — 35%. Па ціпра-шнім БПМ (яго пераразылі-чы ў 4 разы на год) для дзяцей да 3

Дзяржаватворца міжволі

Лукашэнка рыхтуе трэці тэрмін

выгадная. Аднак дзяржапарат па-вyzначыні — сіла, што захоўвае суворэнітэт.

На выніках 100 дзён можна ка-зальні, што на сёняні склаліся дзіве апазыцыі Лукашэнку. Фармальная неяліальная нацыянал-дэмакратыя, якая, аднак, фактычна церпіц яго, і фармальная ляйальная бізнес-апазыцыя, якая яго не-навідзіць. Для першых Лукашэн-каў рэжым — не найбольшае зло, абы гэты рэжым спыніў інтэгра-цыяныя гуліні. Для другіх ён пры-насі, не такое яўнае зрастанье беларускага дзяржапарату з бізнес-элітамі — прагрэсіўная зя-ва, рэдкая ў СНД. За гэта Лукашэнку варта аддаць належнае.

Лукашэнка, і гаспадарчыя эліты ў роўнай ступені пакуль нена-відзіць беларускі нацыяналізм, які робіць стаўку не на Ўсход, а на Захад. Толькі янавісць ня вечная. Вабяць іх заходнія крэдыты і ёўрапейскі рынак. Лукашэнкаў апартунізм не выключае ў будучыні ніякіх паваротаў палітыкі.

Прыыватызацыя сёлета не начала-ся. Лібералізацыя застаецца модным словам, ня болей. Палагаднела з прыходам лагоднага прэм'ера — рыторыка. Пратачылася інфарма-цыя пра стварэнне масавай лука-шыцкай партыі, але Лукашэнка даў адбой.

Саюзную дзяржаву адклалі да сяючага ніколі. Беларусь выкана-ла абязядкі перад саюзным бюд-жетам толькі на 21% (Расея — на 100%, што паказвае, каму цяпер трэба інтэграцыя). Варта было Ба-радзіну пыкнучы, што Беларусь хітре, як распачалася фінансавая

праверка дзейнасці "выканкаму саюзу", у часе якой былі выяўле-ныя нядоімкі пад 10% бюджету.

Рэзка зменышыўся ўплыў інтэ-лектуалаў-русафілаў, што, відаць, не ў апошнюю чаргу тлумачыцца перамагай "кадзістай" над "пра-мысловуцамі". Візіты Лукашэнка ў Расею ператварыліся ў ритуаль-ные тэледвижения, як цяпер мод-на казаць у Москве. "Інтэграцыя" дасягнула пікавага моманту, і ста-тус-кво можа трывати некалькі гадоў. Цяпер ступень незалеж-насці Беларусі будзе залежаць ад таго, наколькі моцнай будзе экспансія расейскага капіталу і ці проціствавіць ёй беларусы ін-стыкі культурнага і інфармацый-нага незалежніцтва.

Аб прыходзе заходніяя капіталу

гаворкі не ішло. Лукашэнка хоча захаваць неабмежаваную ўладу і пасыль прыходу замежнага капіта-лу. 100 дзён, мусіць, і былі най-больш прысьвеченны пошуку варынту, пры якім такі прыход ня быў бы звязаны з аслабленым ягонае ўлады. За гэтым пакутлі-вымі пошукамі лукашэнкаўцы на-ват пакінулі нацыянал-дэмакраты ў адносным спакое.

Галоўны вынік ста дзён у тым, што стала ясна: Лукашэнка разльвічае на трэці тэрмін. Таму і з прыыватызацыяй марудзіць, і з Захадам ня мірыца, і па абласцях праехаўся ў парадку іх выбарчае ляйальнасці. Гэта хоць робіць за-дачу нацыянал-дэмакратіі грані-чна яснай: на даць яму застасца.

В.Б.

навіны гаспадарскія

Віртуальная бульба

гадоў гэта 33,7 і 18,2 тыс. рублёў у адпаведна.

Менгарыканкам забараніў прадаваць піттарды ды іншую піратэхніку. Штогод з-за неасыць-кожнага карыстання імі ў шпіталі гораду трапляла ня менш за 10 ча-лавек.

Ва ўсходніх раёнах Магілёў-шчыны на 8% патанынеў хлеб. Ця-пер беларускі хлеб тут будзе каш-таваца столькі ж, колькі ў расейскі. Раней беларускага хлеба пакупнікі не куплялі, аддаючы перавагу таннайшаму расейскаму.

Украіна амбіжоўвае ўвоз на сваю тэрыторыю харчаванья і асабістых рэчак. Цяпер іншаземец, каб не плаціць мыты, можа ўвезці харчаванью ня болей чым на 50 з'юра.

Нацбанк Беларусі ўвёў у абра-чынныя манэты "Фрыстайл", прысьвеченныя Алімпійскім гуль-ням у Солт-Лейк-Сіты: срэбрую, наміналам 20 рублёў, і медна-ніке-левую, наміналам 1 рубель. Наклад кожнай з іх — 2 тыс. штук. На адным баку манэтаў выяўленыя фрыстайлісты падчас скачкоў на

лыжах. На другім — Камянецкая вежа.

З 23 сінняні "Белтэлекам" пад-высіц тарыфы на паслугу электра-сувязі. Для насыніцтва хвіліна тэлефонных размовы з межах вобла-сьці цяпер каштует 9,5 руб., у ме-жах краіны — 19 руб. Хвіліна ў ме-жах населенага пункту каштует 3,36 руб. Абанэнтная плата за тэлефон складае 684 руб. Таксафонныя карткі таксама падаражалі. Картка наміналам 120 хвілін каштует 1590 руб., універсальныя карткі на 100 адзінак — 1400 рублёў. За радыё-ролку цяпер трэба плаціць 161 руб. штотомесця.

Налета дзейнасці прадпрыем-стваў і прадпрымальнікі будуюць правяраць ня болей як раз на год. Аднак захаваеца практыка "ня-плянавых" праверак. Праўда, ця-пер дазвол на іх мусіць даваць не-пасродна прэзыдэнту або ўраду, або камітэт дзяржкантролю, або кіраўніцтва міністэрства па падат-ках ці МУС. Галоўнае, што выра-шашца гэта будзе не на мясцовым узроўні.

Сяржук Іваноўскі

сай банкротства" апынулася як асобныя галіны (лёгкая пра-мысловасць), так і цэльныя рэгіёны (Магілёўшчына і Віцебшчына). Асноўныя фонды большасці прадпрыемстваў выпрацавалі свае магчымасці на 70—80%, і, калі іх не аблайзяць, праз 5—7 гадоў краіна можа страціць пра-мысловасць цувалю. У сцягы, калі сельская гаспадарка ўжо "лажыць", банкі па-нашайшаму слабыя, сфера турызму пры-вабляе хіба экстэрмаліст, а транзыты для Расеі застасца льготным, гэта можа выклікаць почын паралюш на-цыянальной эканомікі.

Выйсце ў такіх умовах адно — пошук інвэстыцый за мяжой. Урад Навіцкага ўжо аблясціц, што мае прысягнуць на гаспадарку 400 млн. далаўраў, прададыць замежнікам 3—4 буйных прадпрыемстваў, з той умовай, што кантрольныя пакеты на беларускія бровары і машынабу-даўніцтва сакрэту ня робяць.

Кай дзяржавы. На гэта могуць пад-захаваць саюзныя нафтагазавыя кампаніі (бо Беларусь мос-на залежыць ад паставак газу і на-фты), што разылічыць на набыць-ці лідэрству нафтahімі кшталту нава-полацкіх "Нафтану" і "Паліміру", га-радзенскага "Азоту", магілёўскага "Хімвалакна".

Так што за "годам заробкаў" можа надысьці "год прыыватызацыі". Кан-цэнтры "Белнафтahім", прадпрыемстваў якога даюць зараз 20% беларускага ВУП і 30% экспарту, ужо распрацавалі некалькі "прыватызацыйных схемаў". Падчас іх аблекавання ў адміністрація прэзыдэнта ў залі пакінулі толькі некалькіх тэлевізійшчыкаў, якімі да таго ж забаранілі ўзгадаваць што-не-будзь са сказанага ў сваіх справазда-чах. З прышэсціем замежных капіталаў на беларускія бровары і машынабу-даўніцтва сакрэту ня робяць.

пацярпелыя за Беларусь

20 сінняні ў Гомелі загубіў сябру руху "Зубр" і цэнтру "Гарт" Андрэй Зайцэв. Перад съмірко 24-гадовы хлопец пакінуў касэту з запісам ягонай тэлефоннай размоў з супрацоўнікам КДБ Еўсцігніевым і з'яўляўся ў беларускі Хельсінскі камітэт, у якім Андрэй распавеў, што спэцслужбы цягам месяца спрабавалі зрабіць яго свім інфарматарам. У КДБ съвярджаюць, што супрацоўніка з таким імем у іх няма. Сабры Зайцава лічыць вінаватымі ў съмірку юнакаў спэцслужбы. Учора яны злаздзілі ліўдану КДБ у Менску пікет пратэсту.

За ўзел у "ланцу неабыякавых людзей", што адбываўся 9 сінняні ў Баранавічах, сп.Плотнікаў, Дрозд і Кропікі атрымалі палярэдзаны. З трэцяга курсу хіміка-тэхнолагічнага факультetu Магілёўскага дзяржаваўнага тэхналагічнага інстытуту адпісаны студэнт Максім Гаралай. Прынына — сабрэўства ў ЗБС і ўзел у кампаніі "Выбірай". Высветленыя прызвышчы аст-тніх затрыманыя ў Баранавічах 9 сінняні. Гэта сп.Карлюк, Клімовіч, Казлоў, Казімірчык, Алексіевіч. У Горадні 9 сінняні падчас акцыі былі затрыманыя Святланы Нех, Зыміер Карпенка. За ўзел у кампаніі "Выбірай" сп.Сцяпаковіч, а кампаният санаторыю "Парэчча" (Гарадзенщына). Зволылі іх яшчэ ў верасні, але са скарыгай на праваабаронную арганізацію яны з'яўліліся толькі тыдзень таму. За пікетаванне прэзыдэнцкай адміністрації суд даў жыжаркам Бабруйску Любові Сан-кевіч і Еве Усічымчык на 10 сутак адміністрацыйнага арышту. Галіне Гусевай і Яніне Аўсянік — штраф 150 мінімалак.

Увогуле, у тым, што нехта хоча ўкладыць ў іх гроши, нічога кепскага няма. Аднак робяць гэта пакуль аднія расейцы, і інвэстыцыйная скіраванасць на адну краіну стварае пагрозу для незалежнасці любой нацы-янальнай эканомікі.

І ўсё ж якраз 2001 г. прынёс беларусам іх самую вялікую надзею. Сёлета бывшы рэалізаваны бліскучы плян кіраўніка Нацбанку Пракаповіча па рээкспарце на Захад расейскага золата праз адзінную мытнай прастору, які перасягнуў самыя алтыністичныя ча-канаўні. Краіна назапасіла сродкі, каб гарантаваць свабодную канвертацию нацыянальнай валюты. Зараз урад мусіць умацаваць яе даляровымі ўкладамі грамадзянаму на банках. Калі атрымаеца, пляны аб'яднання гра-шовых систэмай з Расея будуть пахаваны назаду, а расейскому пад-захавацца ў яго сваіх правілах.

Сяржук Іваноўскі

навіны за тыдзень

Цукеркі ад Кіпеляў

Вучні менскай школы №190, што ва ўручы, перад Калядамі атрымалі цукер

У ліпені 1987 году канцэрваторскай фальклёрнай экспедыцыя студэнтаў кампазытарскага і музказнаўчага факультэтаў (сюрод іх была і аўтарка гэтага артыкулу) праводзіла росшукі ў ваколіцах Гальшанаў. Кіравала, як звычайна, дацэнтка Ларыса Касьцюкавец — спэцыялістка ў галіне песеннага фальклёру, старжытых музyczных рукапісаў, кантаў і пасльбоў. У вёсцы Трабы на мяжы Ашмянскага ды Івейскага раёнаў, да якой нас прывяла ладная брукаванка часоў першасу сусветнае вайны, 80-гадовая бабуля Ганна Сазановіч заспяўвала нам малёдью, узятую з шапэнайскай Фантазіі: "Люляй жа, Езуню, мае пярэлка..." Убачышы наша зьдзіўленне, спадарыя Касьцюкавец растлумачыла, што Шапэн выкарыстаў у сваёй Фантазіі беларускую калядку. І сапраўды, потым я сустракала гэтую ж калядку ў Мядзельскім, Мёрскім, Вялейскім, Астравецкім раёнах...

Канцэрваторскай фальклёрнай экспедыцыі запачатковала ў 50-я гады Лідзія Мухарынская. З 1972 г. гэтая справа перайшла ў руки ейнай вучаніцы Ларысы Касьцюкавец. У 1975 г. Касьцюкавец надрукавала сваю першую кнігу "Кантавая культура ў Беларусі". На аснове гэтай кнігі яна ў 1977 г. абароніла кандыдацкую дысэртацыю. Цяпер у яе гатовая да абароны доктарская.

Ларыса Касьцюкавец была майдын канцэрваторскай настаўніцай, і я адбыла разам з ёй дзясятак фальклёрных экспедыцыяў. Я звойжды зьдзіўлялася, якім чынам гэтая карэнная мянучка знаходзіць найкараецшы шлях да сэрцаў вясковых кабетаў. На ейнія просьбы яны адшуквалі ў памяці такія скарбы, якія ня сънліліся ані Шэйну, ані Янчуку.

Усе песні ў распovedы пра мясцовыя традыцыі старанна запісваліся — уручную і на магнітафон. Гэткім чынам назапасілася агромністая колькасць унікальных

Кляська Калядаў

Гутарка з Ларысай Касьцюкавец

навуковых матэрыялаў, што захоўваюцца ў канцэрваторскім кабінэце народнай музыкі. Дзесяць гадоў спадарыня Ларыса хадзіла па інстынцыях, пакуль у 1981 г. не дабілася дазволу адкрыць яго. Месьціцца кабінэт у пакойчыку 3х5 м, пераробленым з колішнія прыбіральні. Туды ўціснуўся агромністы студыны магнітафон, пісмовыя стол, піяніна, шафы з кнігамі і стужкамі, старана распрацаваны каталёг... Апошнім часам на пісмовым стале з'явіўся камп'ютар, з дапамогай якога змесціца магнітафонных стужак пераганяеца на кампакт-дыскі. Гэта адзіны шанец захаваць скарбы кабінэту, бо старыя стужкі распіяваюцца ў пыл.

Каляды — съвта вясёлае і сытае, з прысмакам таямнічасці й жудасці. Съвта хрысьціянскае і адначасова паганскае. На Каляды расчыняюцца брамы часу, і спрыты чалавек можа на хвіліну зазірнуць у будучыню. Добрая людзі съплюшаюцца пажадаць шчасця сваякам ды суседзям, а вясёлыя аніак не абыходзяцца без жарткаў ды кпінаў. Я прыйшла ў знаёмы з канцэрваторскіх гадоў кабінэт, каб падрабязней распытацца пра Каляды.

— Калядуюць на Божае Народжэнне і пад Новы Год, — кажа спадарыня Касьцюкавец. — Раней гэта рабілі толькі мужчыны, а зараз і кабеты таксама. Ходзяць гуртамі ад 3 да 10—12 асобаў. Калісці калядоўнікі вадзілі з сабой тура. Потым, калі ўсіх тураў зъелі, сталі хадзіць з казой. Ця-

перака задавальняюча пудзілам. Майструюць з падручных матэрыялаў казінную галаву. Найлепей рабіць яе такім чынам, каб сківіцы бразгалі пры хадзе. Садзяць яе на жэрдку, і адзін з калядоўнікаў нясе гэнную галаву наперадзе ўсёй працэсі. Той калядоўнік таксама завецца "каза". Гэта мусіць быць хлопец, апрануты ў аўчыны кожуху футрам вонкі. Каза — асока энэргічная і актыўная. Яна ўесь час съплювае і танчыць, зарабляючы гэткім чынам сабе ласункі. Спачатку ёй адмыслова нічога не даюць. Тады яна робіць выгляд, быццам памірае. Астатнія калядоўнікі съплюваюць: "Што б казе даць, каб казе ды ўстаць". Гаспадарамі нічога іншага не застаецца, як даць казе пачастунак. Яна ўстае ды зноў танчыць. Гэта такая беларуская вэрсія эгіпцкай казкі пра Азырыса, бoga Сонца, які памірае і ўваскрасае штогод у дзень зімовага сонцасцяльня.

Яшчэ адзін абавязковы ўдзельнік каляднага прадстаўлення — Бусел. Хлопец, які грае ролю бусла, мусіць быць нахабны. Ён улятае ў хату і намагаецца ўчапіць са стала чаго-небудзь смачнага.

Сярод калядоўнікаў можа быць Мядзведз — пудзіл, вядома. Абавязковыя пэрсанажы каляднай гульні — Дзед і Баба. Прычым тут звойжды адбываеца перарапрананыне: дзед выступае ў бабінай вопратцы, а баба — у

дзедавай. Іншыя пэрсанажы — Шынкар і Шынкарка, а таксама Маскаль. Калі калядоўнікі набліжаюцца да хаты, яны найперш прамаўляюць віншаваныне — ражэю, а потым пытаюцца, ці можна съплюваць. А далей распачынаюцца песьні ды жарты.

"НН": Ці здаралася, што нехта не хацеў слухаць калядоўнікаў?

Л.К.: Не, такога здарыцца не магло. Калядоўнікі лічыліся вешчунамі ды чарадзеямі. Усё, што яны прадказвалі, мусіла спраўдзіцца. А жу будзе сварыца з чарадзеямі? Калядоўнікі мусілі абысці ўсе хаты, бо калі аблінніць якую хату, там абавязково здарыцца няшчасць.

"НН": Але ж у Беларусі жылі людзі розных веравызнанняў...

Л.К.: Для калядоўнікаў гэта было неістотна. Абыходзілі ўсе хаты і віншавалі ўсіх. У Беларусі захаваўся шырокі рэпэртуар калядак: гаспадару, гаспадыні, дзяўчыне, хлопцу, удаўцу, дзесяцім, старому кавалеру. Але найболей даставалася скупому, сквапнаму гаспадару. У некаторых рэгіёнах захавалася старожытная каляда да дуба і звязаны з ёй абрэд паганскае тыпу. Калядоўнікі ідуць да дуба, нясуць яму дары і съплюваюць...

"НН": А каму калядныя песні съплюваліся найчасцей?

Л.К.: Вядома ж, дзяўчыне ды хлопцы. Гэтыя песні неверагодна багатыя па сваёй сымбаліцы ды сюжэтах. Найболей распаўся джаны паганскае сымбалі дзяўчыны — вянок, каса, стужка, пярсыёнак. Дзяўчына пойстае ў песнях усёй сваёй прыгажосці, багата апранутая. Яе парыўнаўваюць з сонцам і зоркамі. Абавязковы атрыбут і сымбал хлопца — конь.

"НН": Дык значыцца, беларускія каляды — съвта збольшага паганскае?

Л.К.: Зусім не. Калядоўнікі хадзілі таксама і з батлейкай. Аднак гэтым займаліся пераважна на месцычы, людзі больш адукаваныя. Батлейка складалася з двух ярусаў. Верхні ярус быў прызначаны для разыгрывання эвангельскіх падзеяў, звязаных з нараджэннем Хрыста (батлейка — ад назвы гораду Бэтлеем, дзе Хрыстос нарадзіўся). Біблійныя сцэны супрадаваліся съплюваннем калядных кантаў і пасльбоў. На ніжнім ярусе разыгрываліся забаўляльныя сцэнкі з народнага побыту.

"НН": Часам даводзіцца чуць, што беларускі фальклёр дажывае апошнія дні...

Л.К.: Ужо чацвертае стагодзідзе запар хтосьці скардзіцца, што фальклёр памірае. Але ў мяне гэтае ўражанье, што ён нават багае! Каані фальклёру — ягоная аснова, ягоная клясыка — у Беларусі захоўваюцца надта трывала. Сёлета, прыкладам, у Любанску раёне на Меншчыне мы запісалі каля 800 узору народна-песеннага фальклёру. У тым ліку нам пашанцавала запісць трывну па зіме!

"НН": А варажба таксама захавалася?

Л.К.: Вельмі шмат способаў! Увогуле, варажыцца дазваліяцца на Каляды і на Купальле (зімове і летніе сонцасцяльня). Найлепшы час для каляднае варажбы — з 24 сіння ў 13 студзеня. Прыйкладам, на Меншчыне існуе цікавы абрэд. Дзяўчыны крадуць мужчынскія нагавіцы, робяць з іх збору і "ўпрагаюцца" ўсім гуртам. Гэткім чынам яны абялагаюць — "абворваюць"

Сайт пра Каляды

У Сеціве з'явіўся сайт пра Каляды на ангельскай мове — www.christmas.com. На галоўнай старонцы — мапа свету, для зручнасці падзеленая на рэгіёны, сярод якіх сустракаюцца невядомыя геаграфіі — прыкладам, Карыбская Амэрыка, Захадняя Азія, Усходняя Азія. У асобных частках свету выдзяляюцца толькі Ісляндія і Расея. Сярод ўсходаўскіх краінай найбольш артыкулаў пра Каляды ў Даніі (48), Вялікай Брытаніі (20) і Польшчы (5).

Сайт абаншуе багата разнастайных звестак што да традыцый съвяткаваньня Раства ў розных краінах, пра калядныя песні і съвтачныя стравы (так, старонка, прысьвеченая Расеі, дае рэцэпты прыгатавання баршчу і кашы). Беларускіх калядак там няма. Пра Беларусь (у адрозненіе ад Расеі нас зъмішчаюць з Эўропу) на сайце два артыкулы — столькі ж, колькі пра Славаччыну, Гішпанію, Македонію. У першым тэксце распавядаеца, як правільна па-беларуску павіншаўваць з Калядамі. Другі тэкст паведамляе, як трэба варажыць. Э.Л.

— усе хаты, дзе жывуць дзяўчыны, што хочуць пайсьці замуж. Або зъбраюцца дзеўкі, кожная здымаете чараўкі з правай ногай і кідае яго ў ночы. А потым гэтыя ночы гайдайцца, каб тыя чараўкі высока падскоквалі. Чый чараўкі першы зваліца на падлогу — тая першая замуж пойдзе. Або замешаюць дзяўчынаты цеста, і кожная пячэ свой блін. Потым гэтыя бліны раскладаюцца колам, кілучуць сабаку і глядзяць, чый блін ён першы возьме. Прыйкладам, Варвара Гурновіч з вёскі Забалаць (Случчына) мне распавядала гэта: "Сабака мой першы блін ухапіў, дык я ў гэтым годзе замуж пайшла. А іншай дзеўкі блін ухапіў дык кінуў, дык яе самую хлопец хутка кінуў. У якой дзяўчыны сабака блін я возьме, дык тая ўвогуле ў дзеўка застанецца". Або бяруць вялікія місы, пад іх кладуць гроши, хлеб, ляльку, попел, іншыя сымбалічныя прадметы ці рэчывы. Дзяўчына выбірае місу і глядзіць, што пад ёй ляжыць. Калі гроши альбо хлеб — багатая будзе. Калі ляльку — дзіця ў дзеўках народзіцца. Калі попел альбо зямлю — хутка памрэ. У кожнай з гэтых рэчяў ёсьць свая замацаваная сымболіка. Можна варажыцца патаемна ад самое дзяўчыны: наліваюць воду ў кубак, кладуць на яго стужку, каб атрымаўся мост, і ставяць у галоўах дзяўчынага аўтага ложку. І тады дзяўчына аўтага прыкладам, адна народная съплювачка гадала на Вялікдзень і прысьвіла свайго нарачонага. Прыйкладам, адна народная съплювачка гадала на Вялікдзень і прысьвіла свайго нарачонага, які той едзе праз масток на кані, адзеты ў чырвоную кашуллю. А калі яна праз нейкі час упершыню ўбачыла яго жыўцом, ён быў на кані ды ў чырвонай кашулі. Во як у жыцці быўае!

Гутарыла Юлія Андрэева

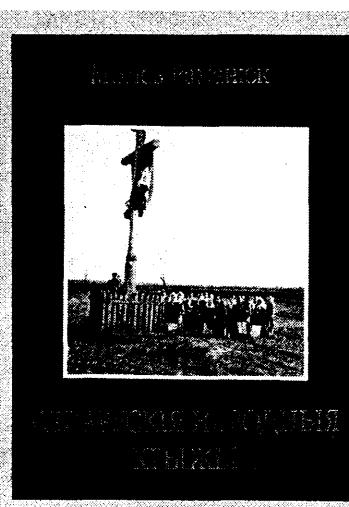

У фальклёрнай экспедыцыі. Справа Ларыса Касьцюкавец, зьлева аўтарка артыкулу.

Альбом Міхася Раманюка

“Беларускія народныя крыжы”

можна набыць у кнігарнях “Акадэмкніга”, “Кнігарня пісменьніка”, “Падлісныя выданы”. Пытайцца таксама ў незалежных распаўсюднікаў.

Жменя ўспамінаў пра ксяндза Ўладзіслава

Ня стала айца Ўладзіслава Чарняўскага. Ён памёр у суботу 22 сіння 2001 ў 21.45, не дажыўшы да свайго 86-годдзя трох тыдняў. Хавалі айца Чарняўскага праз дзень у Вішневе, мястэчку, якому ён аддаў 48 год свайго жыцця. Нягледзячы на моцны мароз, на пахаванье сабраліся тысячи людзей. Касыцёл Зьвеставання Найсвяцейшай Панны Марыі быў пўны, шмат народу стаяла і на цвінтары. Людзі плакалі.

Ксяндза Чарняўскага пахавалі на цвінтары. Правесыці яго ў апошні шлях прыехалі блizu 20 каталіцкіх і некалькі юніяцкіх ссыятаў (сюроднікі і архімандрты Сяргей Гаек), а таксама кардынал Казімір Сьвентак. Сваё памінальнае слова Казімір Сьвентак скazaў па-беларуску. Пра-

мёдзялі ё і пробашч менскага Чырво-нага касыцёлу Ўладзіславу Завальнюку

А вось рэлігійныя песні съявіліся па-польску. Новы вішнеўскі ксёндз Ўладзімер Шышла не трыв-маеца гэтак беларушчыны, як ягоны славуты папярэднік.

Пра жыццёві шлях айца Чарняўскага мы пісалі сёлета ў «НН», № 4 ад 22 студзеня 2001 г.

У лютым 2000 г. я, архівістка Ларыса Андросік і ссыятар менская ўніяцкая парадфія Ссыятоў Язэла а. Андрэй Абламейка выбраліся ў Вішнева. Прыйехалі Айцец Ўладзіславу якраз аўянчую хлопца і дзяўчыну. Мы зайшлі ў закрытыню, як раз калі малады спрабаваў заплаціць за абрад, але а. Ўладзіслаў катэгарычна адмовіўся: «Лепши купі жонцы падарунак. Табе гроши

больш патрэбныя, чым мне». Чарняўскі даў маладым аркуш паперы, загадаўшы запісіць на яго будучых дзетак: «І глядзіш, каб было на меней, чым у магто бацькі!», — жартаваў папярэднік ён. А ў сям'і Чарняўскіх было 12 дзецей.

Мы выйшлі з касыцёлу. Было вельмі сылізка, і сп-ня Ларыса паспрабавала ўзяць айца Ўладзіслава пад руку. Той адштурхнуў руку: «Ну вось, не хапала, каб жанчына міне вадзіла пад руку. Што людзі скажуць, калі пабачачы!»

Айцец Чарняўскі распавёў, што летася дажджы пад касыцельнай брамай вымылі нечыя косыці. Ён быў пўны, што гэта парадфія Сымона Буднага, які апошнія гады пражыў у Вішневе. «Пры канцы жыцця вярнуўся да Бога, пры-

поўз пад касыцёл», — съцвярджаў а. Ўладзіслаў.

Цэлы дзень мы правялі ў аскетычнай хаце Чарняўскага, слухаючы ягоныя цікавыя расповеді пра жыццё, вучобу, паездку ў Рым, змаганье за мову ў касыцёле. Успаміны былі моцна перасыпаныя «цэпльмі» словамі ў бок ксяндзоў-палиякаў. Моцна яны яму «дагадзілі». Калі я паспрабаваў уключыць дыктафон, ксёндз запрастэставаў і загадаў выключыць «машынку».

Айцец Чарняўскі памёр. Даўно ўжо няма айцоў Аляксандра Астрэмовіча, Вінцэнта Гадлеўскага, Адама Станкевіча, Віктара Шутовича, Зянона Якуца. Ўладзіслаў Чарняўскі нібы апошні з тэх плеяды змагароў за мову ў касыцёле. Ён адзіны ў застойнай камуні-

стычнай Беларусі съядома пра-маёлі ў боскім храме па-беларуску, за што цярпею... ад камуністаў. А калегі-ксяндзы, у сваю чаргу, за тое саме абзывалі камуністам яго. Цяжка было жыць незразуметым.

Шмат чаго наабяцалі мы айцу Чарняўскаму ў лютым 2000 г., прыкладам, кнігу-біографію з шыкоўнымі фатадымкамі. Мінула амаль два гады, а нашыя абязанні так і засталіся абязанні.

Алег Гардзіенка

Меў тры гектары зямлі, каня, карову, трух брацишку [манах] працавіты, плябанію. Гарод наш, гаспадарку хвалі сам старшыня раёну. Але калі я не падпісаўся супраць Папы Пія XII, то выгнали з плябаніі і забралі ўсё. Я пераехаў у Янішкес, дзе моцна захварэу.

Потым працаваў трохі ў Дзевянишках, потым у Варэніе год, а пасьля ў Эйшышках, а потым па просьбе парофіян, пазбаўленых ссыятару ў Беларусі (многа было дэлегаціяў) перарадаўся ў Вішнева, дзе дасюль працаваў.

Пакуль тут, у Вішневе, працісалі, мучылі болей паўгоду. Хтосьці ў Менску старшыні касыцельнага камітэту сказаў: «Злажыліся ксяндзы польскія з упаўнаважаным (падкупілі) і ня хочуць ксяндза Чарняўскага дапусціць у Вішнева». Многа раз наезжаліся ў Маладечна, аж на астата падехаў другі раз у Маскву, і Масква дазволіла. У далейшым тое саме паўтаралася: і лісты звынажлівія пісалі (адзін я завёз у Рым біскупу Чаславу Сіповічу), і людзей падбухторвалі, бо ведалі, што я пачну ўводзіць маленны і на-вукі па-беларуску. За час магто бытаванья і працы ў Вішневе тро разы на тро месяцы здымалі з работы, дык у Маскве лічылі нацыяналістам. З боку неразумных і абдураных ксяндзамі чулася (як калісьці ў Другім) «камуніст», гэтак старалі запалохаці і адбіць ад людзей. Паўтара месяца не працівалі ў Менску па справах рэлігіі і не загадаў працісаць.

Я пачаў з таго, што пачаў зь людзьмі гаварыць па-беларуску, казані казаць, Эвангельле чытаць, перакладзене кс. Адамам Станкевічам, а болей падаўся пераклад кс. Вінцэнта Гадлеўскага. Нараўні чытаў Эвангельле і па-польску. Па-польску крыху, гаварыць было цяжка, бо душыла крыху. Я і на Летуве гаварыў толькі па-летувіску, за выняткам адна навукі па-польску ў Дзевянишках.

Працы было шмат, бо ў хуткасці на стала ксяндза ў Валожыне, бо выехаў у Польшу, выехаў таксама ксёндз з Трабау, не было ксяндза ў Гальшанах і ў Крэве. Многія прыяджали да мяне і хрысьціць, і шлюбы браць, і хаваць, і да хворых вазіць. У патрабе гаварыў я зь людзьмі і па-польску.

Так трывала аж да 1967 г., калі запрасілі ў Рым. Нялёгка было выбрацца туды. Там, як марыянін, ахбужаўся ў цэнтральным доме марыянін, дзе генэралам быў а. Часлаў Сіповіч. Ён меў вялікі ўплыў на тагачаснага папу Паўла VI. За пасярэдніцтвам сакратара Мантальва і сакратара Казаролі быў прыняты Папам Паўлом VI. У час аўдыенцыі Папа выказаў намер і выдаў дакумент зрабіць мяне адміністратаром Беларусі і пасыяцьці да біскups. А ад кангрэгацыі Божага Культу атрымаў даручэнне зрабіць пераклады літургічных тэксту на беларускую мову.

Вярнуўшыся, падаў дакументы ў паўнаважанаму ў Менску, але справа ня вырашылася. А калі пазней пераслаў праўзу Летуву пераклад чытаныя і імшалу [кнігі, паводле якой адпраўляеца Ссыята ѹмша]. У Рым адзін і другі год запрашалі, але зноў не пусцілі, хіба дзеля польскіх інтыг, бо палакі не хачалі мяне дапусціць да біскups, каб далей праводзіць у Беларусі палі-нізацію, якую і праводзяць...

Успаміны напісаныя
у 70-я гады XX ст.

Над мною Бог успаміны Ўладзіслава Чарняўскага

Анатоль Клапчук

Анатоль Клапчук

услыўшы курсанты граві на скрыпках, басетях, балалайках і съявівалі ў хоры. Часам бывалі танцы, і эта ўсё надоўга засталося ў памяці.

У 1933 г. польскія ўлады настайніцкую сэмінарью закрылі. Пісаў у лётніцкую школу ў Быдгашч, але па здаюці не прынялі. Адшкуаў аднаго свайго дзядзьку кс. Ф. Чарняўскага ў Францыі, напісаў да яго і дзякуючы яго парадам і фінансавай помочы пе-раехаў у Другу да марыянінай-беларусау, дзе а. Андрэй Цікота быў дырэктаром. Там паступіў у пятую клясізізм і правучыўся чатыры гады, скончыў у 1937 г., належаўшы да наилепшых у гімназіі. Там, у інтэрнаце, мы крхы і падзябраўлялі: загатулялі дровы ў кляштар і гімназію на зіму, улетку сенавалі, жнівалі (было хіба калі 70 гектараў), зьбіралі з палёў. Так, што нават добра прамучваліся і хацелася скарэй вучыцца. Каб адпачыць, гулялі ў мяч, рабілі праходкі. Маліліся, штодзенне хадзілі на імшы, ладзілі рэлігійныя разважаньні.

З друйскіх перажыццяў засталіся ў памяці напасць з боку ксяндза польскіх, асабліва каноніка Бародзіча, прахадзіца, а таксама мясцовых уладаў і апальчаных. Дырэктар а. Андрэй Цікота пастаўіў гімназію на высоці ўзровені, здабыў дзяржавную праву, звім лічыліся ўлады і Міністэрства асвяты.

Кляштар марыянінай быў заснаваны айцом Юргісам Матулаіцісам [Юр'ем] аўтама-хлопцамі, якія пакідаючы на сабе «куклы» на ложках, бо адбываўся праверка па пакоях. Часам адбываўся «бамбардаванье» абуткам, сабраным жартай-нікамі, што выклікала і ляйнку, і незадавальненіе дырэктара. Падслухвалі пад вокнамі настайніка. Часам дабіраліся ў сад ксяндзоўскі. Здаралася, дырэктар са сторажам лавіў хлопцоў, што гулялі ў карты, у «акчо». Соколькі было крху і мітусыні! Аднак з найвялікшых прыламінік засталося тое, як старэйшыя вучні ў помсту за забітага ў Вільні ксяндза павыбівали ў чатырох жыдоўскіх хатах вокны. Праходзіла съледства паліцыі, нікога ня выкрылі,

матулевічам — рэд.] у 1924 г. і быў залежнік наўпрост ад генэрала марыянінай у Рыме, таму палікі не маглі яго так лёгкавызвідаць.

Але з часам ваўвода віленскі Бацинскі са згоды мітрапаліта Ялбжы-коўскага ў 1937 г. прыслалі паліцыян-тау, і яны вывезвальні шэсць ссыятароў за трох кіляметры ад мяжы, кінулі ў полі і забаранілі вяртасца ў Другу. Хіба праз месяц пазвалі іх у Польшчу. За некі час выклікалі і 12 клерыкаў-беларусаў з Вільні разам з прапрэктарам а. Германовічам. Там быў будучы біскup і генэрал марыянінай Часлаў Сіповіч. Я ў той час быў у наўціяле ў марыянінай.

Пераехаў у наўціяле марыянінай у Польшчу, у Скуржы-кале Седліц. Па сканчэнні, у 1938 г., разам з клерыкамі-марыянінамі быў накіраваны ў Вільню. Там з дому марыянінай паступіў у духоўную сэмінарью, дзе правучыўся год. На вакацыях, якія праводзіліся мяла пущы Белавескія ў Раснені, захапіла другая сусветная вайна. Вярталіся ў Вільню, але тут быў ўжо саветы, таму як марыянін перарабраўся з другім ў Летуву. Але, як я быў ні

моглі вызначыць, і я год прарабы ў марыянінай-айца ў Паташыне, калі Марыямпала, працуячы ў закрытыні. Там засыгігаў вайна. Немцы затым паслалі мяне ў Каўнас, дзе год правучыўся ў марыянінай. Пасля вучыўся ў духоўной сэмінаріі ў Каўнасе. Як за дозволам немцаў адкрылі ду-

хоную сэмінарью ў Вільні, пераехаў туды, у ранейшы беларускі дом на Зыгмунтоўскай, адкуль хадзіў на выклады ў сэмінарью. Сталаваліся за кошт сэмінары ў другім месцы калі касыцёлу Сьв. Міхала. Сталаванье было слававатое. Потым жыў з айцом Норбрэтом Скуркісам пры касыцёле Св. Ігната (пры летувісах — летувіскі касыцёл) і там, міма інтыграў і міма нехавоты арцыбіскупа Ялбжыкоўскага. Нашчадкі марыянінам у ссыятары на год раней, у 1944 г. Першую імшу адправіў у Крэве, куды раней як клерык прайжджаў катэхізація дзяцей. Тут папрацаў калі дзве даўніні і пасада.

Затым направіў ў Укмэрэ (раней Вількамір), дзе працівалі год, найболей для дзяцей. Там арышталі майго супэрыёра [супэрыёр — пасада ў каталіцкім ордэне — рэд.], дапытвалі мяне, забралі бібліятэку, а ў дому марыянінай раней ажыліся чэкісты і зрабілі вязынцу, адкуль наглядалі за міністэрствам.

Адсюль па майскіх просьбах правінцыял [правінцыя — кіраўнік правінцыі (затака) — рэд.] асабліві зрабіць мяне адміністратаром Беларусі і пасыяцьці да біскups. А ад кангрэгацыі Божага Культу атрымаў даручэнне зрабіць пераклады літургічных тэксту на беларускую мову. Вярнуўшыся, падаў дакументы ў паўнаважанаму ў Менску, але справа ня вырашылася. А калі пазней пераслаў праўзу Летуву пераклад чытаныя і імшалу [кнігі, паводле якой адпраўляеца Ссыята ѹмша]. У Рым адзін і другі год запрашалі, але зноў не пусцілі, хіба дзеля польскіх інтыг, бо палакі не хачалі мяне дапусціць да біскups, каб далей праводзіць на беларускую мову. Праўда, мяне дапусцілі да біскups, каб далей праводзіць на беларускую мову.

Алесь Чобат

Gloria Victis, альбо Ліст да

Рэформы і рэвалюцыі практуюць геніі, ажыцяўляюць героі, а выкарыстоўваюць прайдзісвяты і зладзе. Так гаворыць французская прымука, а на рэвалюцыях і рэформах французы знаюцца. Што прада, тут вам ня Францыя — нашы геніі не зусім геніяльныя, героінейкі памяркоўныя, а ўжо з нашых зладзеў такія зладзе, што съмеху варта. Таму рэвалюцыі ў нас не крывавыя, а саплівыя, не аксамітныя, але анучныя. Дыяй рэформы нашыя не сталыпінскія, ня эрхардзкія і нават не бальцаровіцкія, а нейкія плянава-праверачныя ды кантрольна-штомесячныя. Чаго толькі вочы ні бачылі за апошнія дзесяць гадоў, чаго вушы ні чулі...

1991 ГОД

Бойня пад тэлецэнтрам у Вільні ў студзені 1991 г., калі савецкія вайсковыя забілі трыванца чалавек, пакінула беларусаў глыбока абыяковымі. Хоць і блізка, але яшчэ на нас. Ачомаліся яны толькі ў красавіку, пасьля гвалтоўнага падышэння цэнаву. Кінулі працу, выйшлі на вуліцы і рушылі на Дом Ураду. Тысячай ста, а то й больш... Прыйшли яны пад Дом Ураду і сталі, як з пустымі бакамі. Што рабіць далей, ня ведаюць. Шэф ураду Кебіч залез на трывану пад Ленінім і гукнуў да патоўпу, як у тэлефон: "Алё-ё!". Сыўістам яго сагналі. Сылем выбег паэт і бард Сокалаў-Воюш, з гітарай і белчырвона-белым, прасвяціў: "Людзі, гэта наш сыціг!" — і заспілаваў "Фронт! Фронт!". Пазыняк на трывану, што прада, ня лазіў — быў у Амерыцы. Але даслаў адтуль прывітальну тэлеграму.

Сведкам тых падзеяў быў беларускі патрыёт доктар Латышонак зь Беластоцкага ўніверсітэту, які трохі знаўся на рэвалюцыях, бо сядзеў у кракаўскай турме за падпольную "Салідарнасць". Ніяк ня мог ён зразумець, чаму сто тысяч рабочых ідуць на Дом Ураду мояўкі, бязь лёзунгаў і воклікаў, чаму не заклікаюць далучыцца ўсіх, хто стаіць на ходніках, чаму тыя, на ходніках, таксама мояўкі стаяць. А маскоўскія СМІ аж захлыналіся ў захапленыні ад таго, якія беларусы ёўрапейскія, як добра арганізаваныя — ні табе шыбы пабітай, ні траўніка стаптанага...

Пад Дом Ураду не народ хадзіў, нават не рабочая кляса. Былі там ста тысячай чалавек кожны сам сабою. Бунт беларускі — гэта бунт правінцыйны, як у Салтыкові-Шадрына. Згуртавацца ўсім разам, ісці да губэрнатара... кінуцца на калені і прасіць. На калені, што прада, ня падалі — пахадзілі так месяцы два, менеючы з кожным паходам, як шчыгрынавая скура, і разышліся, пакінуўшы ў золку ѹтумане няўлоўны партызанскі "стачком".

У красавіку і траўні 1991 г. на мэнскі асфальт выйшла злосьць, якая зібралася за ўвесі пасыльваны час. Пакуль не зібралася новая злосьць, на што трэба яшчэ гадоў пяцьдзесят, ніхто нікуды ня пойдзе. Ні пры якіх abstавінах. Ні мітынгаваць, ні галасаваць.

ВІСКУЛІ

У той сінеганінскі дзень 1991 г., калі Ельцын і Краўчук са згоды нашага гофегерманістра Шушкевіча юрдычна прыпівалі ў Пушчы адзін Савецкі Саюз на трох, я чыста выпадкова сустрэў на праходнай Дому Ураду мастака Ўладзімера Крукоўскага. Аказваецца, гэта ён з брыгадай у тэмпе раз-два рыхтаваў усю новую сымболіку, ад эталённых Пагоні і бел-чырво-на-белага да вайсковых эмблемаў

і паштовых значкоў. І вось ужо два месяцы Крукоўскі, як шабашнік за старшынём калгасу, хадзіў за нашымі дэмакратычнымі і патрыятычнымі дэпутатамі, якія туго работу замаўлялі, і ня мог атрымаць ні рубля. Больш таго, яму прапрыста ківалі, што за такую "святую справу" ўвогуле грэх браць гроши...

Новапаўсталая Рэспубліка Беларусь хацела жыць на халаву. Як гурткі аматараў беларушчыны на творчым паддашку. Як палітклуб "Паходня" — бяз сталага месца, пячаткі і раҳунку ў банку. Рэспубліка Беларусь зібралася існаваць на грамадзкіх пачатках, у вольны ад працы час. "Недалёка заскача тая Пагоня, — падумаў я, — і белчырвона-белы палунае нядоўга..."

РЭФЭРЭНДУМ, АЛЬБО БЕЛАЯ ГАРАЧКА

Ляцелі ўдалеч першыя дні Незалежнасці... Ніхто ня ведаў, што з'ёй рабіць. Час ад часу на парламэнцкую трывану вылазіў Кебіч і казаў:

— Мы вошли с предложением в правительство...

Гэта ён пра Москву гаварыў. Вячаслаў Францавіч Кебіч быў прыроджаны беларус каталіцкай прэзвэнэнціі — як добры дырэктар фабрыкі, усё жыцьцё адно "входил с предложениями" ды "исполнял поручения". І ня трэба, як пісалі

на трыване зь лішкам?! Але ня доўга думалі...

— А мы вас рэфэрэндумам разгонім! — пастрошыў, здаецца, Германічук Ігар. — З Новага году пачнём зібраць подпісы за яго прападзенне і за новыя выбары!

Святая Кніга мае рацыю. Спачатку было слова. Рэфэрэндум. Цёмны і аднагалосны vox populi. Найвышэйшая і апошняя форма дэмакратіі. Асабліва любімая Адольфам Алаізівічам Шыкльгруберам, мянушка Гітлер. Той рэфэрэндумы ледзь не штогод праводзіў. Але калі іх ладаць той, хто ўжо дарваўся ў ўлады, каб заткнучы глотку кръкунам і пісакам, гэта зразумела. А калі рэфэрэндуму дамагаецца апазыцыя (ведаючы, што ўлада яго не дапусціць ніколі) і тым самым падказвае ўладзе способ расправы над сабою ў будучым, гэта незразумела зусім. Ну і што, што было 440 тыс. подпісаў? А на іх плявалі! Ну і што, што дэмакрат і сыпікер Шушкевіч (паводле той Канстытуцыі) мог сам-адзін абвясціць той рэфэрэндум? Знайшлі дурнога! Но ў гэтым парламэнце ён сыпікер, а хто будзе сыпікерам у новым — невядома.. Не было нікага рэфэрэндуму. Была белая гарачка. Хвароба. Нецярпен'не. Ну бо як гэта так, што ў нашай сувязі Беларусі пак-ранейшама тая самая ўлада?! БНФ чамусыці лічыў, што з разва-

ёсьць скандал. Бо трывана — гэта тэлебачаньне. А праз тэлебачаньне можна данесці да народу толькі чужы скандал пры сваім прозвішчы і фізіяномі. Займацца ж праз тэлебачаньне пропагандай *Новай Беларусі* няма як: у адно вуха заліціць, у другое вылеціць. Тут друкаванае слова патрэбнае. 30 апазыцыянэрару быў ававязаны самі себе скласыці праграму, падзяліць на кавалкі працу і пісаць, пісаць, пісаць... Пакуль яшчэ нехта чытаў газеты.

Пісалі мала, рэдка і... пераважна пра ту ж парламэнцкую трывану. Часыць за другіх, як лідэр, зъяўляўся ў друку Пазыняк. Але дэдзіўная была ягоныя артыкулы, хоць і бяспрэчна цікавыя. Лідэр нацыянальнага беларускага руху пісаў не пра *Новую Беларусь*, але пра *Расею*, пра *расейскі імперыялізм*, нікія сухой на ім не пакідаючы. Замест упэўненасці, што Беларусь прырэчаная да незалежнасці, што гэта прысуд лёсу, калі нават сама яна ня хоча, у артыкулах быў сцэнарый страх, што восьвесь прыйдзе "дзядзіца Ваня" і зарабіе ўсіх назад пад *Імперыю*... Канец сувету ўжо за дзівярыма стаяў, паводле Пазыняка.

Але больш за ўсё ўразіла мяне капітальная праца Зянона, у якой як двойчы два даводзіліся, што Ленін насамрэч... памёр ад праціцаў. Тут быў разылк на быццам бы прыроджаную беларускую цноту (хоць якай можа быць цнота ў вясковай хаце без перагородак?!), бо раней на ведалі працы пра *расейскую камуністу* Леніна, а ціпер даведаюцца і стануць відущымі. Бо цнотлівы беларус адразу і камунізму вырачыца, раз камуніст Ленін памёр ад праціцаў, і ад янытай Расеі адверніца, раз *расейскі Ленін* памёр ізноў-такі ад праціцаў.

Кангеніяльна. Толькі недасягальна:

Такі артыкул меў бы сэнс раней, у часы гарбачоўскіх "галоснасці" і "перабудовы", калі бульварны маскоўскі тыднёвік *АиФ* выходзіў 25-мільённым накладам. Але што было ўчора добра, сёняня выходзіла кепска. Бо мінулае, пачынаючы з 1992 г., нікога ня страшыла:

ДЫЯГНАЗ

Галоўная бяда беларускага руху ў тым, што яго апанавалі гісторыкі. Гісторыка нельга пускати ў палітыку, бо ён жыве не ў реальнім, але ў віртуальnym съвеце і часе — там, дзе працуе па спэцыяльнасці. Замест таго каб аналізаваць свой час, гісторыкі міжвалі вако са старымі памылковымі мітамі і стварае на гэтай вайне новыя міты.

У беларускім нацыянальным руху апошнія дэканты, якія супраць трыванцаў астатніх, маюць толькі прыходзіць на галасаваны і галасаваць "супраць". Трывану ж трэба выкарыстоўваць выключна для рэкламы і праціванды. А наш БНФ мала таго што лез са сваімі трыванцаўці пальцамі ўсюды, ад міжнароднай палітыкі да лясной гасадаркі, малі таго што бессонсноўна дыскутуваць з вэтэрнамі-марализмікамі па проблемах каstryчніцкай рэвалюцыі, дык ён яшчэ праекты законаў пісаў невядома каму і навошта. Пазыняк хваліўся ў адным інтэрвю, што калегі сябе не шкадуюць і што ад такой працы ўжо хворыя на сэрца ёсць...

А парламэнцкую трывану ёсць сэнс выкарыстоўваць, толькі калі

таму сфармавалася ня проста беларуская, але беларуская савецкая нацыя. Тым больш што савецка-калагасны лад і парадак пыхаля-гічна ідэалычна адпавядаў тутэйшай вяскова-кланавай супольнасці, нікім не кранутай ад Сярэднявечча. А Расейская Імперыя, Савецкі Саюз і нават ціперашняя Расейская Фэдэрацыя былі і ёсьць у сувядомасці сярэднестацтычнага беларуса-музыка, някай сабе і з універсітэцкім дыплёмам, тым пансікім дваром, без якога ў галодны год не пражыць.

Русофобія й антыкамунізм Пазыняка толькі мацавалі настальгію перапалоханаага савецкага беларуса па Савецкім Саюзе. БНФ ліў ваду на чужы млын. Энтузіясты беларусізацыі школы з ТБМ нават сыцвярджалі, што ніхто так на школдзіці справе, як Пазыняк са сваімі русофобіямі. Бо да беларушчыны паспользовацца ставілася хоць і з цяжкімі уздыхамі, але абыякава, а вось да русофобіі *гістэрычна*, нават варожа.

НАРОДНАЯ РЭВАЛЮЦІЯ 1994 ГОДУ

Першы ў гісторыі Беларусі выбары прэзыдэнта былі насамрэч чарговым рэфэрэндумам. Першыя тры гады незалежнасці "рэжым Кебіча" і "апазыцыя" бяздарна змарнавалі ў ўзаемнай грызыні. Пры такім марнаваныні заўжды зъяўляеца нейкай "трэцяя сіла".

У 1994 г. не магло быць ані дэмакратичнай, ані камуністичнай альтэрнатывы існаму безуладзідзю. "Небольшім колхозам" падрэшаму рулявалі дзяды-выканаўцы, кшталту Кебіча з Лінгам. Тоё, што дзяды каменем ляжаць на любых рэформах, дэмакраты бачылі. А вось таго, што дзяды не пускаюць наверх *маладую намэнклятуру*, "сярэднє зъяўля", дэмакраты іх бачылі і не хацелі бачыць. А як жа! Як раней БНФ манапалізаваў і прыватызаў права на патрыятызм і любоў да Айчыны, гэтаксама ён хацеў прыватызаўца і права на *апазыцыйнасці*, на "альтэрнатыву". Пазыняк яшчэ ў 1990 г. сфармуляваў гэта бліскучы: "Усе новыя дэмакратичныя партыі маюць ісціці пад стрэгай БНФ..."

Маладая намэнклятура была і mestachkovaya, і сталічна, але — як усе беларусы — *вясковая паходжанія*. Таму лёгка паразумелася. Дырэкторы абудковых фабрыкай і старшыні калгасаў, маёры КДБ і падпалкоўнікі МУС, загадчыкі райаддзелаў і старшыні сельсаветаў... Саракагадовыя, энэргічныя, нахабныя, зь вялікай прагай жыцьці і кіраваць ды цудоўнымі разуменінем таго, што яны заблякаваныя старымі перадунамі з Саўміну і былога ЦК КПБ.

Яшчэ ў 1991 г. Лукашэнка ўтварыў дэпутацкую группу "Коммунисты Беларуссии за демократію". Але гэта былі не камуністы, і дэмакраты іх таксама не хвалівалі. Гэта была партыя заблякаванага пакалення, што ўзяла на сябе інтэрсы цэлай сацыяльнай клясы, якая апалацілася менавіта ў часы Рэчы Паспалітай.

Іх час надышоў у 1993-94 г. Спраба "чыронага рэваншу" ў Маскве і расстрэл з танкаў расейскага пракамуністичнага парляменту па загадзе Ельцына страшна перапалохалі правінцыйныя Менск. Нарэшце скапіліся за канстытуцию — каб мець свайго прэзыдэнта, які не прадаць, і не залежаць ад малахольнага Кебіча. І пісалі слова ў слова туго канстытуцию з канстытуційнай Расейскай Фэдэрацыі, дакладней, *агамэрцыі* дзясяткаў розных народу і

Сямёна Домаша

рэгіёнаў. Там, у Ресеі, шырачэзныя паўнамоцтвы прэзыдэнта былі апраўданы — іначай аглямэрэцыя тая проста бы рассыпалася. А тут, у 10-мільённым “небольшом колхозе”, сама пасада прэзыдэнта азначала прости і ясны шлях да дыктатуры. Бо як ты ні абмяжоўвай прэзыдэнцкія паўнамоцтвы на паперы, а прэзыдэнт сам возьмё — калі захода і колькі захода. На-прыклад, праз рэфэрэндум.

Прэзыдэнцтва не замінае дэмакраты толькі ў краінах, якія маюць калі не дэмакратычную, дык хоць гістарычную, дзяржаўную традыцыю. А ў Беларусі ніякай традыцыі не было. Па-за патрыйхальняй. Там, дзе ёсьць народ, ёсьць бацька, а ўсе астатнія нічога ня вартыя і любыя спысаныя правы чалавека каштуюць ламаныя грош.

Пакуль дзяды і юрысты пацелі над новай канстытуцыяй, Лукашэнка ня злазіў з трывуны, граміў карупцыю ўсіх узроўняў, не зважаючи на рэгламент і каталёг сэсіі. Дакрычаўся — адшпілі! яму часовую “камісію па барацьбе з карупцыяй”, каб скруціў сабе шыю... Але Лукашэнка ня кінуўся правяраць бонзакалёнкі і гандлёвые базы. Ён старанна займаўся адным чалавекам. Шушкевічам займаўся. Прафэсар да таго часу так набрыд сабе самому, сібрам і ворагам, парламенту, ураду і ўсяму паспольству сваёй згодай, інтэлігентнасцю да месца і не да месца, сваёй навуковай абыякаласцю (“адмоўны вынік — таксама вынік”), што, як толькі Лукашэнка расказаў за сыпікерам нейкія неаплачаныя будматэрнілы, Шушкевіч палішоў з нагрэстага месца. Пры поўнай усеагульнай згодзе.

Дзяды спахаліся! Адабралі “часовую камісію”, зъбіраліся абмежаваць прэзыдэнцтва 45-гадовым цэнзам (Лукашэнку ў год выбараў было сорак), бо “шклускі дырэктар” быў ужо народнай легендай, абаронцам і заступнікам. “Самага важнага начальніка скінуў...” І таму на прэзыдэнцкіх выбараў Кебічу, Шушкевічу і Пашняку ня было чаго лавіць.

Перамога Лукашэнку ў 1994 г. гарантаваная была дзіўюма прычинамі. Па-першае, што яго бок перайшло “сярэдняе звязаніе”, якое лічыла галасы абы-як, а не фальсифікала на карысць Кебіча. Па-другое, не было проблемы з дысцыплінай пралетарска-інтэлігенцкага люмпэн-пракладарыяту ў дзень выбараў — таго аж неслася народная вера ў Збаўцу. А мітэты доўга, старанна і цярпіла

гадаваў сам Лукашэнка, які канкрэтна не абіцаў нічога, нават праграмы на мяў анікай, але тысячи разу паўтарыў адшліфаваную фразу:

— Я знаю, мои дорогие, что вам надо. Прошу вашей поддержки! Окажите мне доверие!

Простыя працоўныя люді сам толкам сказаць ня можа, чаго яму траба (бацьца казаць, каб чаго не забыцца, бо ўсяго траба!), а таму верыць і ўпэўнены, што гэта ведае бацька, і вось, нарэшце, ён дачакаўся, што знайшоўся малады, просты і энергічны “мужчына” (беларускі электратаrat на 60% жаночы), які сам-адзін адваліць усю работу за 10 млн. чалавек — і не ў “прыўкраснай будучыні”, да якой не даўши, а цяпер!

Да гонару Кебіча, неяк ён далаіць на адным крыле да другога туру...

Улетку 1994-га ў Беларусі адбылася народная рэвалюцыя, якая зыміла зямлі менска-маскоўскі камунізм і дамарослы туўшы нацыяналізм ды ўсталявала дыктатуру вёскі, традыцыйнага грамадства, якое жыве адным днём у замкнёным коле, што б там ні рабілася ў сувечье.

Гэтак Рэспубліка Беларусь, яшчэ сама таго не ўсьведамляючы, канчаткова аддзялілася ад Ресеі і ад Эўропы.

НАСТАЛЬГІЯ

Цяпер давайце заплюшчым вочы і ўявім, што пры сёньняшніх межах, мовах і народах усіх Эўропы і ўесь сьвет жыве па тэхналогіі XIX ст. — натуральная гаспадарка, куды можна прывезыць французскіх інжынёраў на будову чыгуначак альбо ангельскія катлы на цукроўні і бровары. А кіруе паспольствам Аляксандар Усіх Беларуса... быў бы рай на зямлі! Быў бы спакой у роўнасці, і нікому нічога не бракавала.

Але ў канцы XIX ст., пры той самай традыцыйнай псыхалёгіі працы і побыту, ад традыцыйнай тэхналогіі савецкія беларусы адчуvalіся. Былі яны ўжо прызыўчаныя да трактароў і камбайнau, большая частка з іх увогуле жыла з фабрыкі, хоць і выглядала хутчэй на работнікаў-адыходнікаў з вёскі, а не на індустрыйную клясу. Прамысловасць патрабавала энэргіі, што яшчэ горш, гарантавана па пакупніка тавараў. Раней адно і дру-

гое даваў Савецкі Саюз, цяпер яго не было. Былі адно лібералы-інтэгратары ў Эўропе плюс ашалельяя алігарт-манапалісты ў Ресеі... Настальгія па савецкім часе сталася адзінм прыгуткам, скронам, бункерам, касыцёлам. Настальгія ў апошнюю дэканту XX ст. разылілася па Беларусі, як эпідэмія чейкай псыхічнай хваробы, супраць якой ніяма вакцины.

Чалавек — істота ірацыянальная. Ён жыве ня ў тым часе, у якім жыве, але ў тым часе, у якім сябе ўтваряе. Гэта і ёсьць беларуская нацыянальная шызафренія. Беларус упэўнены, што гэта ён адзін

Беларускі шызафренік здавёна хоча аднаго, думае другое, прагне трэцяга, робіць чацвертае, а галасуе, як левая нога падкажа, бо ў ягонай галаве адначасова сем “думак” і ніякага лягічнага пляну дзеяньня

крочыць у нагу, а цэлы сьвет наво-кал яго з нагі зьбівае. Настальгія ўласцівая менавіта вясковым народам, якія ня хочуць мець уласной гісторыі, бо ім прасцей і выгадней жыць адным днём. У вясковага чалавека заўтра і ўчора лёгка мянюцца месцамі — ён праста ўпэўнены, што час можна павярнуць назад, што ўсё “яшчэ можна быць так, як было”. Толькі вось ніяк ніяма “разумнага начальніка”, “добрата пана”, бацькі...

Нават калі самога Лукашэнку тая ўпідамія настальгіі не зачапіла, ён быў змушаны выдаваць сябе за хворага. Но толькі настальгія магла хоць неяк абицца і падбадзёрыць разгублены і растрэснены глум дзядзей беларускіх. Надаць сэнс ягонаму існаванню.

ФАРС І БЛЕФ

Калі спроба імпічменту расейскага прэзыдэнта скончылася ў Мінску трагедыяй, расстрэлам Белага Дому і съмерцю соценіўлюдей, то спроба імпічменту беларускага прэзыдэнта ў Мінску скончылася фарсам, альбо чарговым рэфэрэндумам, арганізаваным пад патранатам постстрастрэльнай расейскай Думы, куды невядома чаго былі кінуліся новыя дэпутаты “Вірхоўнага Савету XIII склікання”. Дарэчы, няхай бы кто з іх

патлумачыў, як на першых парлямэнцікіх выбараў у Распубліцы Беларусі быў абрани парлямэнт ажно трынаццаты па ліку... “Дэмакраты” таксама працягвалі жыць у той БССР, у настальгії.

Пасля рэфэрэндуму 1996 г. прэзыдэнт атрымаў усё, а “новая апазыцыя” зазнала поўную маргіналізацыю, адкацілася ў квітэт. Адкуль яе па сёньняшні дзень ніяня могуць выцягнуць з дапамогай розных грантаў і сэмінараў ўкраінскіх разыведчыкі і дыпламаты. Маючы разыведаныя руки ў Мінску і перавыбранага хворага Ельчыця ў Мінске, Лукашэнка паважна ўзяўся ратаваць нацыю шызафренікай, навязваючы яе Мінску, якая тапілася ў палітычным хаосе і сепаратызме ўсіх правінцыяў. Ні СНД, ні “саюз чатырох” — Ресея, Беларусь, Кірзія і Казахстан, — ні розныя другія “сімёркі” і “шасцёркі” нашых беларускіх шасцёркі ауже не задаваліся. Не задаваліся нашы шасцёркі-дырэкторы на “поўны дэфолт”, ні заход у Ресею “шестью областяў”, як раіў Яўлінскі. Не падабалася і “адзінай прастора” па мэтадзе таварыша Кебіча, які, дагарачоўшы ў бяздарнай прэзыдэнцкай кампаніі, абвясяціў адзінм плацёжным сродкам у Беларусі... расейскі рубель. Чым да канца 1994 г. парализаваў палову гаспадаркі.

Трэ было прыдумаць нешта зусім іншое... і Лукашэнка прыдумаў! Бо на справе Саюз Беларусі і Ресеі — гэта ніякія іншыя сцэны на Эўропу і не бруковы злодзеі (па-польску *Zwiastek Biadorusi i Rosji* — скарочана ZBiR, а *zbir* азначае “злодзея!”), але Саюз Цяляці і Каровы. Так, Ресея атрымала яшчэ раз (бо мела тое ад Кебіча) ваенныя базы, раззвораваў войска, бязплатныя дарогі, трубы і іншыя камунікацыі. Але ж Ресея дэ-факта абыцала крэдыт у любы час — гарантую ад банкуцтва “небольшому колхозу”. Тут да месца патлумачыць гуманітарыям, якія фабрыкі ў вочы ня бачылі, што беларуская гаспадарка была добрай толькі ў СССР, што цяпер беларусы мала што ў съвет прадаць могуць, а праць сыравіны. Но падрыхтаваныя крэдыты, ліставое шкло і сталёвы дрот — гэта для нас прадукцыя, а там гэта сырвіна, з якой палаіць немец вырабіць тавар і заробіць на ім у дзесяць разоў больш за нас. Жалезны лом — трактары, аўтамабілі, станкі — можна было сілінцую толькі ў Ресею і толькі па так званым бартэры, “нагрыцянскім гандлі” бяз грошай.

Ні гаспадарча, ні палітычна гэты саюз Крамлю не патрабуе. Але ня можа Крамль ані трагічнусць Беларусі — ня тая часы, ня тая ў Крамлі палітыка, — ані выкінуць яе вон. Хай жыве, як умее... Лукашэнка прыціснуў Крамль псыхалігічна, бо ў кожным расейскім жабраку і працоўщику сядзіць гэткі таварыш Сухаў ў “Белага сонца пустыні”, гэткі сымпатычны і прафесійны імпэрыяліст-абываталь. Ён цвёрда ведае, што Ресея вышэйшая за ўсё, бо “у нас есть Пушкін”, “у нас есть ядерное оружие” і “у нас есть Большой театр”. Ён цвёрда ведае, што гэта ён — “старэйшы брат”, а нейкія там беларусы ці украінцы — “это все несерезню...”. І таму, калі “тарвардзікі хлопчыкі” гаркнуць з Крамля ў мінскім бок “пошли вон, попрошайкі!”, сапраўдная, прафесійная Ресея гэлага не зразумее... Таму Лукашэнка так любіць расейскую правінцыю, а правінцыя яго. (Пляткарац, быццам Пуцін укалоў Лукашэнку: “А што гэта Вы, Аляксандар Рыгоравіч, у мяне ў рэгіёнах бываець перасталі?”) Што з расейскай перакладацца “каб нагі тваёй там не было!”...) Прынцыпова Ресея розніца ад Беларусі як імпэрыя ад правінцыі. У Ресеі ёсьць дзіве імпэрскія стаўцы з імпэрскай кас-

мапалітычнай элітай — Масква і Санкт-Петрапур — і ёсьць прафесійная Ресея — расейская “глыбінка”. У Беларусі ёсьць прафесійныя, розных узроўняў (места, мястэчка, вёска), і ёсьць правінцыйная стаўца, 2-мільённае мястэчка Менск, з ягонай правінцыйнай савецканацыянальнастю элітай, альбо “падніпроўскай інтэлігенцыі”.

Фарс і блеф — гэта практика беларускай палітыкі — што з боку ўлады, што з боку апазыцыі. Для ўлады фарс і блеф — гэта наўчальная музыкальная спроба неяк адцягнуць час, адкласіці на потым: можа, неяк “наладзіцца”. Для апазыцыі, што набірае сабе ў правадыры тых, каго Лукашэнка выгнаў са службы, гэта спроба вярнуць час, якога даўно ніяма, які страчаны бяздарна і па-пустому. Нібы ў дзіцячай гульні ў шахматы: “Дай мене перахадзіць, бо я ня так падумавай!”

ЯК САКРАТ ЯНОВІЧ ПАКУЕ СВАЕ МІНІЯТУРЫ

Быў у Крыніках. У Яновіча на Трыялеўгу. Спачатку прафесар Жан-Франсуа Дзелян з університету Ам'ен чытае добра падрыхтаваны рэфэрат і на чысьцоткай польскай мове даводзіць з лічбамі і фактамі, што польская палітыка да нацыянальных меншасцяў — суспольнасцяў — гэта сорам адзін, а законы польскія адпаведна ад часу Жыгімonta Старога нязменныя, і ўвогуле Польшча спазненіца ў Эўропай на п'яцьдзесяці гадоў. А яшчэ хоча да Уніі...

Сядзіць побач пані прафесар Альжбета Смулкова, першы амбасадар Польшчы ў Мінску, і толькі канца чакае. Ну, бо якай ж полька панерпіць, каб пра Польшчу так гаварылі! І як толькі Франсуа скончыў, адразу кажа без усялякай падрыхтоўкі:

— Пане! Тым меншасцям, так паміж намі, колькі ні дай, усё роўна мала! Што ні зрабі, усё адно кепска! Тыя меншасці так і так не вылазяць са сваімі плачамі з бруцэль і страсбургай!

І тут Сакрат пакуе сваю загадзя падрыхтаваную мініятуру ў толькі што падрыхтаваную глебу:

— А н-няхай сабе! Х-хіба польскі Жонд здурэй і к-кінца на Падляшшы будаваць нам беларускія школы... То я вам скажу, як будзе выглядаць тая будоўля. Днём ад відна да відна палікі бягом будуюць тая школы, а як съцімнее, то праз кусты паўзуть беларусы з каністрамі бэнэныну — і тая школы паліці! Но на халеру ім тая мова, калі яны перабраліся да места і парабліся палікамі! Н-назад у хамы іх ужо не загоніш...

Гавары і пішы прауду — і цябе пачуць і зразумеюць.

ЦІ МАЕМ НАЦЫЮ?

Кім былі беларусы ў БССР пад канец 80-х XX ст. — нацыяй ці на націях

Gloria Victis, альбо Ліст да Сямёна Домаша

Праця са старонкі 7.

маці альбо якую хочаці! — лішняя графа для бюракраты, для статыстыкаў, плянавікоў прадукцыі філялягічных факультэтаў і начальнікаў аддзелу кадраў ваенных заводаў. Але беларусам гэта адпавядала, бо да 80-х гадоў ХХ ст. ніякай беларускай нацыі ў ёўрапейскім ле разумені ўжо не было. Была менавіта "нацыянальнасць". Беларуская савецкая. Што табе "па форме", што "па змесце".

Тым на менш, і пры адсутнасці "нормалёвай" ўзнаніці Рэспубліка Беларусь спакойна сабе існуе дзесяць гадоў. Бедна, але не ў галечы. На валах, але без катасрофы. Тупа і ціха, але без перастрэлак штоноч з аўтаматычнай зброі на сталічных і правінцыйных вуліцах. Гэта працягвае жыць да гарбачоўскі Савецкі Саюз. Тытульная нацыянальнасць у Рэспубліцы Беларусі — гэта пэнсіянеры. (Неяк сацыёлягі не звярнулі ўвагі, што працэкт галасоў за Лукашэнку на выбарах'2001 практычна адпавядае працэнту "льготнікаў")! Адстаўнікі Савецкай Арміі сядзяць тут скupікамі, як ссып на целе: Уручча ў Менску, Фолюш у Горадні, Рось-2, "турцкі пасёлак" у Слоніме, Бяроза. Жывуць сваім балотам. У тым самым віртуальnym съвеце і часе. Пагоды на робяць.

Што да наплыту "небеларусаў" на самы верх цяперашніх дзяржаўных адміністрацій, на тое ёсьць дзіве прычыны. Па-першае, прэзыдэнт у 1994 г. быў сам-адзін — і калі б абавіраўся на "сваіх", яго бы даўно зжэрлі. Бы тая "каманда" піхала яго съпереду, як бульдозэр, як дурочка. Але бульдозэр своечасова разъярнуўся і акуратна расьцёр наўніцую "каманду". Наняй "варагаў" на слухаюць. (Паралелі не перакрыхваюцца, але ж князь Вітаўт аберагалі караімы і татары, усіх Людовікаў — шатляндцы і швайцарцы, Фрыдырху Вялікаму вымуштравалі армію французы, і Патрулю Вялікаму паставілі на ногі імпэрыи немцы. Найлепшы слуга — гэта слуга за гропы, а не за ідэю. Бо сёньня адна ідэя ў галаве, заўтра іншая, а гропы — заўсёды тыя самыя гропы.) Па-другое, сваіх "спэцоў" часта

ку, а не была пакрысе прададзеная дзеля вечных латаў на "матчыну ўсеску" з яе абсурдна стратнымі ад крадзяжоў, марнатраўства і бесталкоўшчыны "пасяўнымі" ды "уборачымі". Несалідна беларусам тыкаць Уралу Латыпаву, што ён паходжаным башкір, і адначасова ганарыца, што Касцюшко стаяць помнікі ў Амэрыцы, а Дамейка — нацыянальны герой Чылі.

Больш цікавы выраз у бясконным шэршту сынонімай тae РБ — гэта "еще одна Россия". У недалёкім будучым гэта можа быць запасны аэрадром. Но ў Рэсеi маёлісць перадзеляць яшчэ раз. А ён ўсё тамтых спрытных Шустэрых і шустрых Спрытнэрых магутць, як Гусінскі з Беразоўскім, гойсацца па Ёўропе. Адзін ім застанецца шлях — сюды. Съследам будуць разыбіткі з "Прыднепройскай Малдаўскай Рэспублікі" ды з саамаванай Абхазіі (яны лішні ў новай маскоўскай геапалітыцы). Съследам непатрэбных "героі" членскай, таджыцкай і ўсіх асташтніх войнаў. Съследам звычайніх крымінальнікі, што маюць сабе за "мафію", як маюць паніцца зялёнай, што спарадуная мафія — гата структура нечэрымінальна, а крымінальнаў наймае часова і плаціць па гадзінах. Нарэшце, адбрудзеніца "вялікі ўсход" з Поўначы і з Далёкага Ўсходу, дзе мільёны людзей у рынковай гаспадарцы прости лішнія. Зразумела, ва ўсіх згаданых групах апыненца мноства беларусаў альбо асобаў ўз Беларусі родам, што маюць тут рабню і месца пачатковага прытулку. Вось тады і пабачым неба ў алмазах...

ДЫЯГНАЗ

Гэта новая хвала навалачы і сволачы, у адрозненіне ад цяперашніх адстаўнікоў і разыбіткі у працёрых штанах, будзе зьяўляцца не паасобку, але кланамі — і авалязкова распачне бойку за ўладу з тутэйшымі кланамі, з тым же "кланам Лукашэнкі" альбо "вэртыкалью". І хіба гэту тэндэнцыю бяздарна прагледзіць "новая апазыцыя" (так, Сямён Мікалаевіч?) — як у 1994-м "нацыяналісты" і "дэмакраты", а таксама

прыкметах. Іншая манера гаварыць і паводзіц сябе, іншая вопратка, іншы занятак выклікаюць адкрытую варожасць. Асабліва калі гэта тычыцца не "начальніка", а чалавека "свайго" асцяродзіў. Усе маюць быць як усе. Гэты погляд вынікае з браку культурнай гіерархіі, з прыярытэту культуры выжывання і прымітыўнай вягетацыі. А "спрошчанасць" гіерархіі съветапогляду цягне за сабой спрошчанасць мовы, прымітыўны спосаб яе ўжывання. Справа не ў "расейскім маце". Справа ў тым, што калі сварацца дзіве полькі, то звычайна пачынаюць ад "proszę panie, bardzo panie przeproszam, ale panie jest kurywą", а беларускі пачынаюць з запалнага "ах, ты, б..дзь, сволач!". Прыніжаюць найперш сябе, а не апанэнта. Спрошчанасць і эмацыйнасць мовы выклікае прымітыўнайсць і неахайнасць думкі.

Па-трэцяе, у беларусаў няма звычкі да побыту ў супольнасці, шырэйшай за сваё ўсеску, дзе ёсць ўсіх ведаюць. Тому ўражвае контраст паміж зваротам да знаёмых ("Пятрові", "Міхайлаў" і далей па-свойску) і незнайомых (казённа-савецкае "вы" альбо хамскае "мужчына", "жэнщчына"). "Пан", "спадар", а нават "гаспадзін" і "таварыш" выклікаюць альбо съмех, альбо злосць. Mae быць па-свойску. Кожны незнаёмы — гэта чужак і вораг.

Па- чацьвертае, славутая "беларуская гасціннасць" прамынерная і надакуцівая. Пірог мае быць цэлы, а не парэзаны, пляшка гарэлкі закаркаваная, а не паштатая. Стол увогуле мае "ламіцца", але гэта не для госьця, а для сябе.

Напрыклад, замест шклянкі вады (запіць анальгін) авалязкова пададуць кампот "са сваіх вішняў", а пайці і карміць будуть гвалтам, не зважаючы на дыету, стому, з дарогі, — пакуль на час будзе кілкацца "хуткую дапамогу". Гэта шляхта "саскай" Рэчы Паспалітай выдурнялася засыненак перад засыненкам. Гэта яшчэ дахрысьціянскі звычай князько-кацыкаў карміць і пайці варожых паслоў таго, каб яны за столом рыгалі, на могучы вытрымаць нашага дабрабыту...

Па-пятае, бесцырмонаннасць і анархія, калі да вас могуць зайсьці пасядрэ працы альбо пасядрэ ночы ды яшчэ прывесці з сабой незнаёму вам кампанію і бавіць час, колькі ўлезе. Якія там яшчэ папярэдня званкі і дамовы! Гэта зноў-такі дапатопны вясковы атавізм, калі дзіверы зачынілі толькі ад звяроў, а так усё вёска жыла адным родам-кланам.

Па-шостае, неавалязковасць і непунктуальнасць. Спазыніца на пайгайдзіны — гэта норма, а здараеца, што спазыніца на дзені, на месцы і болей. А калі насымельніца зрабіць заўвагу, яшчэ й вінаваты будзеш. Ізноў лезе вёска — там жывуць па сонцы, не па гадзініку, і нікто нікуды не съпяшаецца. Альбо адхілецца па дароже на ўсе бакі. Як дзіця. Во яму цікава тое і гэта.

Па-сёмае, пасіўнасць і боязь дзяяньня (мы лічым гэта "памяркоўнасцю", "спакоем", "цярпеньнем", "разважнасцю") на толькі ў жыцці прыватным, таварыскім, сямейным, але супольным, грамадзкім, палітычным, а нават гаспадарчым. То бок зь беларуса работнік яшчэ нічога, а гаспадар зъяго нікчэмны.

Па-восьмае, авбостранае адчуваючы ўласнай непаучавартасці і недарбленасці ў параўнанні з іншымі народамі. Беларус усё жыцьцё як на экзамене, упэўнены, што навакольнаму съвету няма

чаго больш рабіць, як за ім сачыць ды выстаўляць адзінакі. Адсюль альбо празьмерная згода (Шушкевіч), альбо нічым не справакаваная агрэсія (Пазыняк, Лукашэнка). Адсюль зусім не савецкая, але беларусская паказуха, калі самі беларусы спакойна жывуць на пыле і брудзе, але перад візитам "чужой" дэлегацыі выліваюць усе да апошняга плінтусу.

Па-дэвятае, клінічны брак асбістага гонару, калі траба пайсыці насуперак — службова, у грамадзкім жыцьці. Замест гонару — пыха і злосць, што выліваецца на сямейнікаў.

Па-дэвясятасці, зь непаўнавартастці вынікае прыстасаванстві і малпаванье. Будаваць катэдж, бо сусед збудаваў, а не таму, што самому патрэбны. Сыпіваць тэлебачаныне з маскоўскіх каналаў (тыя съпіваюцца з амэрыканскіх). Купляць любы хлам, абы з заходнім "лэйблам". Прайграўшы хакейны

мылкі, якія ўжо рабілі твае папярэднікі, каб лішні раз пераканацца на ўласнай скуре.

Ня трэба блытаць "інтэрэсы народу" (якіх насамрэч няма — ёсьць адны лёзунгі для электарата) з інтэрэсамі дзяржавы, якія ёсьць і якія нязменныя. Зыменная толькі тэхнолагія іх рэалізацыі — саюзнікі, падаткі, крэдыты, законы і інш. Інтэрэсы дзяржавы — атмасфера, а таму заўжды супярэчца "інтэрэсы народу", бо тых "інтэрэсы" аднадзённыя, абы дзень да вечара, а што будзе заўтра, народ не бэрэ да галавы.

Ня траба абапірацца выключна на "сваіх хлопцаў". Гэткія "хлопцы" з паслухманных выкананіцца ў хутку вырастаюць да прайдзісвятаў і зладзеяў, якія круцяць свае гештфты ад тварага імя і робяць сваю "палітыку" за тваімі плячыма.

Ня трэба спадзявацца на тутэйшых інтэлектуалаў-сацыёлягіяў, бо іхныя аналізы і высновы заўжды памылковыя (як і парады заходніх дыпламатаў). Тыя і тыя ўжываюць альбо ўзрэпейскую, альбо расейска-савецкую тэхнолагію, разлічаную на структурную, дыфэрэнцыяваную супольнасць. А беларуская супольнасць маналітная і беззлітная, постмужыцкая і постсярэднівечная — і патрабуе іншай тэхнолагіі аналізу. Напрыклад, "сацыялягічны аптытаны" напярэдадні выбараў даюць разбіжку з вынікамі выбараў у 2-3% у Ёўропе і Рэсеi, але на 50% і болей у Беларусі. Беларускі шызафрэнік

здавёй хоча аднаго, думае другое, прагнє трэцяга, робіць чацьвертага, а галасуе, як левая нога падкаজа, бо ў ягонай галаве адначасова сем "думак" і ніякага лягічнага пляніу дзеяньня.

Ня трэба нікому давяраць фінансавыя справы. Крадуць, кралі і будзяць красы. Но дзе сваё, а дзе казённае, наш шызафрэнік ічыра не разумее. "Калхоз мае быць пажыццёвым. Пры ўсіх выбараў, рэфэрэндумах і назіральніках з Ёўропы.

А ў галавах сацыёлягіяў упершыню заварушилася думка, што

прэзыдэнцтва Лукашэнкі можа быць пажыццёвым. Пры ўсіх

выборах, рэфэрэндумах і назіральніках з Ёўропы.

А што вы хацелі?

чэмпіянат, пахвалицца, што "абулі мы маскалёў": Беларусь—Расея — 1:0...

Каму гэтыя думкі пра беларусаў здаюцца крываўднымі (бо польскія), рэкамэндую разыярвонуцца на 180 градусаў і паслухаць парадаў рэвалюцыянара і эрафарматара Пятра Вялікага сваім жылінкам, якія плакаліся, што зь іх немцы съміяцца:

— Нечака на зерцале пенять, колі рожа крива...

Бо ў ту ўропу мы глядзім даётуюль, як у вэнцыянскую люстэрку. Але ня хочам бачыць тое, што бачым. На мой погляд, выносны д-ра Радзіка для нас — добрая лекцюра, а не "дывэрсія" ці "зьдзек з беларусаў".

Ня трэба верыць на слова, што "заданне выканана, работа зроблена!". Вядома, зроблена — толькі на так, як ты загадаў. Но кожная "шасціцёрка" па дарозе робіць у тваім загадзе карэктuru — і не ў тваіх, не ў дзяржаўных, але ў сваіх шкурных інтэрэсах.

Ня трэба кідацца ў бойку, якіячы структурнай партыї, толькі рассыпанаы агламэрэт нейкіх "клубаў па інтэрэсах". Нават калі будзе перамога і ўлада, дзе людзей браць, каго куды ставіць? Ізноў "сваіх хлопцаў", "карэктроўшчыкаў"?

Ня трэба, раз ужо кінуўся ў ту ўбойку, разъменьваць напрацаваны патонцыял на нейкія "пляцёркі", дзе адны пабітыя "шасціцёркі". Но хто такія сёньня прэм'ер Чыгір альбо генэрал Казлоўскі? Ніхто. Гэта толькі "электарат" думае, што Пётра Міронавіча Яновіча чыз здольны вылезеці з магілы, а таму трэба гаворыць за Натальлю Пястроўну Машэраву.

А хто такі Ганчарык? Вечны други сакратар-палітрук абкаму КПСС і першы прафсаюзны "дзяляг" кватэраў, санаторыяў і пакетаў на Новы год. Во ўжо хто быў бы папуліст без друкосьці, куды да яго Лукашэнку! А дарэчы, як раз у панес лёс уляпнца ў ту прэзыдэнцкую кампанію, то манная размазыня "апазыцыя" мае браць толькі 15% усё разам, што съмеху варта, а

Дзейныя асобы, статысты, марыянэткі etc.

1.

Хацеў быў глыбакадумна прамовіць: першы год новага стагодзьдзя-тысячагодзьдзя мы сустрэлі апошні, і апошніх ён нас пакідае... Ды згадалася, што не канчаткова яшчэ далучылі нас да "матухны", і таму называць Камчатку сваёй і зь яе лічыць наядыход новых гадоў пакуль не выпадае. А ў сладкай нашай Рэспубліцы вянка і глобуса час розніўся толькі да 1939 г. У Негарэлым — савецкі, у Стоўпцах — буржуйскі. Сёння ўсё адноўка савецкае.

Пачатак году запомніўся съмерцю кіраўніка вобласці. Бо абласцная старшыня, якім ціперака карыціць называцца губернатарамі, зъмяняюцца ючаста. Усякія Клінтаны губернатарамі былі, і нашым хочацца. Губернатар штату Каліфорнія Гучыш! Праўда, нізе ў нашым заканадаўстве на згадваша ўсякія экзатичныя пасады. Але жывуць. Асабліва ў прамовах наших "галоваў", у газетах і на экранах: губернатар Шклоскага раёну, віц-мэр Ленінскага раёну гораду над Нёманам, гараднічы Фрунзенскага раёну сталіцы... Так, глядзіш, да імпратарскіх вялічастваў дойдзе зноўку.

Яго высочаства таварыш прэзыдэнт акадэміі грамадзкіх науак, напрыклад. Або — яго правасходзіцельства генэрал-губернатар чырвонасцяжнай вобласці. Калі існуюць генэралы і губернатары, да генэрал-губернатараў — адзін крок. Асабліва цікава назіраць, як гэтыя губернатары ходзяць з ордэнамі сярпа і молата на грудзях. Эклектика, скажаце? Жыцьцё, разчайнасць! — адкажу я. Яно тым і цікае. Калі б усё ў ім было лягічна, яно нагадвало бытказарму. А так таварышы генэралы пакуль ходзяць вакол гаспадзін губернатараў, ня ведаючы, як з імі сплачучыцца. Царква з дзяржаваю фармальна існуе паасобку, а насамрэч даўно пабраліся шлюбам. Праўда, шлюб — грамадзянскі, без вянчання і без афармлення ў ЗАГСе. Гэткае сужыццё. Чыноўнікі прышлі побач зь серпамолатнымі ордэнамі ўзнагароды імя розных сьвятых пакутнікаў. Добра, што самі ў пакутнікаў не паператвараліся. Хаця таксама здарается.

2.

Вернемся, аднак, да пачатку. Памёр старшыня. Прыйехаў АРЛ на пахаванье з чульлівай і двухсэнсіонай прамоўкай. Упершыню, між іншым, у памяшканні пусыцілі інчэсных журналістаў. У нас з гэтым надзвычай строга: АРЛ прыяжджае — толькі чесных пускаюць. Яшчэ ў дзень смерці не

адбыўся канцэрт нашай саюзныцы Валерыі, якая вырашыла была распачацца свае гастролі не з усходу або са сталіцы, а з нас. Вышла раніцай зві цягніка, заехала ў гарадзь, пачала рыхтавацца, "качала прэс" у спартовай залі. А потым паведаміла, што карыстаецца японскай парфумай Mad і вымушана зъехала ў сталіцу. Концэрт адбыўся пасля пахавання, у канцы гастролі.

А, яшчэ Занусі Кышыштаф прыяжджаў. Сымпатию выклікаў у гарадзенцаў невыказаную. Нам бы такога маштабу творцаў, на губэрнатары прызвішчы б забыліся. Нават на праўду-матку не пакрыўдзіліся. Хацеў ён разабрацца, "наколькі Горадня выглядае єўрапейскім, а наколькі савецкім горадам". Атрымалася, што белай савецкім. А Саша Варламаў прыехаў, дыкі той наадварот: сказаў, што ў нас нават паветра іншае — "зўрапейскае". Што ў горадзе ёсьць нешта арыстакратычнае. Што ён вызначаецца добрым стылем і густам. Што ў Горадні "высокі дух" і "прыгожая твары".

Што мы — спрэс цікавыя людзі, бо выхаваныя на традыцыях, сярод помінкаў архітэктуры. Што ні какі, прыемна такое чуць. Но адначальства сталічнага нават калі ўхвалы гады ў рады дачакаешся, дык нейкай нягелгай, недаречнай нават. Адзін гучнавядомы сталічнік нам аднойчы сказаў у якасці кампліменту: "Глыбокаўважаныя жыцелі горада-героя Гродна! Я сам нішчы і не пазволю, штоб у вас тут былі багацце, усе даўжны быць раўны". Карацей, парадаваў. Ну, сталічнікі бываюць розныя. А прычым тут "горад-герой" — дагэтуль няясна.

Съследам прыяжджае Доліна Лариса. Малайчына, яя "стэп да стэп кругом" сіпявалі або якую-небудзь "песьню ўлюблёдаў", а прыгожыя ёўрапейскія творы. Прызналася, што хоць і прыяжджае ўжо другі раз, але не паспявае пазнаёміцца са "славутасцямі гораду". А вось Барыс Майсеев агледзеў ўсё, і горад яму спадабаўся. Прычым выказаў да сваёй роднай Беларусі сантымэнты, а гэта на часта здараецца. Потым прыяжджае маскоўская латышка Лайма ў доўгім-доўгім і белым-белым амерыканскім лімузыне. Была яшчэ Зямфіра. Адна карэспандэнтка здолела высыветліць, што славутая башкірка спажывала амаль адзін толькі ёгурт, але затое — шмат. Потым быў Астрахан. Рабіў калі брыгіцкага касьцёлу фільм пра кіеўскую жыдоўскую гету. Ахвотных да ўдзелу ў масоўцы паўтары тысячы сабралася. Рэжысэр абраў 850 на цывільных і 350 — на фрыцаў, у шэрагах якіх апнула-

ся яшчэ гаварыць. Канец. Кропка.

ЭПІЛЁГ

Справа здачы "нежалезных" журнالістуў пра апошнюю прэзыдэнцкую кампанію нарадавалі адзін сучэльнік ізкранлёт. А ў галавах сацыяліятаў упершыню заварушлася думка, што прэзыдэнтка Лукашэнкі можа быць пажыццёвым. Пры ўсіх выбарах, рефэрэндумах і назіральніках з Эўропы. А што вы хацелі? Гэта абласютна лягічна. Но пакаленіе пэнсіянераў, адыходзячы на той съвет, хацела б забраць у магілу сваіх дзяцей і ўнукі. Гэткі мужыцкі варыянт любі і ласкі да бліжняга свайго...

Сладзівацца, што гэтую народную долю народ пераменіць, як толькі прачнецца, можна, але даўрэна. Но на маём народу. Маём адзін просты люд. Там, дзе перважае не гаспадар, а работнік, "хрыбтом нацыі" ёсьць не "сяроднія кляса", але бюракраты, "ся-

ся шмат нашых сладкіх міліцыянтаў. Горад Астрахану спадабаўся. На шчасце разబіў на вуліцы талерку. На памяць пакінуў на вуліцах вялікую колькасць конскіх яблыкаў, якія спатрэбліліся для кіно. Не абышлося і без сямейнікаў Алы Барбарысаўны з ёю на чале, гумарысты ўсякія таксама маскоўскія гастроліялі.

Ледзьве не забыўся! Прыйджалі таварышы Селязньёвы-Барадзіны. Апошні быў авеяны съежай славай мангэтанская вязняня. Своеасова выпусцілі! Літасцівава амэрыканская Фэміда! Трапіўся б ён да беларускай кіццоры. Яшчэ яго высокапраасвіччыства Філярэт да нас наведваўся, каб атрымаць *honoris causa* медыцыны...

Словам, усе па-свойму стараліся развеселіць, расчуліць, падешыць. Ведалі, што ў нас выбары прэзыдэнцкія. Дзякую ім усім. Дай Бог ім здароўя. Мне асабістая давялося наведаць толькі выступ сладкіх рок-дыназаўраў *Slade*. Нездарма нам не давалі слухаць іхнюю музыку ідэялічных органы і функцыянары. Дзякуючы музыцы, якая несла пачуцьцё свабоды, мы ня сталі савецкімі. Частковая дзякуючы ёй разваліўся наш родны "лягер сацыялізму". Вечная памяць.

3.

Год яшчэ быў адметны тым, што часта завозілі выставы ваксовых персонаў. Асабліва розных мутантаў. Чалавек-воўк, двухаблічны Янус, 5-кіляграмовы ліліпутка-кітаянка, мурын-цыклёт, чалавек-насарог. Не давэзлі адно "катаў і ахвяраў". Публічны паказ гільятыві і ваксовых абезгaloўленых французскіх арыстакрататаў спынілі яшчэ ў горадзе над Бугам. Усё ж год выбараў! А тут яшчэ прэса апазыцыйная плявузае пра ахвяраў рэжыму... Цэнзар абудзіўся і жыве ў кожным беларускім чыноўніку ўжо сем гадоў.

Конкурс прыгажунуў быў: аб'ём бюстаў, клубоў і гд. Найпрыгажайшай прыгажуні гораду зноўку стала ўніверсітэцкая студэнка-матэматычка. Дзякуючы любіць Інтэрнэт і парашутны спорт! Мара — абліцец наш глобус на паветраных шарах. Спонсары ёй паездку. Міліція адрапартавала, што на яе сабралася 43 тысяча маладых людзей!!! Ды-дэй! Бі-Эй разам з камсамольскімі правадырамі заклікалі "галасаваць за бацьку". І зрабілі дзеля пераканальнасці шыкоўны фээрвэрк. За бітву за ўраджай і за выбараў новыя абласні галава атрымаў орден. Мэра таксама замянілі — і цяпер горад і вобласць кіруюць магілёўцы. Зрэшты, дагэтуль кіравалі віцябліне.

На пачатку году нашая сладкая "Пагоня" выйшла пад нумарам 500. Паўтысячы нумароў! А ў канцы году яе забаранілі. Яшчэ на мяжы з Польшчай у Брузгах апусцілі

вылі манэўрамі, на якія прылятаў на шрубалёце асабістая галоўнік-мандуручы. Голос апазыцыйнага кандыдата, які выступаў у горадзе ў дзень манураў, заглушылі артылерыйскія залпы. Улады з бэзэзэмам наладзілі на пляцы беспрэцэдэнтную перадвыбарчу дыскатацку. Міліція адрапартавала, што на яе сабралася 43 тысяча маладых людзей!!! Ды-дэй! Бі-Эй разам з камсамольскімі правадырамі заклікалі "галасаваць за бацьку". І зрабілі дзеля пераканальнасці шыкоўны фээрвэрк. За бітву за ўраджай і за выбараў новыя абласні галава атрымаў орден. Мэра таксама замянілі — і цяпер горад і вобласць кіруюць магілёўцы. Зрэшты, дагэтуль кіравалі віцябліне.

На пачатку году нашая сладкая "Пагоня" выйшла пад нумарам 500.

Паўтысячы нумароў! А ў канцы году яе забаранілі. Яшчэ на мяжы з Польшчай у Брузгах апусцілі

З Новым годам!

Сяргей Астравец

Газэта "Наша Ніва"
шукае журналіста
на сталую працу.

Веданыне беларуское мовы і кампьютара абавязковое. Веданыне замежных мов — плюс. Звесткі пра сябе і матэрыялы на спробу дасылаць на электронны адрес pp@irex.minsk.by

КОШТ РЭКЛАМЫ (за 1см², з улікам ПДВ)

Першая паласа	1584 руб.
Апошняя паласа	1380 руб.
Унутраная паласа	1260 руб.

Для агенцтваў, рэдакцый газет (пры абмене рэкламна-інформацыйнымі матэрывалямі), некамэрцыйных арганізацый (грамадzkіх арганізацый, фондай ды інш.) — магчымая зынка да 30%. Пры размніччыні текстаў-матэрываў ракамагна характеристу магчымая зынка да 50%. Зынкі прадугледжваюцца і пры размніччыні некалькіх аспектаў запар, аспектаў буйнога памеру.

Рэклама ў "НН" — гэта добрая рэпутацыя ў вачах дзясяткаў тысяч самых упльковых чытачоў краіны.

Генадзь Селязньёў на базе
Вызвольнага войска

Беласточчына Праваслаўны віцэ-вяйвода

Падляскім віцэ-вяйводам стаў беларус Ежы Паўяновіч. У РПЛ-аўгускі часы ў Беластоцкім ваяводстве было шмат чыноўнікаў беларускага паходжаньня. Такая была за камуністамі палітыка — падтрымліваць "малыя народы" другой Рэчы Паспалітай. Але беларусы ў ўладзе ўсяляк імкнуліся апраўдаць давер партыі і давесыць, што яны ня толькі добрыя камуністы, але і шчырых паліякі. Нават імёны зъмянялі на каталіцкія.

Беларус мог стаць беластоцкім віцэ-вяйводам яшчэ чатыры гады таму. Тады ў Варшаве разглядалі кандыдатуру дзеяча "Салідарнасці" і гісторыка Алега Латышонка. Але супраць паўсталі

мясцовыя нацыяналісты.

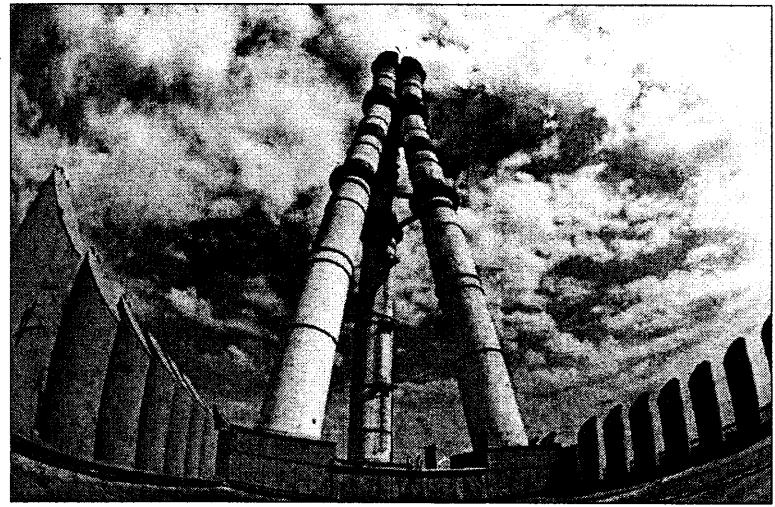
Кажуць, праваслаўны віцэ-вяйвода Ежы (мо Юры?) Паўяновіч — своеасаблівая падзяка беларусам ад Саюзу Лівіцы Дэмакратычнай за падтрымку на выбарах.

Тым часам на з'езьдзе БГКТ старшины ём быў пераабраны Ян Сычэўскі. БГКТ таксама рабіць заходы, каб вярнуць пад свой кантроль газету "Ніва". Цяпер палітычныя пазыцыі БГКТ і "Нівы" разыліся, асабліва па стаўленні да палітычнай сітуацыі ў Вялікай Беларусі. У адрозненіне ад Я. Сычэўскага, газета вельмі крытычна ацэньвае лукашэнкаўскі рэжым.

Мікола Бугай

Літва

Ігналінская АЭС щі Эўразвяз

Літва мае ўсе шанцы ўступіць у Эўразвяз ужо ў 2004 г., калі да 2009 г. зачыніць Ігналінскую АЭС. Першы блёк станцыі пад неафіцыйным ціскам Брусаю літоўцы павябяцілі спыніць ужо ў 2005 г. Але дырэктар АЭС Віктар Шевалдзін кажа, што другі (і апошні) рэактар зачыніць да 2009 г. нерэальнна, бо да таго часу краіна яшчэ ня справіцца з наступствамі закрыцця першага. АЭС зможа спыніць працу не раней як у 2012 г.

Калі Ігналіна перастане працаўаць, праблемы паўстанці і ў нас: станцыя забясьпечвае да 15% бела-

рускіх патрэбай у электрычнасці.

Брусаю хоча зачыніць электрастанцыю, бо ейныя рэактары такія самыя, як у Чарнобылі, а Звяз лічыць, што аніякія мадэрнізацыі ня здолеюць гарантаваць бяспеку Ігналіны. За колькі апошніх гадоў Літва выдатковала на павелічэнне бяспекі каля 100 млн. далляраў і ажыццяўляла мнóstva ахойных мерапрыемстваў: напрыклад, цяпер станцыю паветра абараняюць згодна з адпаведнай дамоўленасцю беларускія сілы працілаветранай абароны.

Сяргей Богдан

Брусаю хоча зачыніць электрастанцыю, бо ейныя рэактары такія самыя, як у Чарнобылі, а Звяз лічыць, што аніякія мадэрнізацыі ня здолеюць гарантаваць бяспеку Ігналіны. За колькі апошніх гадоў Літва выдатковала на павелічэнне бяспекі каля 100 млн. далляраў і ажыццяўляла мнóstva ахойных мерапрыемстваў: напрыклад, цяпер станцыю паветра абараняюць згодна з адпаведнай дамоўленасцю беларускія сілы працілаветранай абароны.

Сяргей Богдан

"Наша Ніва" 90 гадоў таму

З Амерыкі

Прыехаўшы ў Амерыку, куды мянэ загнала доля, пачаў я разглядацца, шукаючы на чужынне сваіх землякоў-беларусаў. У самім горадзе Нью-Ёрку знайсці іх ня так лёгка, бо найбольш нападаючыя яны ў Пэнсільванію на работы ў шахтах, падзяляні лёхах, каторымі людзі дабіраюцца да вялікага багацця: каменнага углю. Тамака іх чакае непамерная праца, на каторую ўзвесіць усіх час, трачыцца ўсе іх сілы. Гэтак усюды, яны досьвіткам туды ідуць, вяртаюцца на нач, а сонца ня бачаць цэлымі тыднямі. Працуюць у шахтах па 12 г.

Эмігрантаў з Эўропы цяпер прыняхджае сюды меней, бо ім робяць перашкоды пры ўезьдзе на *"Ellis Island"*, самога эмігранта садзяць бышчамы ў астрог, там робяць вобыск і часта гоняць назад на параход, каб ехаў дамоў. У Амерыцы маюць вольнасць толькі тамтэйшыя жыхары, а для чужынцаў волі няма.

Т.Г.
15 січня 1911 г., № 50.

**RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY**

**БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА
РАДЫЁ СВАБОДА**

Новыя хвалій частоты ад 28 кастрычніка 2001:

18:00 - 20:00	7190 кГц (41 м)	22:00 - 24:00	6010 кГц; 6170 кГц (49 м)
9615 кГц (31 м)	9845 кГц (31 м)	1188 кГц	
15460 кГц (19 м)			
20:00 - 22:00	6150 кГц (49 м)	06:00 - 08:00	6140 кГц (49 м)
7280 кГц (41 м)	9635 кГц; 9835 кГц (31 м)		1188 кГц
9835 кГц (31 м)			

Зайсёды на сярэдніх хваліх частата — 612 кГц

Інтэрнэт: www.svaboda.org Адрас: 220005, Менск-5, п/с 111;
RFE/RL, box 3, Vinohradska 1, Praha 110 00, Czech Republic

НАСТРОЙЦЕСЯ НА "СВАБОДУ"!

Продзі сыпіць

"Дзе Рамана?" — азіраўся перад пачаткам сустрэчы кіраунікоў 15-ці краінаў-першапачатковых сябров ЭЗ у Генце прэм'ер Бэльгіі Гі Вэргафтат. "Казаў, што ня прыйдзе. Сыпіць", — адказаў бэльгійскі міністар замежных спраў.

А мікрофоны ў залі былі ўключаны, і дыялог пачалі журналісты. Гэта быў чарговы ўдар па аўтарытэце Рамана Продзі, старшыні Эўракамісіі.

Гэткія падкапы цягнуцца ўжо 6 гадоў. Буйныя краіны ЭЗ ня хочуць мець у Брусаю "моцнага чалавека".

Таму пра Продзі распускаюць чуткі, што ён часта засынае на паседжаннях альбо "стварае ўражанье, што сыпіць, хаця, можа, і разважае". Нямецкая газета *Die Welt* прадказае, што да канца свайго тэрміну Продзі не працедзіць, бо пасварыўся з апошнімі саюзникамі — малымі краінамі звязу. На ягонае месца можа прыйсці колішні генэральны сакратар NATO Саліяна. Сярод магчымых наступнікаў называюць таксама бэльгійскага прэм'ера Вэргафтата.

С.Р.

Дракула быў каталіком

Румынскія праваслаўныя царквы крытыкуюць рашэнне ўраду стварыць "Парк Дракулы", каб прывабіць у Трансільванію турыстаў. Ярхіп'яскі кажуць: "Міт пра Дракулу на мае аніякія дачыненія да румынаў альбо іхнае гісторыі й стварае няслучнае ўяўленне пра краіну". Вядомага нам Дракулу прыдумаў ірландзкі пісьменнік Брам Стокер у 1897 г. Прататыпам быў румынскі князь Улад Цэпэш, што жыў у XV ст. і якога ахрысыцілі Дракулам ("драконам"), бо ён быў сябрам хрысціянскага ваянага Ордэну Дракона. Цэпэш сувора кіраваў сваім княствам (нездарма "Цэпэш" азначае "той, хто саджает на пале") ды бараніў яго ад туркаў.

Паданыні ж пра жудаскіх злачынств "крыватыць-князя" пачалі распаўсюджваць праваслаўныя колы пасля таго, як Улад перайшоў у каталіцтва. Сёньняшнія праваслаўныя ярхіп'яскі адбываюць Дракулу "стонуцым" героям румынскай гісторыі, сымбалем справядлівасці, адданасці, патрыятызму". Між тым чыноўнікі пачалі ужо шукать месца, дзе б размясціць "Парк Дракулы".

Сяргей Рак

праграма перадач радыё "Рацыя"

пянядзелак, 31 січня
13:00-14:00 Права на рацыю.

14:00-15:00 Блізак кола/Ганцы на даху.

22:00-23:00 Дзядзінец.

23:00-24:00 Галерэя Кліё.

пятніца, 4 студзеня

8:00-9:00 Дзядзінец.

9:00-10:00 Галерэя Кліё.

13:00-14:00 Тутэйшыя.

14:00-15:00 Паміж сёняння і калісці.

22:00-23:00 Па пісъмах.

23:00-24:00 Бабіёнская бібліятэка.

серада, 2 студзеня

8:00-9:00 Па пісъмах.

9:00-10:00 Бабіёнская бібліятэка.

13:00-14:00 Галерэя Кліё.

14:00-15:00 Права на рацыю.

22:00-23:00 Грошавы інтарэс.

23:00-24:00 Бумэранг.

серада, 3 студзеня

8:00-9:00 Грошавы інтарэс.

9:00-10:00 Бумэранг.

13:00-14:00 Бабіёнская бібліятэка.

14:00-15:00 Жыццязяліпіс.

нядзеля, 6 студзеня

8:00-9:00 Жыццязяліпіс.

9:00-10:00 Танцы на даху/Блізак кола.

13:00-14:00 Галерэя Кліё.

14:00-15:00 Танцы на даху/Блізак кола.

22:00-23:00 Квадракола.

23:00-24:00 Паміж сёняння і калісці.

Штогадзіны — навіны і камэнтары.

навіны за тыдзень

Нямецкая кніга пра Менск

таму й цэны высокія. Затое беларускія грыбы добра ўрадзілі.

Эдвард Людовіч

Жукаўца зноў ня выдалі

17 січня Апэляцыйны суд у Беластоцку зноў скасаваў рашэнне Акруговага суду, паводле якога беларускага бізнесмена Андрэя Жукаўца можна было выдаць беларускім уладам. Апэляцыйны суд пасцяваліў выдачу ўраду наўсяляні ў дакументы, якія сведчылі, што Жукаўца фірма "Трайс" сплачвала пазыкі. Калі б Апэляцыйны суд прынёс іншае рашэнне, Жукаўца маглі б арыштаваць праста ў залі. Напэўна, таму ён на працэсе не прысутнічаў.

Польскія настаўнікі пагражаюту страйкам

Ратуючыя бюджет, польскі ўрад вырашыў адміністраціўнай заплянаванай раней падвышэнне заробкі настаўнікам прыкладна на 300 злотых (75 даляраў).

Настаўніцкія прафсаюзы абяцаюць, калі ўрад не падвысіць заробкі, распачаць агульнанациональны страйк і спыніць заняткі ў школах.

Абмежаваны на ўвоз у Польшчу

Толькі паўлітра алькаголю і пачак цыгарэт ў Польшчу з 1 студзеня. Гэтак тамтэйшыя ўлады змагаюцца з дробнымі гандлярамі, якія па некалькі разоў на дзені возяць у Польш

СПОРТ

Вынікі году

Пра футбол шмат сказана і напісана сёлета. Галоўнае — нарэшце ў нашых футбалістах зьявіўся бліск у вачох, якога так бракавала пры Бароўскім і Вергейнку. Пажадаем Эдуарду Малафееву і ягонаі камандзе выйсці на першынство Эўропы-2004.

Хакейсты не здзівілі і не расчаравалі — іхнага "вылету" ў группу "В" трэ было чакаць даўно. Каманда старая (не здзіўлюся, калі ў наступным годзе "вылеціць") Латвія, нягледзячы на сваіх закіянскіх зорак, бо латышы яшчэ больш сталыя, чым насы). Галоўнае, каб нам у наступным годзе не зрабіць сёлетнай памылкі — не заклікаць у каманду вэтэранаў, бо з'і мі мы ні маєм перспектыву ў найвышэйшай лізе. Трэба прыцягваць у каманду таленавітую младзь. Пагуляць колькі гадоў у лізе ніжкі, а пасыок змагацца за высокія месцы ў лізе вышэй.

Вядомая яшчэ з савецкіх часоў беларуская гандбольная школа загнівае. Зноўку нас німа на сусветных спаборніцтвах. На чэмпіянат Эўропы замест беларусаў паехалі ісъянанды, якія ў Менску папросту разгромілі гаспадароў. На чужой пляцоўцы мы перамагалі, ды гэтага выявілася мала для выходу на чэмпіянат Эўропы. БТ наладзіла транссяльбю з Рэйк'явіку, што прафідна, у гадзіну ночы. Асабіста я ўсё ж даседзеў, дачаўкаўся. І не пашкадаваў пра гта, бо ўесь першы тайм этагу з ісъянанды бачыў бел-чырвона-белы сцяг у цітрах, якія перадавалі рэйк'явіцкім тэлевізійшчыкам. Але ў другім тайме "тэхнічнае пашкоджанне", як звязаў камонттар, было выпраўлена.

Беларускія баскетбалісты і волейбалісты гулялі сёлета шэршніка і блакіла, перамагаючы толькі яўгіні аўтсайдэру і пасуочы перад грандамі.

На чэмпіянате съвету па лёгкай атлетыцы беларусы ўзялі чатыры мэдалі. Шанцаў у супернікаў Яніны Карольчык не было ніякіх, так добра яна штурхнула ядро. Наталья Сазановіч і Эліна Зьеверава толькі ў апошні момант саступілі расейскім атлеткам і атрымалі "срэбра". Крыху здзіўіла Валянціна Цыбульская, узяўшы "срэбра". Жанчыны ўзялі чатыры мэдалі, мужчыны — аўтоднага. Але засмучае зусім іншае — што німа маладой змены. Магчыма, сёлетні юнёрскі чэмпіянат съвету падбяўці кадраў, бо там у агульным

Вось, споўнілася дзесяць гадоў беларускаму спорту, дык задумаўся: а што такое спорт наагул, якое ягонае месца ў нашым жыцці? Чым, уласна, вызначыўся беларускі спорт за першыя дзесяць гадоў свайго існаваньня?

Нехта кажа, што спорт ёсьць візытоўкай дзяржавы і што добры спартовец лепш спрыяе палітычнину міжнароднага іміджу дзяржавы, чым дзесятак дыпламатаў. Небяспречны лёзунг. Вунь Куба якіх поспехаў дамаглася ў спорце. А далаўраў маюць па дзесяцціццаці ў месяц на брата. Зноў жа, Румынія. Нешта не разъвіваюць бліскучы поспехі спарту ўобраз гэтай краіны, зблышага даволі змрочны.

Так што добра, калі ўсё адбываецца натуральнымі шляхам, і поспехі спарту ў той ці іншай краіны ёсьць адлюстраваннем ейнага высокага ўзроўню, а не падцягваюча штучна дзеля таго самага іміджу.

Таму я запярэчу тым, хто нас пужае дзесяткамі-дванаццатымі месцамі. Вядома, гэта гледзячы ў чым, у якой спартовай дысцыпліне. Але калі браць агулам, дык часьцей за ўсё радавацца траба

заліку беларусы чацвертыя. Асаблівія спадзіваныя на кідальніцу дзіды Галіну Каҳаву.

У цяжкай атлетыцы ў нас зьявіўся супэрштангіст Генадзь Аляшчук, які зусім нядаўна паставіў сусветны рэкорд.

У вяліспорце ў нас таксама зьявіліся зоркі: Зінаіда Стагурская — у шасціных гонках і Наталья Маркаўнічэнка — у трэкавых. Да рэчы, абездзіве адсутнічалі на Алімпіядзе ў Сыдні. Вось дзе мэдалёў не далічыліся. Сёлета Зінаіда перамагла на самай прэстыжнай гонцы "Джыра д'Італія". А Маркаўнічэнка наагул амаль ні ведала паразаў. Шкада будзе, калі зъедзе ў Расею, а чуткі гэткія ходзіць.

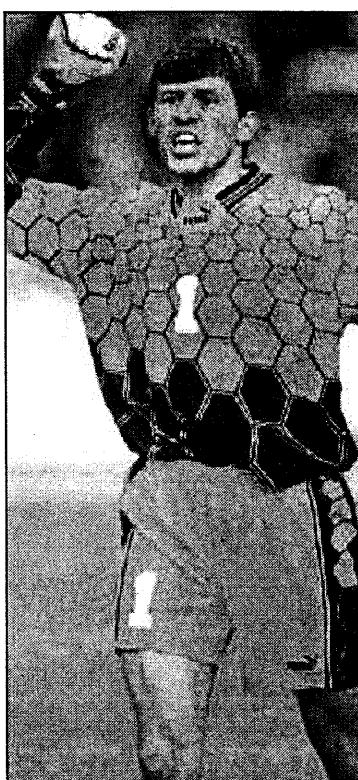
Мужчынскі тэніс маленькім, але ўпіненымі крокамі ідзе ўгору. Максім Мірнага і Валодзю Ваўчкова ведаюць і паважаюць, бо не адзін раз перамагалі фаварытава. Толькі вось пытальнікі — калі яны самі пачнуць лінійца фаварытамі? Час цісле. На іх ужо ні скажаш "пэрспектыўная младзь". У жаночым тэнісе пасылья сыходу Зьеверавай і Барабаншчыкавай узыходзіць маленская зорка — Тацяна Пучак, але ёй пакуль што не стае досьведу.

Парарадавалі гімнасты, выйграўшы каманднае сусветнае першынство. Хоць калі б расейцы і кітайцы прывезлі асноўныя склады, шанцаў было б мала.

У мастацкай гімнастыцы нічога новага. Год не выступала Юля Раскіна, а дзівэ дзяячыны, што замянялі яе, зорак з неба не хапалі.

Біятляністы і лыжнікі выступалі на ранейшых узроўнях — першыя на моцную "чацверку", другія на слабую "тройку". З чэмпіянату съвету па біятлённе беларусы прывезлі два мэдалі — "срэбра". Сашурына ў індывідуальнай гонцы і таксама "срэбра" ў эстафэце, дзе "золата" нечакана атрымалі французы. У лыжным спорце зьявіўся малады і таленавіты Далідовіч, які аднайчыкі нават перамог у лыжным, маратоне на 50 км, але наагул становішча з лыжамі жахлівае — выхад у трыццатку лепшых ужо лічыцца поспехам. З астатніх зімовых відаў спорту моцныя пазыцыі застаюцца ў фрыстайлі.

Неблагая сытуацыя ў адзінборствах. З боксам складаней, душыць безграшоўе, хоць каго ж яно ні душыць. Так, беларускія канькабежцы да зімовай Алімпіяды-

Экспрэсіўны варата Генадзь Туміловіч. Мёртвай хваткай выцягні беларускую зборную на трэцяе месца ў адборачнай групе.

Сэкс-сымбал Янка Іванко. Залаты мэдалі на чэмпіянаце съвету па спартовай гімнастыцы ў Генце (Бэльгія).

2002 рыхтующа ў Канадзе за дэяржаўныя сродкі. Спартову павінны заніць у Солт-Лэйк-Сіты прызавыя месцы, у іншым выпадку давядзенца аддаваць грошы, якія выкінула на іх дэяржава. Шанцаў у іх мала...

Зыміцер Панкавец, Каstryца

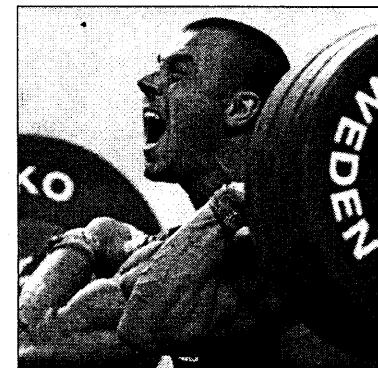
Гарадзенская прыгажунка Яніна Карольчык. Залаты мэдалі ў штурханы на чэмпіянаце съвету па лёгкай атлетыцы ў Эдмонтане (Канада).

Магутная Эліна Зьеверава. Срэбны мэдалі ў штурханы дыску на чэмпіянаце съвету па лёгкай атлетыцы ў Эдмонтане.

Звер Максім Мірны. На тэнісным турніры ў Штутгарце перамог хітрасцю Горана Іванішавіча, Яўгена Кафельнікава, Густава Куэртэна, Піта Сампраса.

Генадзь Аляшчук, што не шкадуе свайго здароўя. Пераможца чэмпіянату съвету па цяжкай атлетыцы ў вазе 62 кг. Пасылья пераможіў заявіў журналістам: "Я зразумеў, чаму нашыя дзяды перамаглі ў вялікай айчыннай вайне. У хвіліны выхаду на памост я быў гатовы памерці за сваю радзіму".

Церабі лыжню па цаліку

гэтаому "наццатаму" месцу. Бо якія мы сярод піццідесці краінаў з'яўліся чатыры

плюна не дзеялі таго, каб месь візытоўку сваіх дзяржаваў. За ўсё плаціць заўзятары, глядачы — беспасярэдне або праз рэкламу. Плаціць — значыць, маюць у гэтым патрэбу. Адсочванье спартовых падзеяў дапамагае заўзятару структураваць свой час. А структураваны часу падышае якасць жыцця. Яшчэ спорт — выдатны прыклад. У нормальнай эканоміцы не вызначаюць "перадавікоў вытворчасці". А чалавеку ўласціва мець нейкі ідэал. Нехта атрымлівае "энэргетычную падпітку" ад выдатных твораў мастацтва, ад майстэрства сцэневакоў, актораў, пісьменнікаў. А нехта ад спарту, ад спартових спаборніцтваў — і гэта таксама нядрэнна.

...Было шмат размоваў, што ў варунках незалежнасці спорт збінкрутуе, сыдзе на ішто. Быццам тое, на чым трymаеся, ёсьць толькі працягам дасягненняў саўецкага пэрыяду. Але калі сяць, змагацца трэба.

Дык, урэшце, навошта чалавек спорт? Канада ды Злучаныя Штаты ўтрымліваюць НХЛ на-

валі па два рэкорды Беларусі, а Павал Лагун — яшчэ адзін. Вось сачу я з вынікамі Алены Попчанкі. Ёсьць на што паглядзець (ня толькі на вынікі). Успечаны поспехамі Алены, спартовыя чыноўнікі намецілі рэканструкцыю плавальнага басейну ў Гомлі, каб было там магчыма праводзіць міжнародныя спаборніцтвы. Даўно варта было.

...А пакуль што ты можаш сесыі ў трамвай, праехаць пашырэшнікай да найбліжэйшага лесу ды пракласыць лыжню па сувежым некранутым сьнезе. Ты заўважыш, што няшмат людзей паедзе за табой. Пэўна, аддаюць перавагу чарыцы ды скварцы. А ты не зважай, церабі сабе лыжню па цаліку. Якая табе розынца, будзеш ты рухацца хутка або павольна. Затое на самым лепшым месцы, па самым чысцікім сьнезе ты напішаш паўтаратаметровымі літарамі: "Жыве Беларусь!" І ты будзеш пэўны, што ніхто не сатрэ гэтых словаў, ажно пакуль снег не растане. Ты, хто сыцірае гэтыя словаў, так далёка не дабраюцца.

А.У., Гомель

ПАНЯДЗЕЛАК, 31 СЫНЕЖНЯ БТ

6.55 Вадэвіль "Саламяны капляюшык" (СССР), 1-я і 2-я сэры.

9.00, 15.00 Навіны.

9.10 Добрай раніцы, Беларусь!

10.05 Сямейная мэліядрама "Вызваліце Вілі" (ЗША).

11.50 Карапеўская паліванье.

12.20 Лірчна камэдый "Бедная Саша" (Расея).

14.00 Добры дзень, Беларусь!

15.15 Канцэрт В.Лявончэва на "Славянскіх базары ў Віцебску-2001".

16.45 Прэм'ера тэлеэкрану. Навагодняя экспантычная камэдый "З пункту гледжаньня анёла" (Расея).

18.05 Чароўны куфэрак "Саюзмультфільму". "Дванаццаць месяцаў", "Ліса і вóйк".

19.05 Калядная казка "Санта-Кляўс" (Ангельшчына).

21.00 Панарама.

21.50 Стадыён.

22.20 "На скрыжаваньнях Эўропы". Тэлевестыўаль беларускай песьні. 1-я частка.

23.50 Навагодняе вішаванье прэзыдэнта Распублікі Беларусь Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі.

0.00 Прэм'ера Першага нацыянальнага тэлеканала. "Навагодняя прыгоды, ці Цягнік № 1".

1.15 "На скрыжаваньнях Эўропы". Тэлевестыўаль беларускай песьні. 2-я частка.

3.30 Мэлёды і рытмы замежной эстрады.

4.25 Добрай раніцы, Беларусь! Навагодні выпуск.

СТВ

6.00 Музканал.

7.00 "Ікс-мэн". Мультсэрыял.

7.30 "Цік – герой". Мультсэрыял.

8.00 "Фантастычная чацьверка". Мультсэрыял.

8.30 Камэдый "Новыя прыгоды капитана Урнгеля".

10.00 "Дарагі мае землякі!". Канцэрт Юрыя Антонава.

11.00 Баявік "Чалавек прэзыдэнта-2: Альтэрэрыст".

12.55 Камэдый "Самая чароўная і прывабная".

14.40 Мультфільмы.

15.15, 17.00 Камэдый "12 крэслай", 1 і 2 сэры.

18.45 "Ну, пачакай!".

20.10, 20.40 "Сымпсаны". Мультсэрыял.

21.10 Камэдый "Асаблівасці нацыянальнага паліванья ў зімовыя пэрыяд".

22.50 Навагодні зварот прэзыдэнта Расейскай Федэрациі У.Пуціна.

23.00 Навагодняе шоў-атракцыён.

23.50 Навагодні зварот прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь А.Лукашэнкі.

0.00 Навагодняе шоў-атракцыён.

0.55 "Трызьненне сівой кабылы-3000". Навагодняя праграма.

1.40 Навагодняе шоў-атракцыён.

2.35 "Трызьненне сівой кабылы-3000". Навагодняя праграма.

3.05 "GALADANCE-шоў".

4.55 "Smash Hits". Канцэрт самых папулярных выкананіяў 2001 году.

ОРТ

7.00, 9.00, 14.00 Навіны.

7.10 Армейская крама.

7.40 Мультфільмы.

8.10 Ранішння зорка.

9.10 "Падарожная нататкі".

9.30 Смак.

9.50 Камэдый "Іронія лёсу, ці Зы лёгkай парай!".

13.10 Новы "Ералаш".

13.20 Камэдый "Самагоншчыкі" ды "Сабака Барбос і незвычайні крос".

14.10 "Вялікае мыцьце".

16.25 Камэдый "Джэнтльмены ўдачы".

17.55 Новы "Ералаш".

18.10 Яўген Петрасян і Алена Сыцепаненка ў спектаклі "Сямейная радасць".

20.00 Час.

20.50 "Сямейная радасць". Працяг спектаклю.

22.30 Навагодняе нач 2002 году на ОРТ.

22.50 Навагодні зварот прэзыдэнта Расейскай Федэрациі У.Пуціна.

23.05 Навагодняе нач 2002 году на ОРТ. Працяг.

1.00 "Вечары на хутары ля Дзіканкі". Музычная камэдия.

2.30 Навагодняе нач на ОРТ. Працяг.

РТР

5.45 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.

6.30 "Тэлепузік".

6.55 Фільм-казка "Ледзяная ўнучка".

8.05 Прагноз надвор'я.

8.10 "Сто да аднаго".

9.05 Добрай раніцы, краіна.

9.40 "Гарадок".

10.10 Камэдый "Астэрыйк і Абліск супраць Цэзара".

12.00 Сам сабе рэжысэр.

13.00 Весткі.

13.20 Творчы вечар Ігара Крутога.

16.25 Камэдый "Карнавальная нач".

17.55, 19.35 Камэдый "Іван Васілевіч мяніе прафесію".

19.00 Весткі.

19.15 Мясцовы час. Весткі – Масква.

20.30 "Гарадок".

21.00 Прэм'ера. Навагодні "Аншляг".

22.30 Навагодні блакітны агеньчык на Шабалаўцы. Праляёт.

22.50 Навагодні зварот прэзыдэнта Расейскай Федэрациі У.Пуціна.

23.00 Навагодні блакітны агеньчык на Шабалаўцы.

1.00 Мэлёды і рытмы Навагодняга блакітага агеньчыку.

КУЛЬТУРА

9.10 "Свята навагодні ёлкі". Мультфільм.

10.10 "Час музыки".

10.40 Бабуліны рэцэпты.

10.55 "Ёлка". Маст.фільм.

11.10 "Лёс у танцевальных ритмах". Дак.фільм.

11.45, 19.15 Навагодні гісторы.

12.05 "Зізгаг удачы". Маст.фільм.

13.30 Навіны культуры.

13.45 "Восенскія партрэты".

14.15 Навагодні гісторы.

14.30 "Карчма ў Шлэсарце". Маст.фільм.

16.10 "Кажан". Фільм-балет.

17.35 Залаты п'едэстал.

18.05 "Масква навагодня". Дак.фільм.

18.20 Ня толькі опэра... Лючана Павароці і троі спрана.

19.30 "Дуэнья". Маст. фільм.

21.00 Блеф-клуб.

22.20 "Маё жыцьцё". Мультфільм.

22.50 Навагодні зварот прэзыдэнта Расейскай Федэрациі У.Пуціна.

23.00 Сем нут на Новы год.

НТВ

5.20 Камэдый "Верныя сябры".

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 "Сёньня".

7.10 Фільм "Папялушка".

8.30 "без рээпту".

9.20 Камэдый "За двумя зайцамі".

11.15 "Кватэрнае пытаньне".

11.50 Прыгодніці фільм "Жалезнай маска".

14.10 "Свая гульня".

15.25 "Працяг будзе...".

16.20 Бэнэфіс балету Алы Духавай "Тодэс".

18.35 Фільм "Прыходзь на мяне паглядзец!".

20.45 Камэдый "Іронія лёсу, ці Зы лёгkай парай!", 1 сэрыя.

22.50 Навагодняе вішаванье прэзыдэнта.

23.05 Камэдый "Іронія лёсу, ці Зы лёгkай парай!", 2 сэрыя.

2.10 Навагоднія мэлёды.

ЕУРОСПОРТ

9.30, 13.30, 23.30, 2.30 Ралі.

10.00 Сноўбард.

10.30, 20.00, 1.00 Усе спартыўныя спаборніцтвы.

12.00, 19.00, 0.00 Лыжы, трамплін.

14.00, 21.30 Фігуране катанье.

15.30 Тэніс.

АЎТОРАК, 1 СТУДЗЕНЯ

БТ

7.00 Экран індыйскага кіно. "Чаканьне любові".

9.45 Чароўны куфэрак "Саюзмультфільму". "Снегежная каралева".

10.45 "Вызваліце Вілі-2". Маст.фільм (ЗША).

12.20 "Усё нармальна, мама!". Забаўляльная праграма.

13.00 Фантасцічны баявік "Прышэльцы-2. Калідоры часу" (Францыя).

15.00 Навіны.

15.15 "Сынагурка". Мультфільм.

16.20 Рамантчычная мэліядрама "Ясьельныя пярэпалах" (ЗША).

18.00 Вечар з А.Буйновым на "Славянскіх базары ў Віцебску-2001".

19.05 Прыгодніці фільм "Адзін шанец на двоіх" (Францыя).

21.00 Панарама.

21.30 Камэдыйнае мэліядрама "Небяські каханьня" (Гішпанія).

23.30 "Беларуская дваццатка". Святочныя выпуск.

0.25 Начны сэнанс. Крымінальная камэдия "Дзевяць ярдай" (ЗША).

СТВ

6.00 Музканал.

7.00 "Ікс-мэн". Мультсэрыял.

7.30 "Цік – герой". Мультсэрыял.

8.00 "Фантастычная чацьверка". Мультсэрыял.

8.30 "Прынцэса Cici". Мультсэрыял.

ТЭЛЕВІЗІЯ

9.00 Мультфільмы.

9.35 Камэдый "Эльвіра, валадарка цемры".

11.20 Мультфільмы.

12.20 Аркадзь Райкін. Выбранае.

13.30 Камэдый "Формуля любові".

15.30 "Ну, пачакай!".

16.45 "24 гадзіны".

17.00 Прыгодніці фільм "Чарапашкінідзя: Сакрэкт атрутна гантэніра".

19.00 "24 гадзіны".

19.15 "Тэма дня". Новы год.

19.30 Трагедыя "Рамэо + Джульета".

22.05 Навагоднія прыгоды". Тэлефільм.

23.15 З Новым годам! Канцэрт зорак беларускай эстрады.

0.15 "M-1". Музычная праграма.

ОРТ

7.05 Прыгодніці фільм "Белы ікол".

9.00, 14.00, 17.00 Навіны.

9.10 Фігуране катанье. Чэмпіянат Расеі. Паказальнія выступленні.

10.25 Смак.

10.45 Камэдый "Каспар".

12.30 Новы "Ералаш".

13.00 Яўген Петрасян, Алена Сыцепаненка, Максім Галкін, Яфім Шыфрын і іншыя ў святочнай гумарыстычнай праграме.

14.10 Навагодні агеньчык "Вялікага мыцьца".

17.00 Навагоднія прэм'ера. "Забойная сіла". "Год глушца".

18.10 Песьня-2001. Частка 1-я.

21.55 Супэрбаявік "Хуткасць".

23.50 "Бітлз" у легендарным фільме "Жоўтая падводная лодка".

РТР

6.40 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.

7.25 Фільм-казка "Снегежная каралева".

8.50 Добрай раніцы, краіна.

9.20 "Гарадок".

9.55 "Вялікі бой Астэрыйк".

Мультфільм.

11.10 Фантасцічны фільм "Джуманджы".

13.00, 19.00 Весткі.

13.20 "Навагодні атракцыён – 2002 г.". 15.15 Ала Пугачова. "Прыгадваючы Каляды...".

15.25 "Вялікі бой Астэрыйк".

17.15 Прэм'ера канцэрту. "Фантазія Mixaila Задорнова".

19.25 Камэдый "Ладзі на дзень".

22.25 Залатая калекцыя блакітных агеньчыкаў РТР. "Блакітны агеньчык – 2000".

1.20 "Scorpions" з дэзяржайным акаадэмічным аркестром Расеі ў Крамлі.

2.55 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.10 "Масква навагодня". Дак.фільм.

9.20 Ня люба – ня слухай... .

10.00 "Шчайкунок".

10.55 "Папялушка". Маст. фільм.

12.15 Навагодні канцэрт з Вены.

14.40 "Прывиды ў замку Шлэсарт".

Маст.фільм.

16.20 "Калі запальваюцца ёлкі".

Мультфільм.

16.45 Фэзерыя на лёдзе (Францыя).

18.00 "Юбілей... па-хатніму".

19.05 Навагодні гісторы.

20.10 Брадвэй – стагодзьдзе музычнай камэдіі.

20.15 Пры съвечках.

21.00 Навіны культуры.

21.20 Асабістая ўспаміны пра вялікое жыцьцё.

21.25 Навагодні гісторы.

21.40 "Салён прыгажосьці "Вэнэра".

Маст. фільм.

НТВ

6.45 Камэдый "Іронія лёсу, ці Зы лёгkай парай!".

9.55 "Навагоднія ёлка ў зімовым садзе Вялікага тэатру".

11.00, 15.00, 18.00 "Сёньня".

11.15 Мультфільмы.

11.40 Камэдый "Чарадзеі".

14.20 "Прагнасць".

15.25 Камэдый "Цацка".

17.15 "Навагоднія ўсмешка".

18.30 Баявік "Сымяртная зброя-4".

20.55 Фільм "Ціхія віры".

23.20 Фільм "Адзінаццаць дзён, адзінаццаць начай", 1-я сэрыя.

1.40 Прагноз надвор'я.

ЕУРОСПОРТ

4.00, 14.00 Усе спартыўныя спаборніцтвы.

9.30, 12.00, 23.30, 2.00 Ралі.

10.00, 15.30 Тэніс.

10.30 Фігуране катанье.

12.30, 18.00, 21.00, 1.00 Лыжы, трамплін.

17.00, 19.30, 20.30 Футбол.

22.30, 0.00 Бокс.

СЕРАДА, 2 СТУДЗЕНЯ

БТ

7.00 Народная камэдия "Вясёлья рабяты" (СССР).

8.25 Чароўны куфэрак "Саюзмультфільм".

Наша Ніва [52-53] 28 сіння 2001

13

ТЭЛЕВІЗІЯ

19.35 Мясоцьві час. Весткі – Москва.
19.55 Фільм "У люстэрка два бакі".
22.00 Камэдя "Калядны пярэзалах".
23.45 "Па сакрэце..." Канцэрт Барыса Маісеева.
1.20 Прагноз надвор'я

КУЛЬТУРА

9.05 Грыгаровіч. Варыцці з жыцьця.
9.45 "Храм". Дак.фільм.
10.45 М.Рубцоў. "Я вспомінаю, сердцем посветвесь..."
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
11.55 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!" Мультфільм.
12.15 Чым жыве Расея.
12.30 К.Паўстousкі. "Ручай, дзе племешацца фарэль".
13.00 "Дзяцінства Бэмбі". Маст. фільм.
14.20 "Ну, пачакай!"
14.40 Архітэктурная галерэя.
15.10 "Шукальнікі". Сэрыял.
16.00 Экспедыцыя "Чыж".
16.30 "Храм". Дак.фільм.
17.50 Арт-панарама.
18.15 "Штокінгер". Сэрыял.
19.05 Стужкі з падашку.
19.45 Дабранач, дзеци!
20.00 Эпізыды.
20.40 Навагоднія гісторыі.
20.55 "Паненка з гітарай". Мастацкі фільм.
22.30 "Джазафрэнія".

HTB

7.15 Камэдя "Кудзерка Сью".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 "Сеньня".
9.25 "Прагнасьць".
10.05 "Працяя будзе..."
11.20 Сэрыял "Паліцыянты".
13.20 Ток-шоў "Прынцып "Даміно".
14.30 Прафэсія – рэпарцёр.
15.25 Фільм "Вечна малады".
17.20 "Вочная стаўка".
18.35 Фільм "Ніра Вульф і Ары Гудвін".
"Пісталет, які лётае".
20.25 "Крымінальная Расея".
21.35 Баявік "Ва ўпор".
23.20 "Песні нашай душы".

EUROSPORT

9.30, 12.15, 23.30, 1.45 Ралі.
10.00, 11.15, 14.00, 17.00, 1.15 Паўночная камбінацыя.
12.45, 15.30 Тэніс.
14.30, 19.30, 20.30 Футбол.
18.00, 21.00, 0.15 Лыжы, трамплін.
22.00 Бокс.
0.00, 2.15 Навіны.

ПЯТНІЦА,
4 СТУДЗЕНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Грамадзянін начальнік". Сэрыял (Расея). 2-я сэрыя.
10.05 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
10.30 "Маленкія Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).
11.00 "Сямейная повязь". Сэрыял (Бразылія).
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 Гістарычны прыгодніцкі фільм "Рычард Львінае Срэца" (Расея).
14.30 Відэафільм "Прыгажосьць патрабуе."
15.15 "Горац". Мультсэрыял (Міжнародны французскі канал). 2-я сэрыя.
15.35 "Маленкія Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшаклясыснікаў.
17.00 "Грамадзянін начальнік". Сэрыял (Расея). 2-я сэрыя.
17.20 "Вочная стаўка".
18.20 Зона Ікс.
18.30 "VI Міжнародны фэстываль пра-
васлаўных песнясьпеваў". Музычная праграма.
19.05 Мэлідрама "Лета каханьня" паводле твору I.Буніна "Наталі" (Беларусь-Польшча).
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 "Сямейная повязь". Сэрыял (Бразылія).
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 Дэяткіўны сэрыял "Атрад па барадзбе з мафіяй" (Гішпанія).
0.15 Беларуская дваццатка.

CTB

6.00 Музканал.
7.00 Фантастычны фільм "Госьця з будучыні", 2-я сэрыя.
8.15 "Прыгоды капітана Ўрунгеля". Мультфільмы.
8.50 Прыводніцкі фільм "Капітан Блад".
11.00 Мэлідрама "Бязылітасны развод".
13.00 Прыводніцкі фільм "Д'Артаньян і

тры мушкецёры", 2-я сэрыя.
15.00 Генадзь Хазанаў. Выбранае.
16.00 "Прынцып Сіци". Мультсэрыял.
16.30 "Фантастычна чацьверка". Мультсэрыял.
17.00 "Ікс-мэн". Мультсэрыял.
17.30 Камэдя "Ругантына".
20.00 "24 гадзіны".
20.15 "Эма дня". Вынікі ва ўік-энд.
20.30 "Хіт-момант – вечаровая рапсодыя".
21.00 Камэдя "Эйс Вэнтура, пошук хатніх жывёлаў".
22.55 "Залаты летапіс сусветнага футболу". "Найлепшыя гульцы чэмпіянату сусвету".
0.20 "M-1". Музычная праграма.

OPT

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 "Зямля любові". Сэрыял.
9.15 "Зь лёгкай парай!".
9.40 "Слагаб звяно".
10.40 Мультсанс.
10.50 Бібліяманія.
15.15 "Графіна Шарамецьцева", 2-я сэрыя.
16.00 "Вялікае мыцьцё".
17.25 Дакумэнтальны дэктэктый.
17.55 "Зямля любові". Сэрыял.
18.50 Поле чудаў.
20.00 Час.
20.35 Прыводніцкі фільм "Пэрліна Нілу".
22.30 Начны "Час".
23.00 Трылер "Цэнен мінулага".

PTP

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.
9.00 "Маленкія прыгоды". Мультфільм.
9.10 Новая "Старая кватэра".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Камэдя "Кадрыля".
18.00 Фільм "Срэбранае вясельле". 2-я сэрыя.
19.35 Мясоцьві час. Весткі – Москва.
19.55 "Навагодні тэатральны капуснік". Тэатр + ТВ.
22.00 Фільм "Асноўны інстынкт".
0.15 Сольны канцэрт Лаймы Вайкуле.
1.20 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 "Краса ненаглядная". Мультфільм.
9.55 Дак.фільмы.
10.45 "Цытаты з жыцьця".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
11.55 Мультфільмы.
12.20 Чым жыве Расея.
12.30 Малыя музеі Санкт-Пецярбург.
13.00 "Юнацтва Бэмбі". Маст. фільм.
14.10 "Ну, пачакай!".
14.40 Улада факту.
15.10 "Шукальнікі". Сэрыял.
16.05 Сэнсацыя. Сэнсацыя? Сэнсацыя...
16.35 Дак.фільмы.
17.50 "Са столі".
18.15 "Штокінгер". Сэрыял.
19.15 "Мікалай Мікалаевіч Яроменка-старэйшы". Дак.фільм.
19.45 Дабранач, дзеци!
20.00 Білет у Вялікі...
20.40 Навагоднія гісторыі.
20.50 "Мара ўсіх жанчын". Маст. фільм.
22.30 "Басконская гісторыя Галівуду".

HTB

5.55 Фільм "Каменная кветка".
7.15 "Ніра Вульф і Ары Гудвін". "Пісталет, які лётае".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 "Сеньня".
9.25 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
9.50 "Вандроўкі натураліста".
10.25 "Кватэрнае пытанье".
11.25 Сэрыял "Паліцыянты".
13.20 Ток-шоў "Прынцып "Даміно".
14.30 Прафэсія – рэпарцёр.
15.40 Камэдя "Жандар бярэ шлюб".
17.20 "Вочная стаўка".
18.35 Камэдя "Падары мне месяца ве-
сніці".
20.20 "Крымінальная Расея".
21.35 Вострасюжэтны фільм "Турбулен-
тасць-3".
23.20 "Плэсі-чарт".
0.00 "Кома".

EUROSPORT

9.30, 12.00, 23.30, 1.45 Ралі.
10.00 Тэніс.
11.00 Паўночная камбінацыя.
12.30, 18.00, 21.00, 0.15 Лыжы, трамплін.
14.00 Тэніс.
19.30, 20.30 Футбол.
0.00, 2.15 Навіны.

СУБОТА,
5 СТУДЗЕНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Навіны.

6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Брыгады "Тыгра". Сэрыял (Міжнародны французскі канал).
10.05 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
10.30 "Маленкія Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).
11.00 Існасьць. Духоўная праграма.
11.30 Беларуская дваццатка.

12.15 Добры дзень, Беларусь!

13.05 Гістарычны прыгодніцкі фільм "Рыцар Кенэт" (Расея).

14.15 Мультфільмы.

15.00 "Вясёлія расплюеўскі дні".

16.00 "Вясёлія расплюеўскі дні".

17.35 "Рамантыка рамансу".

18.00 "Сфэры".

18.40 "Пакуль мы не сустрэліся зноў".

Маст.фільм.

20.20 Дом актора.

21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыцьцё.

21.30 Э.Гайдн. "Рэзьвітальная сымфонія".

21.50 "Посьпех". Маст. фільм.

11.45 "Дон Кіхот". Маст. фільм.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Расказы цыгана".
14.45 Мультфільмы.

15.00 "Вясёлія расплюеўскі дні".

16.00 "Вясёлія расплюеўскі дні".

17.35 "Рамантыка рамансу".

18.00 "Сфэры".

18.40 "Пакуль мы не сустрэліся зноў".

Маст.фільм.

20.20 Дом актора.

21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыцьцё.

21.30 Э.Гайдн. "Рэзьвітальная сымфонія".

21.50 "Посьпех".

22.00 Дом актора.

23.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыцьцё".

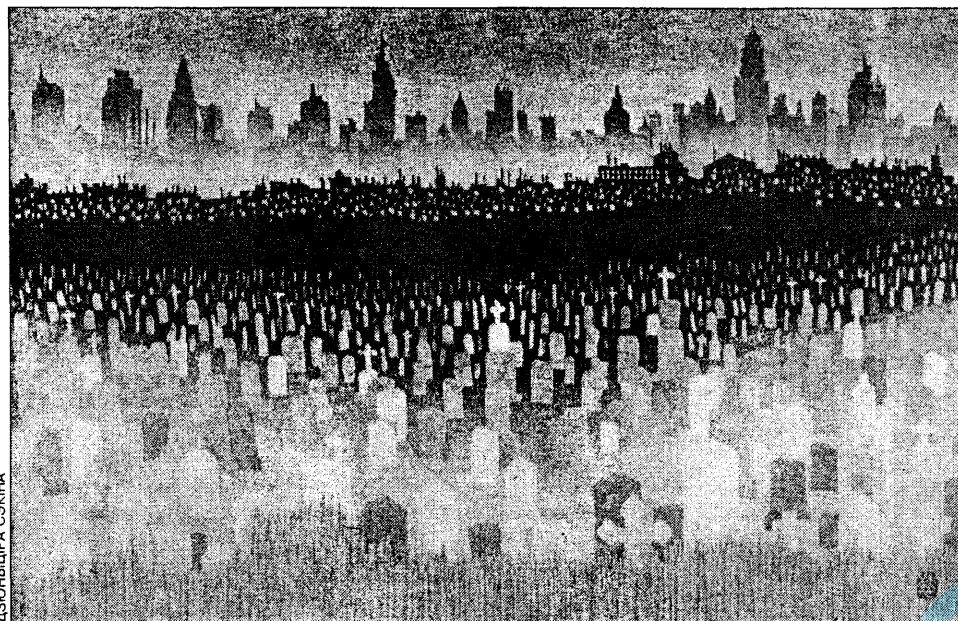
23.30 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыцьцё".

23.45 "Дон Кіхот".

23.55 "Рамантыка рамансу".

СЕМ АПАВЯДАНЬНЯ

Адам Глобус

КАМИКАДЗЭ
гэрапэтычнае эсэ

ДЗОНЧИЦА СЭКІНА

Камікадзэ — лётчык-сміяротнік. Хто ня ведае, хто ня бачыў... Японскія самалёты тараніць амэрыканскія караблі. Амэрыканскія кулямёты сякуць японскія самалёты на кавалкі.

Чым скончылася? Жахам. Гісторыя скончылася спальваньнем Японіі і ўзыходам над Хірасімай і Нагасакі атамных грыбоў. Скончылася гісторыя разумнага чала-века.

Непараўнальны Iса пісаў і прарочыў:

Ведаў наперад,
што яны прыгожы —
грыбы-забойцы.

Няўжо прыгажосць зьнішчыць съвет?
Няўжо нельга стрымацца? Жах у тым, што нельга.

З дзяцінства мяне заварожвала слова "камікадзэ". Я ня ведаў яго літаральнага перакладу. Ня ведаў сутнасці. Бачыў адно самаахвярнасць, герайзм, бязъмежную адданасць ідэалам. Я вучыў на памяць верш Купалы:

Мой мілы таварыш, мой лётчык,
Вазьмі ты з сабою мяне...

І не разумеў, чаму лётчык так і ня ўзяў мяне, хлопчыка, з сабою. Цяпер разумею. Кожны лётчык — камікадзэ. Выклочэння не існуе.

Пасееш вецер — сажнеш буру. У пустэльні тая бура ці ў гарах, якая розыніца.

Зь якім болем я глядзеў, як талібы зьнішчаюць статую Буды. Цывілізаваны съвет... Ці ёсьць ён — цывілізація съвет? Дзе мы ўсе былі? Мы былі ў Парыжы і на Музэі сучаснага мастацтва вывешвалі фатакопію са зьнішчанай статуей Буды. Мы не абудзіліся. Мы суцяшаліся фотамастацтвам. Хлапечая наўясць.

Буду зьніважыць.

Узыняўся вецер багоў.

Камікадзэ — вецер багоў, у літаральным сэнсе.

У Нью-Ёрку ролю камікадзэ выконвалі арабскія баевікі. Чорная іронія лёсу. Не зьдзіўлюся, калі высыветліца, што зьнішчалі Буду і накроўвалі самалёты на Амэрыку адны і тыя ж рукі. Рукі, але ня воля. Воля зыходзіла з розных месцаў. Стылістыка разбурэння будысцкіх съвітыняў і гандлёвага цэнтра розная. У Аўгустаністане дзеянічалі барбары, а ў ЗША тэхнократы. Плян падрыву скульптуры і плян руйнавання сымбаліяў Амэрыкі напісаныя

рознымі цывілізацыямі з розным поглядам на рэчы. У Аўгустаністане гэта погляд жабы — зьнізу ўверх, у ЗША — погляд крумкача. Таго самага, пра якога склаў верш Басё:

На голым скуку
крумкач уладкаваўся.
Восеньскі вечар.

11 верасня 2001 г. Восеньскі вечар, які склануў чалавецтва. Чатыры боінгі, захопленыя камікадзэ, зруйнавалі Пэнтагон і Даўн-Таўн. Тысячы ахвяраў. Мову заняло. Усе прыліплі да тэлескрывак і назіралі за вайной у жывым этэры. Усе глядзелі на съвет вокам крумкача. Таго самага, які стварыў амэрыканскую літаратуру, які на-ведаўся ў 1846-м да Эдгара Алана По і каркнүү:

NEVERMORE!!!

По спадзяваўся, што крумкач толькі прывід, толькі знак, толькі міт... По напра-рочыў руйнаванье Нью-Ёрку. По — прарок Амэрыкі. Хто запярэчыць? "Матэма-

тычную дасканаласць" у вершы Эдгара По заўважыў Бадлер. "Матэматычную дасканаласць" тэракту 11 верасня заўважыў съвет.

У дзяцінстве мяне зачароўвала "матэматычнае дасканаласць" японскіх гравюраў. Адна з іх навяла на думку, што на бэн Ладэн ператварыў Нью-Ёрк у могілкі, а зусім іншы чалавек. Чалавек, падобны да японскага графіка Дзоньціра Сэкіна, што зрабіў гравюру "Нью-Ёрк і могілкі". Горад, вялікі і непараўнальны, ператвараецца ў надмагільныя пліты і крыжы, сталіца съвету абцярушаецца чорным попелам на клады, што зарастаюць травою забыцця.

Усе зыніке
І съледу нат ня кіне,
Як шэры попел
Ад чорнага агнішча,
Развеяны ватрыскам.

Такі, апісаны Багдановічам, настрой зыходзіць ад гравюры, аўтар якой нарадзіў-

ся ў 1914 годзе і, безумоўна, стаў съведкам бамбавання Японіі амэрыканскімі самалётамі. Убачыць сваю Радзіму ў руінах, народ зьняважыў, свялкоў забытых... Што застаецца? Помста! Яна матэрыйлізуецца ў поглядзе на ворага. Ці можна вылекаваць чалавека помсыльвага? Наўрад. Помста не лякуюцца.

11 верасня ў гісторыі чалавецтва ня першы раз фарбуюцца ў экстремальна-чорны колер. 11 верасня 1714 году паля Барсэлён. Гішпанцы пасля 13 месяцаў аблогі прымусілі каталёнаў падпісаць капітуляцыю. Але каталёны, "падобны да цяняў", сказали, што дух іхні ня скораны. Штогод 11 верасня яны будуць съвяткаўці Дзень незалежнасці. Яны съвяткуюць! На съвяты збораюцца змагары за незалежнасць: "Хамас" з Палестыны, ЕТА з Краіны Баскі, IRA з паўночнай Ірландыі... Вядомыя хлопцы ў тэарыстычна-чорных пальчатках. Ад іх я чакаў непрыемнасцю 11 верасня на вуліцах Барсэлёні. Чакаў сутычак з паліцыяй. Падзеньня бабіёнскай вежы сусветнага гандлёвага цэнтра ніяк не чакаў. Ня іхны маштаб, ня іхны памер.

Пра маштаб і памер эдарэння дзённа выказаўся архітэктар, які збудаваў Даўн-Таўн. Ён, аказаўца, разылічваў удар самалёта ў вежу, але на той час не было такіх вялікіх самалётаў, з такай колькасцю паліва на борце. Архітэктар, які разылічваў удар, містычным чынам выявіўся японцам. Самалёты, якія таранілі вежу, праектаваліся як вайсковыя. Канструктары прайгралі тэндэр, пашкадавалі распрацовак і ператварылі іх у цывільныя. Нехта ўсё адрабіў назад. Самалёт стаў вайсковым, ножкі для рэзкі кардону зрабіўся самурайскім мячом, арабскія баевікі праўяўасобіліся ў японскіх камікадзэ, узыніўся вецер багоў, вежы зрабіліся нетрывалымі і абрываюцца долу. Працягваецца гісторыя чалавека неразумнага.

Высновы? Іх не стае. Мы ведаєм, што бабіёнская вежа зруйнуета, але будуем яе ў выглядзе зруйненага гандлёвага цэнтра. Яна бурыцца. Зьдзіўляемся. Ведаєм, што сонца растопіць крылы Ікару, калі той уздымяецца. Ікар падае. Дзівімся і просім таварыша камікадзэ: "Вазьмі ты з сабою мяне!".

27 лістапада 2001 году

Вінцэс Мудроў

ДЗЕНЬ ГЕРОЯ
падарожнае апавяданье

20 траўня 2001 году. Адзінаццатая гадзіна на раніцы. У галоўным грецка-каталіцкім храме курортнага места Трускавец ладзіцца ўрачыстое набажэнства з нагоды нацыянальнага съвіта — Дня Героя.

Замгленае карпацкае сонца зазірае ў вузкае акно, кранаеца белых съвітарскіх шатаў, высьвечвае жоўта-блакітны съцяг пра-варуч царскіе брамы. Сонечны прамен — знак Божы. Апананавыя такою думкаю людзі варушацца, хтосьці гучна кашляю. Съвітар, скончыўшы нарэшце пералічваць імёны палеглых ваяроў Украінскай паўстанцкай арміі, съходзіц з амбону. Хор пачынае голасна съпявачы, але неўзабаве ў павольным decrescendo съхікае. Бялявая дзялчычына, прыціснуўшыся да мяне плечуком, шапочка малітву, і голас дзяўчоны салодкім здрэньнем працінае маю істоту. Попельна-залацістая валаасы пахнуць ці то прывяльным язымінам, ці то распаленым воскам, і я, скончыны греэнік, з п'янлівай радасцю думаю: як добра, што ў грецка-каталіцкіх храмах дзяўчыты ходзяць бяз хустак.

Маладая верніца адчувае гульльві позірк, адсоўваеца, наколькі гэта магчыма, і ўжо ўтолос, а бязгучнымі вуснамі прамаўляе слова малітвы.

Настрой пусеца. Мэлёдыка ўкраінскай мовы ўжо не лагодзіц душы; я прабіраюся да выхаду і, пабачыўшы старую порхайку, што рупліва, высалапіўшы язык, піша на паперчыне чарговава пасланыне Богу, ледзь з прамаўляю: "Як вы абырдлі яму сваімі просьбамі".

На цвінтары процьма людзей. Усе стаць, скліўшы галовы, раз-пораз хрысьціцца; я таксама хрышчуся на атвёр разна-сцежаных дзяўчэр, крадком зъбягаю па прыступках і хаваюцца ў цянёк — пад шаты разложыстага, спрэс усыпанага чырванаватай квæценью арэху.

Учора ў Трускавцы ўвесь дзень ішоў даждж. Імжысты грыбасей, якому, здавалася, ня будзе скону, ад самага ранку кіслістай смугой накрываў наваколье. Мне нават давялося, пазіраючы з акна санаторнай палаці на мокрыя таполі ды шызыя карпацкія гарбы, колькі разоў запар пералічыць дні, якія засталіся да ад'езду. А сёньня ад самага ранку съвіець сонца і ўсё лагодзіц вока:

і пакручаста, вымытая дажджом дарога, што вядзе да храму, і кранутыя боскім съвілом людзкія твары, і залаты крыж на царкоўным вершаку. Крыж зіхціц, адбірае вочы, наравіста ляціць мік блокі або раптам пачынае дрыжаць, скалануты адчайнай-вясёлым бомканьнем званоў. Бомканьне ляціц у нябеснае прадоньне, і, здаеща, яго чуе сам Господ.

"Скільки вже там?" — пытаючы за съпінай.

Я азіраю. Белатавара, бязь ценю загару, маладзіца дальгітліва глядзіць на цэўку маёй руки, а пачуўшы, што ўжо пачатак дванаццатай, тузае за рукаво рабаціністага мужчыну — на выгляд майго аднагодка. "Піайду", — кажа маладзіца, падхопліва з-пад ног наладаваную торбу, і я з цікаўнасцю гляджу ёй усёслед, разважаючы — кім яна даводзіцца рабаценю? Для "донькі" — задужа старая, для "дружини" — задужа маладая...

Мужчына натужліва, з сялянскай сарамлівасцю пераступае з нагі на нагу, пытаетца, ці не з Палесцінія я прыехаў. Я выдаю няўчымную фразу: "З сусіднога колгоспу", — і суразмоўнікі уражана пукациць вочы.

"Ім'я Лукашенка", — удакладняю паслья хвіліны маўчанкы.

Усе, хто стаць поруч, паварочваюць галовы ў мой бок.

"А ў вас там што... расейскія гроши?" — пытаючыся я.

Лым дзіцём на руках, і тут жа, не дачакаўшыся адказу, ускліпвае й пачынае клясьці "зладзюгі-Кучму".

"Усё развалі, сволачы, — прамаўляе ў сваю чаргу рабаціністы мужчына, — у Драгобычы пяць заводаў стала, працы людзям ніякай. Нам бы вашага Лукашэнку — мы б эзя ўкраінца зрабілі".

"Вы ўжо з аднаго бульбаша ўкраінца зрабілі", — сіпатае абызваецца дзядок у вышынай кашулі, здушана кашляе і сядра кашляніны шле праклёні на адрес ўсё таго Кучмы.

З царкоўных дзяўчырэй паважнай хадкою выходзяць два сівагаловыя дзяды з вянком прыўлыхім кветак у руках, і грамада аціхе. "Ідуць", — шапатліва выдыхае саракоўка.

Вэтэраны УПА выходзяць з царквы па дзве — усе скроў у шэрхі гарнітурах ("З Канады прыслалі"), — тлумачыць аднагодак, з жоўта-блакітнымі стужкамі на штырфэлях пінжалаку. Людзі рассоўваюць, даюць дарогу вэтэранам, але яны даўшы не ідуць, спыняючыся ля вялізнага каменя з ляканічным надпісом: "Січовим Стрільцям", што ляжыць пасярод цвінтару.

"Багдан", — мармыча аднагодак, мы таропка рукаемся і спрабуем пратачыцца бліжэй да помніка. За намі, засоплена дыхаючы, лезе дзядок у вышынай кашулі.

Рэзка й натужна гучыць акардэон. Вэтэраны пачынаюць съпявачы, я цягнуся на дыбахах, спрабуючы разабраць слова, і тут жа тыцкаюць пятымі ў мяккі цвінтарны асфальт: дзядок у вышынай кашулі съпявяе мne ў самес вуха:

Зродились мі великої години

З ложж війни і з полум'я вогні,

Плекав нас біль по втраті Украіны,

Кормив нас гніт і гнів на ворогів...

Сяргей Астравец

Blue secret

IREX PROMEDIA

Нічога супольнага з *forever blue*. Хутчэй з "Blue Bird" The Wings або Морыса Мэтэрлінка. Ці з "блакітнай марай", з блакітныі вачыма, з небам, у рэшце рэшт, пад якім выспявяе кава, спачатку падобная нечакана да брусыніцау. Яе зьбираюць ляцінасы ў самбрера, пражаць і ссыпаюць у радняныя мяхі. Чорнае кляймо зьеверху. *Tchibo*. Як у тэлерэкламе. Адзінай, якая падабаецца.

У вялікі шкляны празрысты кубак, называны кафэтырем, я насыпаю троі поўныя зялёныя лыжкі эмолатаў кавы. Швайцарскі кубак на літар напою. Вялікім літарам па-ангельску патлумачана: *Hot fluids must be handled with care*. Ніжэй прадублявана па-француску. Застаецца заліць кіпені і, скакаўши, націснуць на стрыжань з фільтрам зынізу, каб уся гушча апнулася на дне судзіны. Пару кубкаў кавы пасыла сну — ававязкова. Асаблівая асалода. З навюткіх кубкаў "Blue secret".

Панядзелак. Першы дзень пасыля выбараў. Даждж. Напаўпадпольная прэс-канфэрэнцыя. Лічбы і факты. Пашэнны. Перасъед. Затрыманыні на вуліцы, у натоўпе. Начныя ператрусы. Арышт у друкарні газэтных накладаў. Канфіскацыі. Адлучынны тэлефон. Ордры, пратаколы. Зброя, бронегарсці, шлемы. Дэмантраваныне мускулаў. Адчуваньне, што зараз прыйдуць і па цябе. Караец, у паветры, здаецца, запахла смажаным.

Дзіўна — чаканье вынікаў на працягу месяца-двох выявілася больш драматычным за ўсьведамленыне паразы. Адчуваеш спакой, амаль абыякавасць. Маўляй, забудзся пра свободу, табе яшча вельмі дубга сядзець. Суніміся. Або — маліся, мніх, і супакойся, ты ня выйдзе за гэтыя муры. Забі ў сабе жаданьні... Ня ведаю. Ці ня ўсё адно?

Траба сагрэцца. Траба зрабіць сабе маленькую прыемнасць. Я падышоў да вітрыны. Ён павярнуў голаву, ён ужо стаяў, разглядаў канякі. Сусед, Раман. Ён набыў сабе маленкую пляшачку, чвэртку армянскага канячку. Надоўга хопіць, патлумачыць. У каву дадаваць. Каб сагрэц душу: халодна стала. А я купіў доўгую бутэльку малдайскага брэндзі з фартэцыйнай на этикетцы. На тыдзень, прынамсі, хопіць.

Гандлёвы дом — сучасны палац, цэнтар гарадзкога жыцця. Светлыя, цёплі, пахне кавай, гамана, музыка. Множства людзей. Броўнайскі рух. Можна пастаць, паразмаяць. Ён згадвае пра ўзорашні інцыдэнт на выбарчым участку. Свежыя ўражаныні. Яго зьдзівіла, што лісты выдачы бюлётнай амаль пустыя. Зусім мала подпісай. Мужчына вэтэрнскага выгляду ў куце дакладаў камусыці: палова прагаласавала да выбараў, за Яго павінна быць працэнтнай семдзесят.

Раман памылкова закрэсліў два лішнія прозвішчы. Як на ранейшых выбарах. У туу же

акцыі была зразумелая: экспрапрыяція грошай на карысць Арганізаціі ўкраінскіх нацыяналістаў. Ледзьве хлопцы завалодалі касай, як зьявіліся ўзброеныя паліцыянты. Усцалася стралініна, у выніку якой два АУНаўцы былі забіты. Васіль Білас ды Зымітра Данілішын здолелі вырваваць. Яны перадалі касу ў патрабных руки, але на зворотным шляху трапілі ў засаду. Хлопцы застрэлілі аднаго паліцыянета, аднак былі скоплены. Праз месяц іх прысудзілі да сяміротнай кары і павесілі ў двары львоўскай вязніцы.

Калёна збочвае з вуліцы ў нейкі завулак і спыняецца. Наперадзе матлянуўся і зынік жоўта-блакітны съцяг, пранізліва зафаніў мікрофон, і хтосьці, рыхтуючыся да прамовы, гучна керхануў.

"... Падзеі, звязаныя з нападзеннем на пошту ў Гарадку, сталі трагічна-герайчным момантам у гісторыі АУН", — залунаў у сутарэннях навакольных камяніцаў старэчы голас, і я ў чарговы раз наструніў слых. "...Арганізаціі патрэбныя былі гроши, і хлопцы павінны былі іх зদабыць шляхам чарговага "эксу". Кіраваў імі балявы рэфэрэнт, непахісны сын украінскага народу Раман Шухевіч..."

"Ці ня той эта Шухевіч, што камандаваў УПА?" — пытаюся. Багдан ківае голавою: "Той самы. Шэсць гадоў ваяваў з бальшавікамі. У 50-м "страбі" забілі, калі вёскі Благорічча. Прадала адна баба".

Жанкі, што стаяць побач, незадаволена шыкаюць, і мы адыходзім убок.

"Круты быў хлопец, — прамаўляе аднагодак, шчоўкнушы запалінічай. — У 19 гадоў забіў польскую школынага куратора. Паляк штосьці там вякнуў на ўкраінскую мову, а Раман, ня доўга думаючы, разрадзіў свой "сыміт-вэсан". Дэфэнзыва потым 17 чалавек арыштавала, але "Шуха" так і ня злапала".

Багдан працягвае мне пачак "L&M", але я адмоўна трасу падбародзьдзем.

"А я вось палю", — разам з дымам выдыхае суразмоўнік, хвілну мы маўчым, спрабуючы разабраць няўцімныя, скажонія гулкім рэхам слова прамовы, а потым павольнай хадою ідзем у бок майго санаторыя. Багдан апавядзе пра АУНаўскія "атэнтыты"

яву. Стары пратакол разарвалі і склалі новы, лагодны. На вачах ва ўсіх ён пастаўі птушку ў клеткі і паведаміў прысутнім, што галасуе за Ганчарыка.

Мы зайдзілі ў пад'езд і паразмайляі яшчэ калі паштовых скрынік. Ванда, ягоная жонка, ужо ў Амэрыцы. Солт-Лэйк-Сіты. Добра, што існуе электронная пошта. Яму ўжо вядомыя ўсе падрабязнасці. У аэропорце яе супстрала начальніца, у іх гэта прынята. Зрабіла палёгку: у Вас быў доўгі пералёт, можаце заўтра а восьмай не прыходзіць, адпачніце, але ў дзевяць чакаем Вас. Вось так здарaeцца. Нядаўна яны нарабілі пазыкаў, купілі сяк-так машыну. І раптам выигралі грант. Амэрыка. Раман ужо зъезіў у амбасаду, каб атрымаць гасціцную візу.

Я напаткаў іх на пляцоўцы пяць дзён таму. Яны толькі вышлі з кватэрэ. Ён яе праводзіў. У яе быў кампактны чамадан-кейс. Я пажадаў Вандзе шчаслівай дарогі. Хуценька. Я сяпляшаўся, яны таксама. Незадоўга перад тым мы з Сабінай вячэралі, я вырашыў, што нарадзішы можна разъясняволіца, і выпіў чарку брэндзі. Раптам телефон. У рэдакцыі "Пагоні" амон з аўтаматамі, ператрус! Бечы, ня скончыўши вячэры! Скажонасьць, абвостранасць успрыманыя, драматызм, павялічаныя контрасты — вулічны цемрай і электралімпактамі ў памяшканнях. У завулках напагато стаялі поўныя міліцейскія машыны.

Кампьютар закаркаваны немым лямантам са штабу Ганчарыка. Быццам кляп. Быццам тромб у артырый. Мой сыцілы ноутбук не разъясняючы на гэтае дзэшы. Два з паловай мегабайт! Езус Марыя! З сэрвэру марудна, сутаргавым пункцірам перацікаючы да мяне няпоўныя тры мэсэджы і ўсё спыняеца. Доўгія хвіліны — ані зрушу. А сувязь не перарваная, гроши цякуць. Прыкра. Усе гэтыя SOS-ы мяне нават не адкрываюцца. Увогуле пустышкі, ніякай абракадары, чистыя файлы.

Я націсніў *disconnect* і пайшоў слухаць пераможных рэляцыяў. Учора я ўсё ж выпіў брэндзі, сказаўши тост: няхай іхная перамога стане Піравай! Вядома, насамрэч я сказаўмачай. Як у фінале старой паказкі пра тло, якак венча экзыраў ураджай. Малдаўскае брэндзі выявілася цымусам. Я не стрымаўся, узяў яшчэ чарку або дзівье. Гары яно гарам! — як казаў мой дзед Панас. Пайшоў і лёг. У дзвяраццацы тры пятнадцатццаць званок. Амон у іншай рэдакцыі. У вас тут улёткі антыягноны друкуюцца. Ананімны званок паступіў... Ну, гэта ўжо зусім мавэтон.

Я зявіўся ў гуморы. Чыноўнікі сядзелі напагатове. Іхна ўрачыстасць, іхна сцява! Для "пісакай" месца амаль не пакінулі. Мы — съведкі, госьці, якім зроблена ласка. Дойгія стол з крэсламі абапал трохмільна пуставаў. Перад кожным крэслам — друкаваныя аркушы.

Працяг на старонцы 16.

там ім съціслую натацию: каб яны там у камісіі глядзелі. Каб абраўші нармальная прэзыдэнцта, бо гэтым ужо съты па горла. Яны толькі пасымяляйці. Яны былі кідка накасымечаны і прычансаны. На такіх міжволі зважаеш на вуліцы, прынамсі бакавым зрокам. Ни ведаю, ці распісваўся Раман, ён жыве паверхам ніжэй. Яго здзівіла, што ўся хеўра яму груба тыкала. Усё ж ягоны сын ужо скончыў ўніверсітэт і адслучыў у войску. Усё ж сам ён кандыдат науку і амаль прафесар.

Здарэнне скончылася нечакана амаль што гэпі-эндам. Раман сказаў: прабачце, я выпадкова сапсаваў свой бюлётэн, дайце мне, калі ласка, новы. І шторам раптам ператварыўся ў штыль. Землятрусы съці, пакінуўшы застыглыя грымасы. Расцягліся кулакі, зъмежыліся раты, філіпікі заглухлі ў глонаўках, разнапружыліся кайданкі і пісталеты ў кабурах. Лішніх бюлётэнў — колькі хочаш! Раман напісаў пад дыктоўку за-

маіх вушэй: дзяве змучаныя юрам кабеты праходзяць міма, адворваючы наваколье галавакружным пахам парфумы. "Боже мой, как здесь плохо кормят!" — съпявая сяміпудовая цётухна, ідуцы мне на сустрач. "Люди добры! Дайте пару копійок! Дитина голодна!" — здущана ляманту кабеціна, што сядзіць на ўзбочыне і гушкае спавіту ў рэзыбэ "дитину". Насупраць, на другім баку шырокага ходніка, цыгне пэргамэнную руку стары дзед, а кркы далей, выставіўши ўпоперак дарогі наизграбную каваллю, просіце міласціны бязногі інвалід.

"У вас жа багатая краіна, у вас трыццаць адсоткаў сусветнага чарназёму, а вы тут седзіце ды жабреце. Чаму ж так?" — пытаюцца я, кідаючы небаракам жоўту драбязу, і адногоры інвалід, узняўшы на мяне бузкія вочы, адказвае коратка: "Таму, што зъвяліся героі".

Апошнім вечарам свайго трускавецкага адпачынку вырашыў паглядзець тэлевізійныя новіны і нечакана пабачыў на экране потнашаплявага вядучага папулярнай праграмы "Времена". За ягонай сцінай, не раўнучы парапаветраныя манэкены ў дзугарадным швейным атэлье, маячылі беларускія апазыцыянеры. Ім доўга не давалі слова, а калі нарэшце дали, тыя пачалі наўпрадкі жаліцца ў аб'екты тэлекамэр на пакутніцкі лёс беларуска-расейскай інтэграцыі.

“Есьць час любіць і час ненавідзець...”

На алеі, што працінае малінічны трускавецкі парк, шматлідна: курортнікі пад гучныя енкі жабракоў — галоўнай адметнасці курортнага места — ідуць у найбліжэйшыя блюв піць "нафтусю".

"Ты слышала, в соседнем санатории мужчина умер от "Виагры", — далятае да

чальнік запалым ад хвялявання голасам абяўсяці, што сёняня толькі сорак адсоткаў беларусаў падтрымліваюць інтэграцыю. Кроў прыліла да твару, і здалося на імгненне, што рука намёртва, да сінечы ў пазногах, съціснула не падлакотнік санаторнага фатэлю, а рыфленае дзяржальна "сыміт-вэсану".

Прадчуванье радавога гнязда, вёскі Грыдзек, нарастает навальніцай: бунтуеца кроў, звідзай сілай пераплятае ногі крутабяроўка, мышыны гарошак — клубамі аж да паясьніцы, як у маленстве, калі міне засыпела бура ў полі. І цяпер, успамінаючы, німожна адрозніць, ці гэта кветкі, трава вакол былі пасінелі ад хмары, ці гэта акрайчык навальніцы агаркам быў зваліўся на зямлю. Але ніколі не успамінаючы грымоты ці пошум ветру — навальніца ў полі ідзе звычайна пехатой, сапучы, съціхаючы нават конікі — гучней за ўсё шуміць кроў уувушчу. Прадчуванье радавога гнязда нарастает плёскатам халодных ручачоў, спрадвечным пытаньнем: а ці разъліліся? а ці сышлі? Пільнуешся, бо трэ будзе пераходзіць, скінуўшы абутак, вада са скрылямі лёду, ногі чырвонымі дракамі на сънезе.

Съляды маленства съвеціца і ў цемры, мы ходзім па іх, зълізываючы сълёзы, усё жыцьцё.

Збоюю а з гасыніца, іду напрасткі.

— Куды ідзеш? — пытаецца, сустрэўшыся, малады мужчына зві сякерай — пэўна, вяртаецца з далёкага лесу.

— Дамоў! — адгукнулася з тae скрухі, што век бадзяеся па чужым завутольі, з тae весялоўці ѹ палёткі, што першы раз могу сказаць гэтае слова ўзапраўду — дамоў!

Ён стаіць, ня можа даўмецца: калі ў Соўкі, дык трэба па гасыніцы, калі ў Ваўкі, дык налева, а я паказаў ў чыстае поле, андзіе ні дамоў, ні агнёў. Ён зусім малады, ён ня ведае, што вунь там, на пагорку, дом стаяў. Цяпер нават камяні з падмурку съдзягнулі ѹ лагчыну. Ужо я сама не намацуя зарослага ганку, дзівярэй, прайду празь съцены, як у даўнім сваім съне: у хаце прыбрана съвежай рукой, съятло ня з вонкаў і не ад лямпы, усё праменіцца само па сябе, кароткім съявілом, як старое асінаве дрэва ў цемры. Раптам заўважаю рабую котку на ўслоне, добра памятаецца, што ў доме ўжо даўно анікога — хрышчуся на абразы, але прывіды не зынкаюць. И поўны катух прарослай бульбы ля парогу, юлёвия храсткі аж да столі.. Сон тая гасыне, набывае новую рэальнасць — тая прарослая бульба потым рупіць увесі час. Мне ў горадзе съніца нашае неўзаражанае поле, асот з малачаем, як павучынне. І нараніцу паучыць не вытлумачальнага разладу, няўпраўкі. Калі ўдалося гэтак монца заснаўцца, жыла ж у вёсцы ўсяго некалікі гадоў? Па съльдах маленства лячу, лезу цераз плот і.. узьбіваюся на адкінутую дагары шылаватым зубаўём барану босай нагой. Дзядзька Стах запрагае каня, якраз сабраўся баранаваць, кладзе мне лейцы ў руки, каб я плацала. Конь лёгка ходзіць, хто хоч патрапіць ззаду за ім. Лейцы слабка ў руках, перабіраеш як аснову, седячы за матчынімі кроснамі, пасма да пасмы, ззаду цябе пільнуюцца птушкі, уплятаючыся ў малюнак. Пах разгорнутай, пачучай зямлі казычы храпы і каню, і чалавеку, яго чуе, пэўна, і прарослая бульба ў катуху, дыхаеш, амаль усхліваючы, і не ад болю — умомант загойваецца баличная пята. Не заўважаеш, як дзядзька Стах даганяе, лагодна адымае лейцы: "Досьць, — кажа, — табе досьць", — каб не захлынулася. Ён ведае сілу духаў зямлі.

Вымурозаўшыся, прыняўшы сялянскае прычасце, як той казаў, ляту ў лазню. И толькі распранаешся: "Выходзь! Выходзь! Воўк ідзе!" — і ўсе, хто мыеца, і дзеўкі, і дзеці (акрамя старых, ім, маўляў, ужо анічога не зашкодзіц) — усе вон! Бы ў дзядзькаў стаіць баба, у яе находит' на бялізне, яна павінна ўвайсці ў пустую лазню, каб анікога голага, іначай перакінцца табе ейнае кругамі, рабаціннем на твар. Высьлізгаеш на холад прылазніка, саступаючы дарогу сталай бабе. И зноў трэба выходзіць: прыйшла Глікера. Нядайна скінула, не хацела дзіяці, наўмысль скочыла з высокага возу. Аж прысела да зямлі, калі бабы, калі съцішана, не перамываючы дужа ейнага парожняга, грэшнага цела. Злосная Глікера, і ня з нашай вёскі прыйшла замуж Урачыста разьмінаемся за ёй у парозе, і нікто аж слова дакору, аж касоўка вока на яе. Стальна жанчыны баранілі нас, малых дзяўчын, і ад зънявагі, грэблівасыці, пагарды грэшным чалавекам, як тое што.. Пэўна, улада цемры над ейнай душою ўжо і ёсьць прысуд. Толькі потым прыціскаеш блізка да сябе ўсё жыцьцё на зямнічай навуку: "крыўі не павідна быць відані".

Лазня, Чысты Чацьвер, Вялікдзень,

Мы з аднаго поля

Марыя Вайцишонак

Анатоль Кулешук
прыбраная хата — прывіды ўнутранага съвету. Светла ад тонкага палатна ручнікоў, настольнікаў, як ад плашчаніцы. І вызваленіне рук, рухі павольныя: доўга, не съплюшчаючыся, вышіраць талерку, церніцу, здымашь парушынкі, каб аж блішчала, і раптам пачуць з вуліцы: "Сонца грае! глядзіце, людцы, сонца грае!" На сёньня ўса работа паробленая, нават хату месыці няволльле². И ўсё, што нацярушилася за съяточны дзень, ужо не прыбіраецца і не замінае воку, быццам гэта пажухлыя пляесткі ѹ садзе, — сад адцвітае пад вечар. Пахне прасам на вугаліх, прасавацца можна, гэта, маўляў, не работа, гэта як твар якім памыць ці косы расчасаць.

"Куды ідзеш?" — пытаецца чалавек на дарозе. Ён міне быццам пабудзіў — гэта пароль людзей з нашай вёскі. Чаго? да каго? што? дзе? як жывеш? — у каго хоч могуць запытацца. Вось і ў міне проста на дарозе запыталіся, але я спадзяюся, што маладзён пазнаў міне, незнаймку, па нейкіх выхілках, харектэрных толькі для нашых бабаў. И наагул, мы зь ім "з аднаго поля", як у нас кажуць, і радніца паміж сабой толькі во гэтае нагоды. И нават калі іншы раз іду па чужой, незнаймку, вёсцы, мне, як у маленстве, хаты выдаючыя вялікімі, дрэвы высокімі, дол апускаеца, я спадаю са сваіх ног, са сваіх гадоў. Нешта змушае разглядзіцца, паварочвацца да вонкай, круціц галавой, як сярод знаёмых, хай сабе на вуліцы анікога. И як мне лёгка прывітацца! Бы ступіўшы на вясковую вуліцу, ступаеш на тую дарогу, якая вядзе ѹ Грыдзькі. Вёскі ўсе на съвеце звязаныя дарогамі-стужкамі, і адзін канец у маіх руках — я як наважаная увесі час на шаўковую аброчно, бы біблійная авечка.

З духамі зямлі я і не разлучалася. Иду па сваіх Грыдзьках. Старая вёска: бярвеніне адно да аднаго ўкладалася гадамі, месцыцілася, нешта ўсыхала, тачылі мышы, пацукі, шашаль, нешта падгнівала, на тое месца ссоўваліся іншыя берны, ціснуліся — зъяніліся абрэсы вокан, абрэсы дзівярэй. Иду па Грыдзьках, быццам я ня мела дагэтуль глебы пад сабой: ногі падымаш высока, ідзеш хістка, целяяпашся, як сядун-гадаванец. Пачуцьцё, што я першая ад людзей бачу зямлю, першая каштаваю воду, чую ейны смак.

— Згубіла пущынку да нас... — кажа адна сястра.

— У міне раптоўна на вокнах вазоны расцьвілі, на нейкую вялікую навіну варожаць, падумалася, аж во ты дасталася... — кажа другая.

— А мая ж ты сястрыца, а што адчуралася, а ня едзеш, а не паказваешся, — трэцяя сястра бы вершык прачытае па памяці і зараз жа адверніца — яна міне ніколі нічога не выбачала.

— Ну як там Лукашэнка ў Менску маецца? — пытаецца суседка Грона і раптам аж зайшлася. — А-а-а! Во як! Лядела да цябе пагаварыць, а гавару пра палітыку! Калі ж устаеш? Калі ж спача кладзешся? — амала галосячы. — А ці ўсплаз ж твая

гэтая нажутка³? — падымаете палу курткі, маце, углядаючыся, яна міне шыла калісці каптан у школу, і цяпер выдаецца заціснуты гаплік у ейных вуснах, каб стачыць фастрыгу.

І съцішыліся. Углядаюцца, позіркі не відущы, доўгі, бы глядзяць перад сабой у цемры, лежачы на печы, калі сон не бярэ, глядзяць ці то прыпамінаючы, ці то забываючыся.

— Так цяперака ў вёсцы маркотна — усе разам пастроілі... — кажа адна сястра.

Суседка Лідзя Васілёва падышла да міне, узяла маю галаву ў абедзівye руکі, паварочвае да акна: "Дрэнна, — кажа, — бачу, а ці зъянілася ж ты, хачу паглядзіц..."

Во што ў іхных старых галовах, дзівіўся б чужы чалавек: не пра хлеб, не пра кілбасы гаворка, ім яшчэ весялосць наўмя. Яшчэ яны зъбраючыся на Купальле ў паджыцці. Дзе б яны сабе ні былі ўзім, што б ні рабілі пільнае і ўтомнае, увечары, пабраўшыся западрукі, ідуць у поле. Увесь май пазыбіраюць, што на Тройцу пад бэлькі торкалі, — і на карчашку. Шугае полымя, съпявоць: "Сяньня Іван, заўтра Ян". Ходзяць сівыя жанчыны калі маладога жытва па сваіх дзявоцкіх съцежках. Дрыготкія, белыя постасі, бы сышлі яны з белага месяца, што пустым чоўнам гойдаецца ў небе далёка ад берага.

Сястра разъбирае міне нацан на лепшай палове хаты пасцелью, нечапаную, можа, ад той восені. Зімой старыя людзі быццам адыхаюць у нябыт, турбамі ляжаць падушкі на дзявоцкім ложку, замятаючы завеямі съцежкі з гораду — дзеці рэдка прыяжджаюць. Завея ходзіць па нашым полі, гуляючы, спыняеца ў вёсцы, укладаеца адпачыць, брывом пад самыя стражі. И вось нарэшце — да яе вясна ў хату, кажа. Куляюць ў съціодзёнае ад зімы кочава, чую праз сон ейны голас: "Я жыла як вялікая грэшніца, такі ўжо быў мой мужчыні благі да міне... вараўны чалавек бяз меры... ну памёр... во, думаю, хоць пажыву... ды раптам мае ногі сталі адказваць — і тут, бачу, ён міне даганяе... што такое лёс, як ты думаеш?..". Хачу адазвацца, а слова то запякаючыся на вуснах, то стыгнуць, зълячеўшы, — токі крыўі, пэўна, маюць зусім іншую мову, якая не перакладаеца. Мне гэтыя начны зацішак — самы надзіны прытулак, куды вяртае лёс на руку самых шчасльвіх.

Слабкае съяতло выхоплівае з цемры рэальныя рэчы, насычаючы іх ранішнім галубовым колерам: вугал стала, усон на ўсіх чатырох, фіранка ў буйных кветкі замест пераборкі, прасыніца за шафай. Хутка сястра і ўстане, можа, так і не прыснішь, падцепліць печ, бразнэ вечка на вядры з чыстай водой, грункі чапяля, кожны гук разъмеркаваны, усё па сваім часе — па сонцы, па зорах, па месяцы. Штодзённае шорае покрыва расхіненца і мне пакажацца іхна нібыта марнае жыцьцё жыцьцем.

Здавалася б, чужы чалавек, аж з таго канца вёскі, але і ён цешыць міне сваім правам на папрок, маўляў, яны кликалі, а я не адзывалася. Быццам аніхто ў Грыдзьках не зашчапаў дзівярэй нават на ноц, спадзяваліся, што вернешся, што парой яшчэ, я позна, што не ўзлаваліся на цабе — яшчэ чакаючы, як з вечарын пад раніцу. Да кожнага трэба падысьці, дакрануцца да агароджы з сухімі кветкамі, як да гародчыка перед хатай. Цётка Кленя... Клеапатра?! — напісаны на помніку. Мы паблажліва звёй перасміхаемся — жарт, царскае імя! А я і ня ведала, і ў вёсцы ці хто чуў. Цётка Гірна... "а гэтых старых пароў ўжо ў саsonianік халадаца!" — увесь час съмлялася са сваімі старасці. Глікера... дзед Мачейка, дзядзька Імполік, дзед Валерык, нідзе болей ня чула, каб так ласкова кілкаі старых... Франя? У цёмнай хустцы, але ж ты ніколі хусткі не насяла? Ты ж на-

да сваёй сям'і, на могілкі. "Наведай і майго чалавека, — кажа сястра, — во цукерак занясі, бяры, бяры, я ўжо салодкага не люблю і смаку ня чую". "Не забудзся, табе ж трэба яшчэ кветак купіць", — напаміналі мне ў Менску перад дарогай. Маўляя, кветкі авабязкі. Але сарваныя кветкі міне засмучаючы. Ви яго не любілі, хочацца сказаць у очы, калі жывы чалавек, успамінаючы роднага, побач з ягоным імем ставіць зъяўрьцьвелае слова — пакойны. Гэта ўжо калі памерламу няма побач з вамі месца, калі вы зъмірліся са стратай, на людзях, успамінаючы, кажаце гэтае слова ўголос, бы той яшчэ стаіць за вашымі дзівярэй, і гэта яму напамінак, каб не трывожыў, не пераступаў жывога парогу. І фарбуюць помнікі аломніевым пазасветным колерам. Не могу вымавіць, успамінаючы: няхай зъяўрь зумя катораму будзе пухам. Я з імі ўвесь час, я ня маю ім замены. А калі і жаль бярэ іншы раз, ды толькі з тae прычыны, што, адышоўшы зачынасця, яны гэтым самымі былі адлучаны злым рокам ад съяточнага стала на гэтym съвеце, ад шумнай, вясёлай бяседы.

Сонца праз туман, буйныя кроплі падымаютца ад зямлі ўверх, бы нехта марудна падхоплівае спущаныя вочкі ценкіх карункаў. Гай яшчэ празрысты, дрэвы яшчэ не сышліся галовамі: віднеецца наскрэз, бы ў пустым памяшканы, калі вокны адно напроті другога і сонца съвеціца праз усю хату навылёт. Скрозь гальлё, скрозь неўбіццё — птушынім поглядам — пералётам. У нас на Асяніны, прыкладаючы съвеже захаваныне, кладак да могілак не кладуць — мы палянцы⁴, — ўспякаешся па талай вадзе, крох запавольваеш, як зно і даралі⁵. Думалася, прыйдзеш нечакана, не заўважыкам, прыйдзеща будзіць, аж усе твары павернутыя якраз да дарогі —

многа маладзейшая за мяне! Жалобным покрывам ахінуўся на момент сасоньнік. Гэтыя твары... Па іх я жыла, як па аракуле, і далёка адсюль вызначала сваіх прыцеляў, сяброў па розных по зірках, і давярала толькі падабенству. Лавіла па съвеце інтанцыю іхных галасоў і толькі тады адзывалася. Паўтараю іхных рухі, хай сабе і ня тку абыдзеннага намёту: гэта калі за адзін день і намяць ільну, і спрасыць, і выткаць, каб абнесьці яго калі скажыны, першы дзень выгняночы ў поле. Хай сабе і не кладу ў рот журавіны, каб сылны прыбавіла, прадучы воўну. И спыну ня маю ў горадзе: "нібыта ля млына завозна, — няма каня паставіць дзе", як сказаў адзін паэт.

Падыходжу да сваіх. Цётка Марылька, дзядзька Стак... Ралтам, быццам зусім побач адымаемо, вось ужо адшчапілі ад зімы падвойную раму ў акне ці то торгнулі ўмерзлыя за ноч дзіверы, тыя, што ад ганку, — гэта запрацаўва на хвайні дзяцел, зацерушы вочы. Матыль прачнуся, абліцеў круга і вярнуўся. Прыйбараю, хаджу вакол, не заўважаючы, што сонца звязнуралася, цені пасталі з другога боку, бы звязнілася варта. Затрашчала запаленая съвечка, весела, ярка, бы ў камін нехта паддікнуў съвежыя дровы і сеў побач — пачягнула цялесным духам.

— А ці ведаеш ты, жанчынка, чью матілку прыйбираеш, га? — голас моцны, лёгкі, падымаю вочы...

Цётка Адэля? Пра яе казалі: нешта з ёй сталася на маладзіку, мяне не пазнае.

— Гэта ж асадніцкая дачка... жонку асаднік узяў з нашых, вясковых... сям'ю саслалі... бацькі та-мака загінулі, а дзяўчата вярнуліся з таго пекла, з тых маразоў... мароз што скажына, адзін куст абыдзе, другі затопча, ага-ага-ага... старшыя дубы не пажылі, во гэтае... а меншыя і цяпер жывяя, недзе ў горадзе... палякі, тыя і дзялоў ня мелі, ня сыскавалі малой, во як, ага-ага-ага... гадавалася ў беднай матчынай радні, сядр нас, у вёсцы... рэдка наведаўца, я б яе ўжо і не пазнала... а што ўжо жонка асадніка была добрая людзіна... і ён чалавек справядлівы, грэх скажы... але задужа гарнасты, бласконіца... як жаніўся Стак, родны жончыні брат, дык на каленях ледзьве дапрасіўся асадніка прыйсьці на ягонае вя-сельце... ага-ага-ага...

Адэля адыходзілася, зноў вярталася, прыносіла мае цукеркі, сабраныя па могілках: "на, пасаладзі ў роце". Во калі я даўмела-ся, успомніўшы слова старога Антося, калі была наведаўшыся: "Дзякую, што зайшліся, дзякую, што не паганьбавалі..." Не паганьбавалі?! И на "вы"? Гэта, пэўна, ужо ён не да мяне, пэўна, дзед бачыў побач са мной тое, што не ўспрымаецца зрокам — майго бацьку, польскага асадніка. А мне дык хапае таго гонару роўна на гэтулькі, каб ні ад чога не адрачыся, ня зганьбіць, ня страсті, пабраўши крошки ня тое што зъ сялянскага стала, але і пад сталом...

Намацаўшы карэнине, ногі амаль не ішлі. "Свет вельмі вялікі, жыцьцё ўтраплённа кароткае, навошта прывічніца да чужога дому, навошта спробы палюбіць яго" — калісці гэта былі чыесці чужых словы, але зараз яны ўжо сталі маймі — майм сумневам...

¹ месячны (паўн.-зах.)

² грэх, табу (паўн.-зах.)

³ нажутка — верхняя кароткая адзежына

⁴ жыхары вёскі, што стаіць на высокім месцы, не каля возера ці балота (паўн.-зах.)

⁵ яко і сълед было б (паўн.-зах.)

Хуліё Картасар

Каб зъведаць музыку ў слухаўках

Фрагмент з кнігі "Толькі золак"

Тэхнік тлумачыў мне гэтую звязу, але я так і не зразумеў. Калі слухаеш кружэлкі ў слухаўках (ня ўсякія, вядома, кружэлкі, а пэўныя, якія толькі так і трэба слухаць), бывае, што за долю сэкунды да першага гуку паспяшаеш пачуць слабенкы сыгнал, які звязуеца раптоўна, імгненна і дакладна. Часам гэта ня дужа прыкметна, але, калі ты чакаеш, што прагуць струнны квартэт, мадрыгал альбо зонг, амаль незадўжнае, так бы мовіць, перадрэха, якое на-бліжаеца да цябе ўпотайкі, не выклікае прыемных адчуваньняў. Нармальная рэча звязуеца паслья гуку, ніколі раней, інакш што ж гэта за рэча? Я слухаю "Сапраўдныя варыяцыі" Арлянда Гібанса, і між імі, якраз у кароткай ночы маіх вушэй, гатовых успрымаць новую пльни гуку, далёкі акорд альбо першыя ноты малёдкі чукоца нібыта празь вірусны запіс, які ня мае ніякіх адносінаў да таго, што пачненца пазыней на пайсускунды, і гучыць як пародыя альбо дробныя зыдзек.

Элізабет Шумак зъбираеца съпяваньці "Du Bist die Ruh", паветра ў глыбіні кружэлкі, якая б яна ні была яканская, населенае і прымушае нас чакаць, аддаца таму, чаго чакаеш. І рабтам з самай глыбіні цішыі мы чуем жахлівы голас вірусу альбо робата, які мала не праспівае Du Bist, прыпыніца, потым ляжа яшчэ адна долі цішыі, і голас съпявачкі ўварвешца моцна і чыста — гэта ўжо сапраўды Du Bist die Ruh.

(Прыклад зусім няудалы, бо да таго, як сапрана пачне партыю, гучыць прэлюдия на рабті, і менавіта дзве-трэх пачатковыя ноты пачуць дзіўным чынам, пра іх я і кажу; але, зразумела, ня варта зъмяніць прэлюду, парушаючы гэтым натуральную пльни майі шчырасці, я думаю, што гэта фанаграфічная хвароба. Вядомая цікі ад ізаляціі і выпадковыя выкрунтысы дратоў.)

Я прыгадаў далёкія часы, калі пры мне нараджалася рабтэ ў Аргентыне, угледзеўся ў думках у першыя прымачы з каменьчыкам галеніту і тым, што мы называлі "тэлефонамі" і што рэзнялася ад сучасных слухавак хіба што нашмат большай вагой. Першыя ўзмазіяльнікі даволі хутка зъніклі, бо немагчыма было ўяўіць, каб сям'я слухала футбол у поўным складзе, панаціяўшы на галовы "тэлефоны". Хто б мог ведаць, што праз гэтулькі гадоў слухаўкі зноўку возмуць сваё ў съвече кружэлкі, і што адначасова — *horresco referens* — будуць выкарыстаны, каб слухаць рабтэ ў найбольш недарэчнай форме, што мы будзем бачыць, як па вуліцах і пляцах крочачи людзі, нібыта зомбі, на агрэсіўнай адлегласці ад съвету, якія быццам бы выпускаюць пырскі пагарды альбо злосці, а то і ўвогуле ідыштызму, моды ці ящчэ чагосяць, што іх ведае, хоць часамі хтосьці аддаляеца ад на-тоўпу, і на трэба судзіць яго без усялякіх вінь.

Цікавае супадзенне: узмазіяльнікі так і завуцца па-гішпанску — *altoparlantes*, а на мовах, якімі я валодаю, узънікае адноўкі вобраз: *loudspeaker*, *haut-parleur*. Аднак слухаўкі, якія напачатку называліся "тэлефонамі", а пазней — як і сёньня — *aerusculates*, даходзяць да ангельскіх мовы як *earphones*, а да францускай — як *casques d'écoute*. У гэтых адхіленнях і варыянтах крэйцца далікатная тонкасць: зъяўрніце ўвагу, калі размова ідзе праз узмазіяльнік, напрамак торміну засірджае больш за функцыі перадачы слова, а ня музыки (*parlante/speaker/parleur*), тым часам слухаўкі ахопліваюць больш чырвоні спектар і найлепш прадстаўляюць выраз гукавога ўзнанія.

Мяне зачароўвае выгляд жанчыны, якая слухае кружэлку ў слухаўках. Яны дайшлі да мяне надта позна, і доўгі час я лічыў іх лішнім ды выпадковым сродкам, зручным спосабам ратаваць родных і суседзяў ад маіх прыхіль-

насцяці ў да Варэсэ, Нона, Лютаслаўскага альбо Кета Андэрсэна — занадта гучных музыкаў паслья дзясятак вечараў. І трэба сказаць, што спачатку сам факт прысутнасці слухавак і лёгкага ціску на вушы перашкаджаў мне і нават непакоіў: абруч на галаве, дроцік, які блытаўся па плячах і руках, немагчы-масць пайсьці і наліці сабе пару глыткоў чаго-не-

будзь, адчуваючы штучнае ізаляціі ад асяродку майго жытла, съвет цішыні, які розыніца ад натуральнае цішыі ўдома, ад маўтавай рэчаў і предметаў.

Ніколі ня ведаеш, калі здарыцца зруш у душы: нечакана спадабала-ся слухаць джаз і камэрную музыку праз слухаўкі. Да тae пары я меў высокую думку пра мае гукавыя калёнкі "Diggers", якія набылі ў Лёндане пасля лекціі эрудыта — кансультанта фірмы "Inhof", ён прадаў мне "Beotmaster", але сам не ўспрымаў калёнак гэтая маркі (і меў рацу), аднак цяпер я пачынаю разумець, што гук у прасторы не такі дакладны, не такі тонкі, як пры непасрэдным пераходзе ад слухавак да вушэй. Нават мярзотнае перадрэха ў пэўных кружэлках размываеца, амаль зънікае; ужо не перашкаджае лёгкага вага над галавою, пыхалягічны ціск ад ізаляціі і выпадковыя выкрунтысы дратоў.

Я прыгадаў далёкія часы, калі пры мне нараджалася рабтэ ў Аргентыне, угледзеўся ў думках у першыя прымачы з каменьчыкам галеніту і тым, што мы называлі "тэлефонамі" і што рэзнялася ад сучасных слухавак хіба што нашмат большай вагой. Першыя ўзмазіяльнікі даволі хутка зъніклі, бо немагчыма было ўяўіць, каб сям'я слухала футбол у поўным складзе, панаціяўшы на галовы "тэлефоны". Хто б мог ведаць, што праз гэтулькі гадоў слухаўкі зноўку возмуць сваё ў съвече кружэлкі, і што адначасова — *horresco referens* — будуць выкарыстаны, каб слухаць рабтэ ў найбольш недарэчнай форме, што мы будзем бачыць, як па вуліцах і пляцах крочачи людзі, нібыта зомбі, на агрэсіўнай адлегласці ад съвету, якія быццам бы выпускаюць пырскі пагарды альбо злосці, а то і ўвогуле ідыштызму, моды ці ящчэ чагосяць, што іх ведае, хоць часамі хтосьці аддаляеца ад на-тоўпу, і на трэба судзіць яго без усялякіх вінь.

Цікавае супадзенне: узмазіяльнікі так і завуцца па-гішпанску — *altoparlantes*, а на мовах, якімі я валодаю, узънікае адноўкі вобраз: *loudspeaker*, *haut-parleur*. Аднак слухаўкі, якія напачатку называліся "тэлефонамі", а пазней — як і сёньня — *aerusculates*, даходзяць да ангельскіх мовы як *earphones*, а да францускай — як *casques d'écoute*.

У гэтых адхіленнях і варыянтах крэйцца далікатная тонкасць: зъяўрніце ўвагу, калі размова ідзе праз узмазіяльнік, напрамак торміну засірджае больш за функцыі перадачы слова, а ня музыки (*parlante/speaker/parleur*), тым часам слухаўкі ахопліваюць больш чырвоні спектар і найлепш прадстаўляюць выраз гукавога ўзнанія.

Мяне зачароўвае выгляд жанчыны, якая слухае кружэлку ў слухаўках. Яны дайшлі да мяне надта позна, і доўгі час я лічыў іх лішнім ды выпадковым сродком, зручным спосабам ратаваць родных і суседзяў ад маіх прыхіль-

Хуліё Картасар

вушках. Калі я таксама слухаю, рэакцыі яе вуснаў і вачей зразумелыя, але ў іншым выпадку мяне якраз зачароўваюць тыя пасажы, тыя імгненыя зъмены выразу і ледзь улоўных рухі яе рук, якія ператвараюць ритмы і гуки ў жэсцы, музыку — у тэатар, мэлёдью — у адухойленую скульптуру. Часам я страчуваю пачуцьці рэзальнасці, і тады яе слухаўкі здаюцца мне электродам новага франкенштэйна, якія перадаюць пырскі жыцціцца вакавому образу, паступова ажыўляючы яго, парушаючы ўяўлёнай статычнасць, з якой мы думаем, слухаем музыку, і ніхто, акрамя нас саміх, не заўважае яе. Жаночы твар, нібыта поўня ўзімку, імітавае асяродку, якія ўяўляюць сябе з асяродкам, інфармацыя будзе інфармацыяй, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку, якія дадаюць інфармацыі, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку, якія дадаюць інфармацыі, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку, якія дадаюць інфармацыі, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку, якія дадаюць інфармацыі, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку, якія дадаюць інфармацыі, якую бы яна ні была эстэтычнай, элітнай, сымбалічнай. Тады як пазма перадае пазму і не жадае, дый ня можа перадаваць што-небудзь іншае. Сэнс яе нараджэння засланецца з жыццём асяродку. Часам я стаімія пасля падножкі, суперажываючы падножку,

Апублікаваны флета раман "Роўна/Ровно" («Сыцяна») стаўся бяспрэчнай падзеяй украінскай літаратуры. Бяспрэчна ё тое, што галоўны герой твору, пісьменнік Шлойма Эцірван, знаходзіцца ў бліzkім свяцтве з аўтарам, якога пазычыў нават усе літары прозывішча (за выняткам "ь", небяспечнага, відаць, ня толькі ў нашым нацыянальным канцэпцыце). Аляксандар Ірвaneц (Олександр Ірвaneц), як і ягоны герой, большую частку жыцця таксама прабаваў у горадзе Роўне, таксама вандруе па сьвеце і складае вершы (якія ў свой час нарадзілі ў некаторых галовах ідэю "вычысьціць" аўтара з Саюзу пісьменнікаў братній Украіны). Ірвaneц падобны да Эцірвана і тым, што піша п'есы, якія стаўцца на заходнезўрапейскіх сценах, прыносячы нацыянальнай літаратуры славу, а драматургу, трэба спадзявацца, яшчэ і нейкі прыбытак. На жаль, нам дакладна невядома, ці атрымала хоць адна ягоная п'еса сцэнічнае ўвасабленне ў родным Роўне. Удакладніць гэты нюанс немагчыма, бо на момант, калі пішацца прадмоўка, Аляксандар Ірвaneц бадзяеца па Нямеччыне, у час адліваў творчага натхнення жлукціць піва недзе ў знакамітых мюнхенскіх піўніцах і падазронам доўга не выходзіць на сувязь. Калі ровенскія мілоснікі тэатральных музай сапраўды зачакаліся супрэчы з героямі Ірванца, няхай іх сучэшніцы "рівенська" пастаноўка п'есы Шлоймы Эцірвана, што выглядае яшчэ адной праяваю цнатлівой сыноўскай любові да гораду, падзеленага Сыцянай. Якраз напярэдадні прэм'еры пісьменнік з Заходняга сэктару Эцірван нарашце дастае ад уладаў СРУ (гл. эпіграф) дазвол прайсці сцежкамі юнтаўца, што засталося ва ўсходнім сэктары. За Сыцяною славутага літаратара чакаюць ня толькі зяляканая радня і настальгічныя ўспаміны, але і наструненія калегі з саюзу майстров прыгожага пісьменства СРУ, кампанію якім складаюць аматары гэтага пісьменства зь нязводнай катэгорыі літаратуразнаўцаў у цывільным.

РОВНО – абласны цэнтар СРУ (Сацыялістычнай Рэспублікі Украіны). Колькасць насељніцтва падале перапису 2001 г. – 120 тыс. чал. Развіція сельскагаспадарчая машынабудаванчне, ільногерація працоучая прамысловасцьця.

Пры падтрымцы й патураныі рэакцыйных сілай ЗУР (Захоўн-Украінскай Рэспублікі) і шэрагу дзяржаваў Еўропы заходняя частка гораду гвалтоўна аддэрваная ад астнай тэрыторыі СРУ і зьяўляецца асобным палітычным утварэннем пад юрисдыкцыяй ААН.

Насельніцтва заходняга сэктару РОВНО – 150 тыс. чал. на верасень 2001 г. Эканоміцы Заходняга сэктору РОВНО ўласціўцы ўсе хібы й заганы капіталістычнай систэмы гаспадараньня: высокаяе беспрацоўце, інфляцыя, карупцыя. Грашоўвая адзінка Заходняга сэктару РОВНО – грывня ЗУР. Сац.-дэмакратычная партыя Заходняга сэктору РОВНО – 2,4 тыс. чал. Даўнія дэмакратычныя ды нацыянальна-вызвольныя традыцыі.

вильські градицькі. Кароткі даведник эканамічнай геаграфії Сацыялістычнай Рэспублікі Украіны. Кіев. "Політвідав". 2002 г.

А парк усё той самы — велічэзны, таямніchy, прыцішаны... У сямідзясятых-васьмідзясятых быў для цябе амаль што ўсім: домам — ня домам, але тваім прыватным съветам. Цябе нельга было назваць "цяжкім падлёткам", з хаты ты не ўцякаў, ды ўсё ж кожную вольную хвіліну намагаўся бавіць тут, у парку. Нармалеўская рэакцыя дзіцяці ляснога краю на адсутнасць лесу ў непасрэднай блізкасці.

лесу у непасржднай близкавыць.

Парк распачынаўся за колькі кварталаў ад пяціпавярховай хрушчобы, дзе атаябвалася тады вона сям'я. Шлях да гарадзкога цэнтра — калі не карыстаца транспартам — пралягаў па парку. Парк меў цэлы каскад фантанаў, танцплошоўку, кінатэатар, атракцыёны — размайтыя аэрэлі з каруселямі ды "чортавым колам". Аднак наўперш парк быў жывой істотаю — агромністай, зялёной, рухомай. Ён дыхаў на ўзгорках па-над старымі кварталамі, усмоктваючы штодзённую стому гэтага гораду, ён атуляў кожнага, хто ступаў пад галінастыя скляпеньні. Першая салодкая цыгарата, першая пляшка партвойну, першая бойка да спущанай юшкі, першы дзяўчоны пацалунак — колькі іх, тых іншыя-цыяў, абдылося ў жыхароў гораду (і ў цібе асабіста) у засені гэтых кустоў, на гэтым нядайбайна заасфальтаваным путькошы.

Рыкі "Чырвоная зорка" — "Чырвоны мак", "Караум" ці нават "Зылікёрм". Аўтобус № 22 ад тэатру ў бок Маскоўскай увечары хадзіў кепіска, і таму худзенкі падлетак з тонкай шыяй і аддуздуранным вушамі, заціснушы пад паху пушку цукерак, зазывчай шыбаваў цераз парк, амаль подбегам пераадольваючы адлегласць ад ліхтара да ліхтара.

Але Шлойма ія кожнага разу вяртаўся адзін. Часам поруч зь ім ішаа Обля.

Обля, Олењка Бляшаная вучылася ў "расейскай" адзінаццатай школе і была на год старэйшая ад Шлоймы. Яна мела звонкі чыстыя голас і таксама належала да "сімёркі". Невысокая, аднак рана ѹцудоўна развітая дзяўчына, выходзячы на сцэну, кунежылася ў захопленых позірках малодых членай прэзыдыму. Яе зылётку прысадліста постача на мношых

таваных прысадах.

Павольна ідучы аднымі з такіх прысадаў паралельна гранітнага парапету, Шлойма прыгадаў свае начныя вяртаны паркам дахатаў, на Маскоўскую, недзе ў першай палове сямідзясятых. Ён тады яшчэ не пісаў вершаў, але ўжо дэкламаваў і, перамогшы на школьным конкурсе чытальнікаў, трапіў у "сямёрку". Чацьвера хлопцаў і трое дзяўчачат у традыцыйных тады строях "белыя верх, чорныя ніз" былі неадменнаю часткаю ўсіх агульнагарадзкіх урачыстых вечарынаў: 8 сакавіка, 1 і 9 траўня, 7 лістапада і 4 лютага —

прысадзістая постаць на моцных паўнаватых нагах—"бутэлеках", укаранаваная русявай галоўкаю з кірпатым носікам, відавочна, абу-джала ў партыйцаў якіясыці невыказана прыемныя асацыяцыі, навяла ім прыгады з бурапеннага камсамольскага юнацтва.

Обліны бацькі разъвяліся, калі дзяўчынка хадзіла ў першую клясу. Маці, настаўніца пачатковых клясаў, яшчэ пару гадоў па інэрцый патрапавала ў школе, а потым, стаміўшыся існавала з дачкою-падлёткам на 120 рублёў у месяц, уладкавалася правадніцай на цягнік "Ковель-Масква". Бацька,

Аляксандар Ірванец

Роўна/Ровно

(«Сыцяна») *Фрагмэнт раману*

Аляксандар Ірванец

пэрспэктыўны доктар-нэйрахіург і фанатычны бітляман, аддаўшы шчодрую даніну зялёнаму зымію, урэшце здабыў душэўны супакой на пасадзе патоляганатама ровенскай гарэдзкай трупярні. Разьехаўшыся з жонкаю, Ігар Бляшаны выпадаў зь вёскі старэнкую маці й пасяліўся зь ёю ў двухпакаёвай хрущчоўцы на другім паверсе, праста пад аптэкаю, побач з крамаю “Белы лебедзь”. Таму, калі Обліна мама выпраўлялася ў бойей як саракавасьмігадзінны рэйс, дзяўчына начавала ў таты і бабулі. Такое здаралася штотыдзень, і якраз з гэтаяе прычыны час ад часу Шломія перасякаў парк позна ўвечары ўдваіх з Обляю, несучы пад пахаю не адну, а дзязве пушки цукерак.

Нейк увесну тыя вечаровыя прагулянкі раптам набылі новую, незнаёму датуль Шлойму афарбоўку. Ён тады сканчаў сёмую, а Олеńка адпаведна восьмую клясю. 30 красавіка гарадзкі сход добраатакі зацягнуўся, а пасля іхнуно "сямёрку" яшчэ доўту марынавали ў "прымыніку" банкетнай залі. Пакуль ім нарэшце ўручылі традыцыйныя цукеркі "Чырвоны мак", Шлойма з прыяцелямі паспей пакурыць, зачыніўся ў кабінцы мужчынскае прыбральня. Да Облі ў гэты час не бяз посыпху заляяўся другі сакратар гаркаму камсамолу — сылізкі на выгляд чарнявы парубак, што знаходзіўся якраз у "крытычным" для камсамольца веку дваццаці вясмы гадоў. Яму без асаблівых цяжкасцяў удалося завабіць таўстоногую піянэрку-камсамолку ў тэатральны буфэт і там пачаставаць яе півам і сухім віном з чакалядка.

Праз гадзіну, ужо ідуchy паркам,
Шлойма зьдзіўлена пазіраў на
расчырванелы Облін твар, слухаў
яе гучны съмех зъ ягоных прось-
ценъкіх досыціпаў, які пакрысе пе-
рарос у зусім беспадстаўны рогат.
Ужо дайшоўши да свайго дому,
Обля зацінтула Шлойму ў пад'езд
і там, адразу за ўваходнымі дэзвя-
рыма, на прыступках, ухапіўши за
галаву, зънячэўку смачна пацала-
вала ў вусны, потым, адхінуўши-
ся, некалькі сэкундаў задаволена
үглядалася ў ягоны прыгаломша-
ны твар, паслья чаго, выскапіўши ў
Шлоймы з-пад пахі належную ёй
пушку цукерак, са словамі "хоро-
ший мальчик" імкліва ўзынеслася
па сходах на свой другі паверх,
пакінуўши будучага пісъменьnika
ў віры раскатурханых пачуццяў.

Павольна брыдучы два астатнія кварталы да свайго дому, Шлойма аналізуваў перажытая эмоцыі: ну пранікла яна табе языком у рот (словазлучэння "ротавая по-ласаць" ён тады яшчэ не ўжывав), ну штосьцы там пабоўталася. Зубы цокнуліся аб зубы. Але адкуль тут кайф?.. Ды й ці адчуў ты той кайф? Трэба прызнацца — адчуў. Хоць патлумачыць, у чым ён паліагаў, ты на мог. Яўна не ў контактце сълізістых абалонак — гэтага тэрміну ён яшчэ таксама тады на ведаў.

Спініўшися ў парковых прысадах, Шлойма дастаў з кішэні пачак "Галюазу" й зірнуў усярэдзіну — яшчэ зь дэясцятаць цыгарэтаў тырчала адтуль жоўтымі фільтрамі ўгору.

Цыгарэта дагарэла ўжо да паловы, абвіснуўшы доўгім шэрым хабатком' няструшанага попелу. Шлойма паглядзеў па-над дрэвамі ў кірунку вуліцы Кузняцова, у бок дома, дзе некалі жыла Обля. Облін бацька, Ігар Бляшаны, знайшоўшы для души зацішнае месца ў гарадзкой трупярні, мусіў адбы-

ваць там сває суткавыя патоляг-
анатамічныя дзяжкурсты — двой-
чы або тройчы на тыдзень. Обля,
жывучы пераважна ў бацькі, у та-
кія дні насліда яму полудні або вя-
чэры — літровая слоікі з грэцкай
кашай, вэрмішэллю або бульбянай
таўчанкаю, прыціснутай зверху
некалькімі секундамі. Нейкага дня
тае самае вясны Шлойма спускаў-
ся вуліцаю Бялінскага, трymаючы
ў руцэ пляцёнку з двумя сыфо-
намі, якія можна і трэба было за-
правіць у тыльным вакенцы крамы
“Белы лебедзь”. З другога паверху
хтосьці махнуў яму. Прымружыў-
шыся супраць сонца, Шлойма раз-
глядзеў постасце. Облі ў съветлым
чугаіку. Перагнуўшыся цераз вя-
роўчыны зь бялізнаю, яна намага-
лася нешта паведаміць яму. Пады-
шоўшы под самы гаўбец, Шлойма
запытальнай задзёр галаву проста
пад сонечную бліскайку з прачы-
ненай кватэркі. Облі ён ужо амаль
ня бачыў, адно чуў са съліпучай
ручайнікі съятла яе голас.

“Хочаш пайсьці са мной у большіцу?” — у яе пытаньні-прапанове зывінела загадкавасьць.

“А навошта?” — тупа адказаў
Шлойма пытаньнем на пытанье.

“На мерцьвякоў паглядзе́ць!” —
трыпомфальна прыпічатала Обля,
разумеочы ўсю звабнасьць і не-
адольнасьць свае працавановы.

...Адразу за дзывярыма мэдкор-пусу іх агарнула халадком, які штоімгненне рабіўся ўсё больш пранізылівы, глыбокі, канкрэтны. Нарашце, штурхнуўшы або таргнуўшы колькі цяжкіх дзывярэй, Обля празь некалкі калідораў прывяла Шлайму ў вялікую залю, застаўленую доўгімі белымі сталямі. Каля аднаго зь іх якраз ад-

рабляў свой горкі надзёны хлеб Ігар Бляшаны. З касэтнага магнітапону "Вясна", прымайстравана на тумбачцы каля разеткі, у нясьвежая прамарожана паветра лілася мэлёдыйя "*All you need is love*", апошняя яе такты. А на брудна-срабнай блісе стальніцы, засланай мытай-перамытай цыратаю амаль цялеснага колеру, дзвіоснай рыбінаю ляжала цела дзялчучыны гадоў дваццаці, падрыхтавана да аната-мавання. Яно бліснула Шлойму проста ўочы сваёй безбароннай галізной яшчэ з парогу, усяго на колькі сэкундаў. Ігар Бляшаны, аз-ірнуўшыся на дзъверы, якія бразнулі за плячыма Шлоймы й Облі, выключыў магнітапон, накрыў цела з галавы на ногі прасьцірадлам і, сцягваючы з рук гумовыя пальчаткі, з усмешкаю рушыў насустреч дачиц.

Ен узяў у Шлоймы пляцэнку з полуценем і, няуважліва кінуўшы хлопчыку, перамаўляючыся з Обляю, пайшоў углыб заля, да нейкіх яшчэ адных мэталёвых дэзвярэй. Пэўна, недзе там было памяшканье, у якім Ігар Блящены спажываў ежу ды сустракаўся з род-

німі й білзкімі Шлойма відавочна не трапляў у гэты пералік і таму застаўся пасярод залі з мэталёвымі сталамі. Бацька і дачка Бляшаныя, нават не азірнуўшыся на

Апину́шсья на самоце і трохі агойта́шсья, Шлома, адольваючы страх, падышоў да стала, дзе ляжала цела маладой самагубіцы. (Пра тое, што гэта было самагубства, ён даведаўся пазней.) Як быццам чужкімі рукамі, не зусім цямячы, што робіць, ён павольна адгарнуў прасцірадла назад, адгалавы да ног. У яе былі маленькія ступачкі з роўнымі пальцамі й авальнімі пазногцямі, пакрытымі бясколерным лакам. Тонкія ў костках ногі пераходзілі ў лыткі, па-

СЕМ АПАВЯДАНЬНЯУ

іса і падаліся на гукі музыки, туди, куды чврць гадзіны таму накіраваўся пісменьнік Шлойма Эцірван.

Разрыў паміж ім і перасьледнікамі складаў ня болей за кільмэтар, але крутаплечыя ня ведалі дакладна, дзе іхны "аб'ект", таму рухаліся марудна, прачэсваючы парк шырокім дугамі і зазіраючы ў бакавыя й парапельныя прысады. Таму дагнаць Шлойму ім уда-
лося не адразу.

Праз танцилляцоўку, званую "пазельній", на якой ён калісці ўпершыню выйшаў павыгінацца ў коле сяброў-смаркаў пад неўміручую "Шызгарту" ўжо прызабытай галіндзкай групы "Шокін блю", паўзў некалькі драўляных кавярняў, у глыбіні якіх маячылі пахільны постасі наведнікаў, паўзў "зялённую эстраду" з мураванаю кінабудкай, якая на Шлоймавай памяці не працуціла анівднага фільму, паўзў Шаўчэнкаў бюст, які доўгі час быў адзіным (а колькі іх патрэбна?) манумэнтам пастасі, пісменьнікам, рэвалюцыянірам і дэмократам у абласніх цэнтрах, Шлойма ўрэшце выйшаў на цэнтральну паркавую пляцоўку. Пасярод яе на цэнтрыставанай крушні неапазнаны старажытнарускі волат (Паповіч? Мікіч? Муромец?) ацацелым кавалачкам мяча катаваў нізрынутага цмока, якога Віцька Красінскі дзесяці напрыканцы сямідзясячых, напішыся на ўласных праводзінах у войску, унахи пафарбаваў у зялёныя кольер, чым і ўвекавечыў сябе ў памяці калі не народнай, дык, прынасі, свайго пакалення. У войску Красінскому адбліз ныркі, ён пайшоў на дэмбель зусім азылі і сінявы, ажаніўся са сваёю колішнім аднаклясніцай і праз колькі гадоў памёр. Зялённая фарба з рэптылій таксама за колькі гадоў зъезла. *Sic transit gloria mundi.*

На сцене "зялёнай эстрады" некалькі дзесятак у белых кашуліах і чырвоных піянэрскіх гальштуках чыталі верши ў мікрофон, што страшнна "фаніў" і адгукаўся рэмак. У водгульі й прысьвіце вуху ўдалосі злавіць віншавальну страфу на адрес будаўнікоў, якія стылёва ды ідэйна не магла належаць анікому, апрош песьніяра гэтага краю Мажаненка:

Ровно выш! Ровно шире!

С кождым годом, с кождым днём!

Мастера из СМУ-4,

Есть заслуга ваша в том!

Шлойма абышоў фантан, пасярод якога, уласна, старажытна-рускі волат і змагаўся зь націчным паўзуном. Унізе, праваруч, парк мэтраў праз то ўпіраўся ў Сыцяну. Пад Сыцянку можна было зауважыць цёмныя постасі ва ўніформе, нерухома расстаўленыя на адноўковай адлегласці адна ад адной. Уздоўж Сыцяны па тэрыторыі парку быў апрача таго пра-
капаны роў, што аддзяляў хмызы ў лагчыне ад каменнага бардзюру. З-за хрыбетніку Сыцяні выглядалі дахі асабнякоў на вуліцы Драганава, недзе там, далей, знаходзілася рэдакцыя "Вечірнага Рівінга" і дырэकцыя філярмоніі, што месцілася ў белым двухпавярховымя катэджы першага сакратара абкаму. Гэтая вуліца вяла да гарадзкага музею й далей, да стадыёну й набярэжнай Вусці. Хвіліна дзесяць-пятнаццаць пешкі. Але здзеісніць такі шпальцы было не лягчай, чым зрабіць мацыён на краі месяца вага кратэру ці беразе марслінскага каналу.

Раскіданае па ўзгорках Ўсходнє Ровно зайдзросціль да прыгана дзясяткамі ўсотнямі тысячаў розных вачэй пазірала з-за Сыцяны на ціхамірнае й сытае Заходнє Роўна, якое разлеглася перад ім на раўніне аж да самага далягяду і бесклапотна глядзела сабе не на ўсход і не на захад, а ў бязымежнае бледнае палескае неба. Толькі неба й было агульнім для дзяяўчастага аднаго гораду.

Шлойма нарецце адараў позіркі ад Сыцяны і перавёў ёго туды, адкуль кагадзе прыйшоў. Хацелася есьці і піц. Ці ёсьць тут дзе папалуднаваць? Чакай, а вось

тое кафэ-гадзючнік, у бруднаватай смуже якога плавала некалькі постасі, ты яго прамінуў адразу за фантанамі... Колькі часу? 14:30. Пара няпэўная. Так і ёсьць — шыльдачка на дзвярях паведамляе пра "перарыў на абед з 15 да 16 гад". За каламутным шклом відаць, як прыбіральніца зь вядром працірае анука высокім столікі ды зьбірае з іх кантовыя шклянкі — па пяць на кожную руку.

"А можа, пайшлі ў камэрчаскі аддзел!" — зыняцку вынікаюць перад ім троє маладзёнаў у зашмальцеванай убогай апратцы, быццам рабочыя з будоўлі, што выйшли папалуднаваць. Іхны перарынкі, падобна, супаў з "перарывам" у кафэшы, іхныя вантробы прагнучы піва, і яны кіруюцца за рог гадзючніка, кудысьцы за чазлыя маладзенскія лілкі, ішчэ раз за рог, ты ідешь сълемад за імі, яны заходзяць у нейкія дзвіверы бяз шыльды, праста дзвіверы службовага ўваходу. Ты таксама адчыняеш іх і апінаешся ў невялікім пакоі, перагородзілім прылаўкам. Перагнутая напалам каронка з крывым надпісам паведамляе, што вы ў "камэрцыйным аддзеле", які гандлюе за СКВ і грыўні ЗУР. Маладзёны, не азіраючыся на цябе, вышкрабаюць з кішэніяў нейкую канкрэтную суму. А ты аглядзеаш асартымент, цалкам выстаўлены на версе вялікай лядоўні. Піва "Львівське-преміум" (тут яно — імпартавае!) па чатыры грыўні за бляшанку, удвая даражэйшай, чым у барах Заходнія сэктару, нейкія крэкеры другой, калі на трэція сьвежасці, яшчэ нешта падазронае, у ярка размалываючы пакуначак з фольгі. Добра, няхай будзе хоць піва з крэкераў.

"Вы не купляе?" — на ягонае пытанье троє "рабацягай", якіх ўжо сам сабе называў, буркнуўшы нешта на надта зычлывае, адступілі назад, да дзвіверей, ўсё яшчэ працягваючы пошуки ў сваіх нутраных і вонкавых кішэніах.

Паблізу "камэрцінага аддзела" гасцініца разгрэчылася лавачка з усяго адной выламанай дошкай. Шлойма пасыпей няроўна разварвае крэкеры пакуначак і нават зрабіць той найсмачнейшы першы вялікі глыток піва, як з дзвівера высыпалі "рабацягі". Яны бязь лішніх цырымоній папраставалі да яго і ўладкаваліся поруч на лавачкы, усе радком, нават крыху адцінушы юго да краю.

Ровно выш! Ровно шире!

С кождым годом, с кождым днём!

Мастера из СМУ-4,

Есть заслуга ваша в том!

Шлойма абышоў фантан, пасярод якога, уласна, старажытна-рускі волат і змагаўся зь націчным паўзуном. Унізе, праваруч, парк мэтраў праз то ўпіраўся ў Сыцяну. Пад Сыцянку можна было зауважыць цёмныя постасі ва ўніформе, нерухома расстаўленыя на адноўковай адлегласці адна ад адной. Уздоўж Сыцяны па тэрыторыі парку быў апрача таго пра-
капаны роў, што аддзяляў хмызы ў лагчыне ад каменнага бардзюру. З-за хрыбетніку Сыцяні выглядалі дахі асабнякоў на вуліцы Драганава, недзе там, далей, знаходзілася рэдакцыя "Вечірнага Рівінга" і дырэакцыя філярмоніі, што месцілася ў белым двухпавярховымя катэджы першага сакратара абкому. Гэтая вуліца вяла да гарадзкага музею й далей, да стадыёну й набярэжнай Вусці. Хвіліна дзесяць-пятнаццаць пешкі. Але здзеісніць такі шпальцы было не лягчай, чым зрабіць мацыён на краі месяца вага кратэру ці беразе марслінскага каналу.

Раскіданае па ўзгорках Ўсходнє Ровно зайдзросціль да прыгана дзясяткамі ўсотнямі тысячаў розных вачэй пазірала з-за Сыцяны на ціхамірнае й сытае Заходнє Роўна, якое разлеглася перад ім на раўніне аж да самага далягяду і бесклапотна глядзела сабе не на ўсход і не на захад, а ў бязымежнае бледнае палескае неба. Толькі неба й было агульнім для дзяяўчастага аднаго гораду.

Шлойма нарецте адараў позіркі ад Сыцяны і перавёў ёго туды, адкуль кагадзе прыйшоў. Хацелася есьці і піц. Ці ёсьць тут дзе папалуднаваць? Чакай, а вось

німаеш? — рабацяга не адступаўся, ён усё шчыльней абхопліваў Шлойму быццам і не адной рукой, а дзвіюма-трыма, акрамя той, у якой сціскаў нож. Ягонае дыханье зрабілася перарывістым і прагненым, бы ў каханку, што адчувае набліжэнне эратычнага моманту.

— Ты хоць знаеш, скока такая вешч у нас на базары стоіць? А ў вас там, у западнай часці, ёй вабішчэ цаны няма!"

"Адкуль ён ведае, што я з Заходнія сэктару? А, я ж грыўнямі разылічваўся..." — Шлойма палез у заднюю кішню вэльветак і выцягнуў адтул дзвіве дзясяткі. Адна з іх, ледзь пасыпей ён іх развяздаць, зыніка ў левай руце граміль, хоць ён і працягваў ёю абдымца Шлойму за плечы. Сваёю правай Шлойма, намогшыся, вырываў у белавокага ножа, які ўжо цалкам законна належалі юму.

Уся тройца быццам па камандзе ўскочыла з лаўкі і амаль што паляцела да дзвіверей камэрцінага аддзела.

Шлойма пакруціў нож, колькі разоў пstryкнуў кнопкую. Лязо выскоквала павольна, неахвотна, зусім на так, як у хвацкіх руках белавокага. Схаваўшы набытак у нутраную кішню джынсоўкі, пісменьнік Эцірван вирнуўся да свайго піва. Але не пасыпей ён зрабіць другі вялікі глыток і захрумстаць яго крэкам, як троцца ў кухвайках радасна выкацілася з дзвіверей.

"О, мужык, ты яшчэ тут, не ўйшоў..." — голас шчакатага нібы поўніўся зьдзіўленнем, але зьдзіўленнем абыякавым — ім няма, да цябе клопату, вось толькі на лаўцы ўчытарох цяшней, чым утрох. Яны зноў сядзяюць радком, пасоўваюць цябе аж на край, праўгіта адчыняюць піва, трэці, без заблічны, дастае з-пад пахі — ага, зусім і на пляшку, а баўлен нейкай хімічнага рэчыва, здаеща, дыхляфосу. Белавокі падстаўяе пад піўны струмень зрэзаную да паловы плястыкавую пляшку, набирае ў не ёе дзесяць трэцікі жаданай вадкасці, падае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму. Той паварочаеца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасливіца ўсіміх пасікі, падае траціму, без заблічна-невыразны густа ѹ шчодра пышыкае з балёну праства ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінай белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны калетэль белавокаму.

Павал Севярынец

Новая гісторыя

Праця. Пачатак у "НН" № 50.

II.

Новая зямля
...і ўбачый я новую зямлю...
(Адкрыцьцё, 21:1)

За 10 гадоў незалежнасці беларускі сьеветагляд, собскіе самадучуванье не вялікай краіны, пачіку замяніла ў масавай сывядомасці колішняе няўтульнае, амаль няіснае пачуцьцё агульнае ѹ вільніе імпэрыі. Але мы чамусыці дагэтуль не пачуваемся дома. Нас ўсё яшчэ не кранаюць ані ціперашні распродажаша нашае буйное мæмасці расейскай мафіі, ані пакуты мясцовых фэрмэраў, ані вечны бруд на ходніках. Толькі тады, калі гэтая зямля нарэшце стане для нас роднай, хоць бы як кватэра, леціща ці любімы зэлдкі, — мы здолеем збудаваць уласную дзяржаву з чыстымі вуліцамі, утульным жытлом і самай сучаснай эканомікай.

ТОЕ, ШТО ПАД НАГАМІ

Калі ў Беларусі аднойчы паглядзеце сабе пад ногі, можна наўажыды страціц патрыятызм. Калгасны бруд з ашмёткамі цывілізацыі, растрэсканыя з запляваны асфальт, гнілая траўка ѹ сымлярдзючыя лужыны нават у цэнтры сталіцы выклікаюць гідлівасць у тых, хто прыяжджае сюды з-за мяжы.

Я жа мы запаскудзілі зямлю, дадзеную нам Богам!

Большасць з нас і не падазрае, некалькі роднай для нас тутэйшая глеба. Наш арганізм складаецца з бялкоў, тлушчай, вугляводаў і мікроэлементаў якраз тае зямлі, з якой мы ямо бульбу ѹ мяса, п'ем ваду ѹ з якой праз абмен рэчываў створаны скроў увесе наш генатып — ад формы я мысынасці костак шкілету да хуткасці нэрвовых імпульсаў. Мы зроблены зь беларускіх глін — вось што падсъвядома адчуваюць нацыяналісты, калі кричаць "Радзіма альбо съмерцы!"

Зямля, якую Бог абяцаў кожнай наці, — гэта агрэмаднае народнае цела. Гэта цеплыня ѹ сіла, плоць і больш чалавечства. Беларусь у сваёй новай гісторыі наноў спланае гэту першапачатковую роднасць. Беларуская зямля — асноватворны падмурак, на якім будзеца нацыянальная ідзяя, у якім ёсьць ўсё неабходнае і дзе кожнае рэчыва разылічанае да міліграма.

Беларусь — геаграфічны цэнтар Эўропы, пра які адзін з найяўлікшых сусветных геапалітікаў Мак Кіндэр сказаў: "Хто валодае Сэрцам Зямлі, той пануе ў Эўропе, той гаспадарыць і ў съвеце".

Беларусь — стоеная агрэмадная будоўля. Такі ўнікальны набор разнастайных будаўнічых сыворонін — глінай і жвіру, квартавых ды сылікатных пяскоў, крэйды ѹ мэрэгло, вапны ды цэменту — мала дзе знойдзеши. Будуй!

Беларусь — сучэльнны рэзэрвуар пітное вады. У той час, калі ў прамысловых гарадах Эўропы небясьпечна піць з-пад крану, беларускія глыбіні напінаюцца ад чысьцоткіх водаў. Мы прадаем сваю артэзіянскую мінералку за нафтадаліріі ў краіны Персідзкага затокі.

Беларусь — гіганцкае ёмішча солі, аднаго з наймацнейшых біблійных сымбаляў. Ці ня самыя буйныя ѹ съвеце радовішчы калію даюць нам да 1/3 ўсёй валюты ад экспарту, а нашай харчовай солі хопць, каб засыпаць ѻвесе кантынент слоем у 1,5 метра.

У Беларусі пад нагамі — грандыёзныя бағацці. Найлепшыя глебы пад жытё ѹ лён, сода ѹ алюмін, гарачыя рэдкамэтальныя расолосы на шматкілямэтровых глыбінях, бурштынавыя россыпы ѹ алмазныя трубкі. Дастаткова толькі ўявіць сабе ўсю гэтую шчодрую

насычанасць карыснымі рэчывамі, ѿ калясальну архітэктуру нетраў, бліск каштоўных металau і пульсацыю вадкасцяй — і сіла зямнога прыцягнення ѹ асобна ўязтва краіне будзе цалкам расцумачаная.

У Беларусі ўжо звязаліся маладыя людзі, якім невыносны савецкі бруд на вуліцах, хамства прадаўшчыца і пячоры хрушчоўскіх пад'ездза. Ім ня хочацца жыць на памыльных задворках, сирод задымленых касцельняў і прапахальных гнільлю агароднінных базаў. Яны мараць пра смаргадавую траўку і брук на вуліцах, пра двухпавярховы катэдж за горадам і пах жывых кветак пад вонкімі, магчымасць патэлефанаваць маме праз сотовы і прадоўнае месца ѹ празрыстым ад школы, электронікі ѹ плястыку офісе. Тыя, каму сέньня ад чатыроццаці да трыццаці, разумеюць, што такую цудоўную, бліскучую Беларусь на гэтай зямлі з усёй любою, пышчотаю ѹ майстэрствам давядзенцаў ствараць сваі рукаў.

Гэтыя маладыя выдатна ўсевядомляюць, што пачынацца шыкоўнае єўрапейскае жыцьцё траба з саміх сябе. Яны разумеюць, што галоўная разруха не ў прыбіральнях і лужынах, а ў галоўах і сэрцах. Яны разумеюць, што толькі ўнутрана чистыя народ устане ствараць чысьціню вакол сябе. Яны разумеюць, што толькі поўная любові душа можа абудзіць любою іншых да роднай краіны, народу ѹ прыроды. Яны спасцілі найважнейшы закон пераменай: калі мы хочам зямніць да лепшага штосьці навокал, мы мусім спачатку самі зямніца ѹ рабіцца лепшымі.

НОВАЯ КРАІНА

Моладзі хоча бачыць Беларусь інфармацыйным, тэхналягічным і фінансавым цэнтрам сусветнага ўзроўню, такім, як Бэнілюкс, Ганконг ці штат Каліфорнія — агменем культуры, ульывы якой сягаюць на палову кантынэнту, краінай чистага паветра і жывой вады, раем єўрапейскага жыцьця — ня больш, ня менш.

Для новага пакалення Беларусь XXI ст. — гэта пляцдарм высакая-каснай зборкі ѹ сэrvisu, краіна сучаснага інфармацыйнага, навуковага і культурнага прадукту, банкаў і гатэляў, спорту ѹ турызму, файна арганізацівага адпачынку. Станавы хрыбет новага Беларусі — гэта грандыёзны транзысты комплекс: аўтамабільны ѹ трубаправодны прадпрыемства, дарогі ѹ камунікацыі, запраўкі ѹ майстэрні, матэлі і сеткі рэстараанаў хуткага харчаванья, гандлёвія і выстаўнія цэнтры, свабодныя эканамічныя зоны, "сіліконавыя даліны", хай-тэх і дэпо аблугаўвания. Канцэпцыя Беларусі як гіганцкага стратэгічнага, эканамічнага ѹ геапалітычнага мосту паміж Захадам і Расеяй, Эўропай і Азіяй, Балтыкай і Чарнамор'ем дае нам унікальныя магчымасці для сапраўднай нэўтральнасці, дружалюбнай адкрытысці на Захад і Ўсход з фармаваннем восі ўласных фінансава-тэхнічных, культурных інтарсасаў. Выкарystаныне надзвычай выгаднага эканоміка-геаграфічнага становішча ѹ кампактная канфігурацыя ўжо існае інфраст руктуры, ледзя кранутых прыродных рэсурсаў, вялізныя навукова-тэхнічныя досьвед кваліфіканага насельніцтва, сумешчаны з адвечнай беларускай працавітасцю, і тады ўсё нашае стоенае багацьце гатавае выбухнуць сапраўдным чудам.

На пачатковым этапе такіх рэформаў трэба распрацаўваць адпаведную заканадаўчую базу, зьніць падаткі ѹ амежаваць іхнімі колькасцю, прыцягнуць за-

ходнія інвестыцыі ѹ крэдыты на структурную перабудову прымесловасці з матэрыялаў — энергетыкі, перамагчы інфляцыю, увесці талер, прывязаць яго да эўра ѹ ажыцьцяўца празрыстую прытрымкы ад дробнага да буйнога, перавесці сельскую гаспадарку на таварную спэцыялізацыю фэрмэрскага тыпу і, вядома ж, разгарнуць буйныя мітынги ды экспартныя праекты. Сёньняшняя скандальная вядомасць Беларусі можа збярнуцца нам на карысць. Інфарматычная "раскрученасць" краіны — патэнцыял, які вымірае сярод мільёнаў і нават мільярдамі людзяў. Дастаткова будзе, умоўна кажучы, памінцы "мінус" на "плюс", каб атрымаць найвышэйшыя інвестыцыі ѹ стаўкі ѹ трапічных крэдытных клімат для былога "чорнае дзіркі Эўропы".

Ёсць толькі адно "але". Усе гэтыя цудоўныя панарамы простираюцца на штото, калі ў народу няма сапраўднай прыгодаўшчыны, калі забытыя галоўныя каштоўнасці, калі людзі аплатачныя ѹ разбешчаны. Для грамадзтва як рухавіка палітычных і сацыяльных пераўтварэнняў прыстойнае этичнае выхаванне нашаму важнейшае за гарвардзкую адкуацию ці тэхнолагічную дасканаласць. Інакш нахабныя "новыя" раскрудзіць і прададуць краіну да апошніх запчастак, як Расею, а потым яшчэ ѹ плюнуць людзям у очы. Без глябальнага маральнага апрышча правілаўваюцца любыя реформаторскія систэмы — унутраныя заганы ѹ схаваныя грахі рана ці позна разыдаюцца і завяршаюцца крахам самыя бліскучыя на выгляд праекты. Посьпех поўнамаштабных эканамічных реформаў у Беларусі будзе ў велізарнай ступені залежыць ад таго, наколькі маральні спэцыялісты возьмуть за іх і наколькі падрыхтаваны да сапраўдных глыбінных зменаў будзе духоўная атмасфера самога грамадзтва.

І вось яшчэ што: "новай зямлі" патрабуе новая псыхалёгія. Прыведзеная вышэй мадэль беларускага эканамічнага цуду як гаспадаркі гасціннага сэrvisu, тэхналягічных цэнтраў і інтэнсіўнага транзыту цалкам адпавядае сусветнаму вобразу сучаснай, перадавой эканомікі — "еканомікі абслугоўвання". Разам з тым вельмі важна зразумець, наколькі сур'ёзна залежыць такая будучыня ад стану грамадзкага съяздомасці: гаспадарлівае, усымешлівае, нават ласкае єўрапейскіе служэнніне — панятак, супрацьлеглы саўковому работству, дзе за нішчынцу даводзіцца гарбаціць то на ВПК, то на бюджэт Лукашэнкі, то выяжджаць

IREX-PROMEDIA

гастарбайтэрамі ў Нямеччыну, то будаваць съвінакомплексы ды праміды на патрабу імпэрыі. Ключавое пытанье ѹ справе фармавання "сэрвіснай эканомікі" — гэта пастаяннае, паўсюднае, на ўзроўні грамадзтва й кожнага індывіду, адчуванье місіі служэння. Адчуванье да такай ступені моцнае, што яно рабіцца сэнсам жыцьця.

Ты служыши людзям, краіне, наці. А асноватворны матыў мантажісту служэння — ад зычлівае ўсьмешкі да чуйнага папярэджаўшчына жадання, ад неверагоднай пунктуальнасці да ўтульнае, амаль сямейнае атмасферы — і ў Амэрыцы, і ў Эўропе, і ў Заходнім свеце. Адчуванье да такай ступені моцнае, што яно рабіцца сэнсам жыцьця.

Па любі Господа Бога твойго ўсім срэцам, усёй душой, усімі сіламі тваймі — тады любоў да бізкага становішча сутнасцю твойго існавання, кака Біблія. Таму і стараюцца на Захадзе кожную спраўду, кожную драбніцу рабіць ідэальна, бо ведаюць: любая рон і ўсякое імгненне жыцьця нам Самім Богам дадзена. Ведаюць, што Бог добраслыўся стакроць за кожны момант веры ѹ любові — і за школьнай партай, і за кампьютарам, і за стойкай супэрмаркету, і ў сям'і. Мы вельмі часта ўпускаем гэтыя фундамэнтальныя прынцыпы, калі спрабуем разабрацца ў сакрэце заходніяя ладу жыцьця. Вось у чым сэнс: людзі, якія ўвесь час адчуваюць прысутнасць Найвышнага, ператвараюцца ѹ надзіва адказных, працавітых і шчырых.

Такім чынам, развівайтая, якасць, тэхналягічна, ёўрапейская ўзору "еканоміка служэння" Беларусі, гасціннай, з глыбокай культурою дачыненняў — павінна апабірацца на моцнай хрысціянскай сывядомасці. Гэта найважнейшая патрэба для будучага пакалення ў справе стварэння абсалютна новага, сапраўднай ўзроўні ёўрапейскага ладу. Калі ж будзем штосьці рэформаваць бяз Бога ў душы, калі на прыем Хрыста як Збаўцу, калі асноўным законам жыцьця краіны ня зробім Біблію — усе цудоўныя мроі аб Беларусі, і палітычныя, і эканамічныя, пойдуть прахам.

Працяг будзе.

Што чыталі ў 2001-м

Якія беларускія кнігі сёлета карысталіся найбольшай папулярнасцю ў менскіх кнігарнях? Цяжка скласці да складнага піт-парад, але выразны ліэр адзін від сусветных крамах. Гэта Ўладзімер Арлоу. Ягоная кніга "Адкуль наш род", якія сказаць разам з Генадзэем Сагановічам "Дзесьць вякоў беларускай гісторыі", застаецца бэстселерам. Па словах кнігарак, сёлета чытатчы выдавалі перавагу прозе. Куплялі клясыку. Добра прадаваліся кнігі "Беларускі гніздр" і "Беларуская проза XX стагоддзя", творы Караткевіча і Быкаўа. А вось зборнікі маладых паэтаў залежваюцца на паліцах крамаў.

З наўкувак-напулярнасці літаратуры ў менскай "Акадэмкнізе" найлепшай працягаваць сёлета "Стварэнні Вялікага Княства Літоўскага" Алеся Краўцэвіча, "Хроніка Белай Русі" Алеся Белага, часопіс "Arche", "Нараджэнне беларускага музея" А. Гужалоўскага, "Манумэнтальнае дойлідзтва Беларусі XI-XVIII ст." Алега Трусава. Альбомамі Міхася Раманюка "Беларуская народная крыжы" таксама цікавіцца, але я ня ўсе купляюць. Дарагавата. Аднак і прададзенія 30 асобнікаў таварынаўца "Акадэмкніг" лічыцца добрым вынікам. Добра разыходзіліся яшчэ кнігі выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя", а таксама дапаможнікі па этнографіі ды фальклёру.

СЛОВЫ

Беларусь праз 100 гадоў

Першыя Каляды

— Мама, што гэта такое? Бяжы хутчэй сюды! — ад Ганульчынага голасу ажно зазывіе посуд.

— Ну, што здарылася? Божухна...

Яны стаялі, прыцінуўшы насы да халоднага шкла, за якім сілаўся дробны першы сънег. Першы за апошнія паўстагодзідзя. Напоўна, ён ужо ляжаў на сълізкім плястыку ходнікаў, але ў такую цемрадзіцу ды яшчэ з сэмдзесят шостага паверху гэтага відаць не было — съняжынкі паволі зьнікалі ў блакітнай бездані.

Яна не любіла гэтага раёну — Калядзічаў, — забудаванага старымі хмарачосамі. Нават штучных дрэўцаў, здавалася, жоўкі на змрохных вулках гэтай ускраіны Менску. Але сънег... Проста неверагодна. Тут паверыш нават у тое, што бульба, якая зараз абрастает малекуламі ў мультыплікатары, расла на тры хвіліны на кухні, а колькі месяцаў у гародзе. Трасца, зноў ператрымала — мабыць, яна ўжо лезе з усіх шчылінаў...

* * *

Уважчу лёталі фіялетавыя плямы ад успышак. Канцлер выйшаў на мarmurovyя гаубец, далей ад рэпарцёраў мэгасеціва і маўклівых бамбізаў-ахоўнікаў з дэтектарамі агрэсіі і нязменнымі біяктыўнімі жуйкамі. Халаднавата. Кажуць, на ўскрайках места ідзе сънег. Тут, у цэнтры, дзе падагравацца кожная цаглінка бруку, дзе з-за съвятла рэкламных галяграмаў ды сонцагенэратарапіяя бачна нават поўна, на сънег можна забыцца. Сусветны энергетычны крызыс мініу: мы вынайшлі мультыплікатары. Беларусы навучыліся бясконца памнажаць нафту ды газ, знайшлі вечныя кропніцы электрычнасці. Узгадалася, як колькі год таму ўзрэзіскі альянс не хацёў даваць нам ні кроплі мазуту — "самім замала". Зараз усе яны толькі і робяць, што кажуць тосты

за беларускую культуру, выхваляючы "спрадвечнымі сібровістамі з гэтай вялікай краінай", нават беларускую мову зрабілі афіцыйнай — абы атрымаць ліцензіі на вытворчыць мультыплікатараў. Можа, зрабіць так, каб і яны, як мы некалі, папалілі гадоў дзесяць ваксоўкі ды сіпілавалі Булёнскі лес ці Шварцвалд на дровы, як мы колісі Белавежу? Ат, чаго там старое ўзгадваць. Няхай жывуць, як і мы, у радасць. Тым больш што съння Каляды.

Недзе па-над плязам Францыска Гайдай-усія вялізны цэплін. "А які падарунак зробіш ты?" — напаўголосу прачытаў рэкламны слёгтан Канцлер. Сапраўды — які? I каму?

Прапэкт Скарыны поўніўся народам. Няхай ти на мaeш маёнтку ў Новай Вільні, ездзіш у пнэумаметро, а не на ўласным аўталёце, і талеры на тваім рахунку ў Беларускім віртуальнym банку таксама адно віртуальны, але раз на год можна да-зволіць сабе набыць нешта не на распродажы ў мэгасеціве, а, напрыклад, у шыкоўным "Радзівілаўскім Пасажы" ці ў "Пярсыёнку Барбары". "А які падарунак зробіш ты?" Канцлер усміхнуўся, зірніу на гадзіннік і вярнуўся ў канфэрэнц-залю.

* * *

— Дачушка, адчыні! Толькі паглядзі спачатку, хто гэта.

— Татка-татка-татка! — узрадавалася Ганулька, зірніўшы ў зеленаваты манітор, і праз хвіліну ўжо вісела ў бацькі на шыі.

— Прывітаныне, сонейка!

— Чаго ты прыехаў? — яна стаяла ля ўваходу ў кухню. — Здаецца, я цібі на кляда.

— Я прывёз падарунак.

— А дзе ён? Татка, даставай, ужо амаль поўнач!

— Ды ён на вуліцы. Хадзем да акна, пакажу!

За шклом была тая самая сънежная цемрадзь. Ен адгучыў гермэтызатор, і шыба з рыпеньнем пaeхала ўгару. Праз адтуліну дыхнула зіма.

— Гануля, захварэш!

— Ну мам...

— Глядзіце!

Удалечыні засыпілася зорка. Яшчэ адна, і яшчэ. Акіян рознакаляровага польмія імкліва заліваў далягляд, акурат там, дзе, нібы здані, стаялі сотні старых ветракоў-волатаў, пабудаваных яшчэ за "цёмным" часам, каб здабываць электрочынасць для

спаралізаванага крызысам Менску. Цяпер кожны з іх ператварыўся ў агромністы калядны фаэрвэрк.

— Як гэта ты прыдумаў такое? Я думала, што ты здомны адно разважаць пра выратаванье нацыі ды разъмеркаванье дазволаў на мультыплікацыю...

— Ня толькі.

— Але я ня ведала, што ты прыедзеши, і ў мене ніяма падарунку.

— Як ніяма? А гэта? — Канцлер працягнуў руку.

На далоні раставалі съняжынкі. Ен ніколі ня бачыў іх на свае очы, адно чуў аповеды дзеда ды колькі разоў глядзеў на зіму ў імітаторы рэзальнасці, але гэта было зусім тое. Першы сънег за апошнія паўстагодзідзя. Здаецца, гэта будуть першыя сапраўдныя Каляды за ўсё ягонае жыццё.

Алесь Кудрыцкі, Ена (Нямеччына)

ВЫХАД У ГОРАД

Дзядзя Вітаўт кушае

"Саракагадовы актор маленькага правінціялнага тэатрукі ўсё жыццё хацеў сынграцу Гамлета. А граў толькі Зайчыка ў дэцічным спектаклі. Ужо скроні пасівеці, а ён замест плаща ды шпагі ўсё чапляў заячыя вушки ў пушысты хвосьцік. Скакаў пад елачкай, а пасля заліў крэбу на лёс у буферце. Гэтак раз быў выскакіў падчас спектаклю па чарговы ста граму. У гэты час маці цягнула праз фае маленькага хлопчыка — спазылісі на спектакль. А хлопчык паказаў на актора й радасна крычыць маці: "Мама, мама! Глядзі, дзядзя Зайчык кушае!" Падумай актор, паглядзеў у кілішак і сумна сказаў: "Ну, вось і слава прыйшла..."

Гэтай мілай показкай я начаставаў двух актораў у службовым буфэрце Купалаўскага тэатру, які днімі адкрываўся для публікі. Тыя нават не пасміхнуліся, адно абдалі мяне халоднымі позіркамі. Пэўна, я закраіну нешта балочавае.

Аднак калі маеце жаданыне выпіць у кампаніі Ягайлы й Жыгімonta Аўгуста — съмешаць адчынайце дзіверы службовага ўваходу Купалаўскага тэатру й адрэзу напраўна. Бар недарагі, навокал знаёмыя твары, атмасфера адпаведная. Як і мова зносинаў.

Памятаю імпрэзу ў кінатэатры "Зымена", прысьвеченую памяці народнай арысткі Беларусі Стэфані Станітоў. Сабралі тэатра, для каго Купалаўскі тэатар і Станюта — гэта съвятое. Нашыя мілія кабеткі, мала не Станюціны аднагодкі, заўсёднікі

палітычных акцыяў і тэатральных прэм'ераў. Пасля цэлых прамовав на адрес спадарыні Стэфані дэмантравалася дакументальная стужка пра яе. Творчы партэр акторкі й чалавека. Са здымкамі разэтыцыяў, хатняга побыту й закуліснага жыцця. І з кожнай хвілінаю на тварах прысутных адбівалася ўсё больше расчараванье, нават зъянтэжанасць. Скончылася імпрэза вялімі воплескамі й распачыненным маўчаньнем, зь якім гладачы выходзілі з залі. То, што народная акторка Беларусі па-за сцэнай не прамовіла ані слова па-беларуску, было для ейных прыхільнікаў сапраўдным адкрыццем.

Седзячы з прыцелем у купалаўскім буфэрце, дзе па-беларуску размазуялі толькі мы, я намагаўся апраўдаць сваіх улюблёных актораў, з кожным новым словам адчуваючы ідятызм сътуацыі. Бо ў чым яны зусім ня маюць патрэбы, дык гэта ў маіх апраўданнях? "Ты ўяўві, што падумаваў Купала, каб трапіць на гэты бардак?" — пытаў у мяне прыяцель. — І як уяўві можна ставіцца да іхніх працы? Іх саміх сур'ёзна, чуючы іхныя "еще по рюмочке"?" — "Ты калі-небудзь бачыў, каб цыркавы акрабат, выходзячы з цырку, ішоў дадому

на руках? — не здаваўся я.

— Ці каб опэрны спявак працягваў свае съпевы, стоячы на трамейбусным прыпынку? І хто цібі просіць сур'ёзна ставіцца да людзей, якія размаўляюць чужымі словамі?"

Я не пераканаў сябрука. "Моўныя трансвестыты" — такім эпітэтам ён узнагародзіў купалаўскіх актораў. Што ж да самога Купалы... Я лічу, што публіцы няма чаго рабіцца за кулісамі. Для яе тэатр павінен пачынацца з вешака, працягвацца ў глядзельнай залі й сканчыцца дзе заўгодна, пакуль жывуць ураханыні ад спектаклю. Чым кіраваўся Купалаўскі тэатар, адкрыўшы для публікі дзіверы службовага ўваходу, я зразумець не магу. Можа, гэта зроблена адмыслова для тых людзей, для якіх беларуская мова ня ёсьць "моваю мастацтва" ці "рабочаю віраткай"? А ўсяго толькі моваю зносинаў? Ня думаю, што дзякуючы нам "дзядзі Зайчыкі" ператварацца ў Вітаўту. Але, прынамсі, Купалу будзе дзякаго падсесіць... Адным словам, будзе ў цэнтры — не аблінайце Купалаўскага тэатру. "Дзядзя Вітаўт кушае!"

Хай адчуваюць смак славы...

Зыміцер Бартосік

КАЗКІ ЖЫЦЬЦЯ

Матрошка

Пад Новы год, шукаючы падарунку для юных сялякоў, я зазірнула ў краму "Матрошка", на вельмі далёкую ад майго дому. Усяго адзін прыпынак трайбусам...

Крама мае жанравае вызначен'не — "цацкі" і калісці цалкам і гарманічна яму адпавядала. У '80-х дзіяць сюды прыводзілі, як у цацачнае царства-гаспадарства.

А што я ўбачыла зараз? Прастора гандлёвае залы... нібы распалася на кавалкі, і толькі адзін з тых кавалачак мае ранейшую функцыю: тут гандлююць разнастайнімі стракатымі цацкамі. Астатнія плошча крамы, дзе-нідзе адгароджаная сымбалічнымі съценкамі, аддадзеная пад іншы гандаль: вось адзінне для немаўлят, твары для жывёлаў, абутак для дарослых, усходнія тканіны і дываны і найважнейшы для нас — стваральнікі прыгожых вобразаў — імэйджэрс Fuijifilm ля са-мага ўваходу... Крама стала падобнай да тых сямі лялечак-матрошак у вялікай адной. Крама цалкам адпавядае сваёй назірве. Пагартаўшы слоўнікі і іншыя разумныя кнігі, я знойшла, што матрошка — зусім не дзіцячая цацка, а расейскі су-

вэнір, прыдуманы і пастаўлены на вытворчы канвэр пры канцы XX ст. Ідэя такіх, схаваных адна ў адной, фігурак — родам з Японіі, дзе гэты набор быў культиваваўся прыладай для думаніння і навучання. (Цяпер я разумею, чаму ў замежнікі такія папулярныя матрошкі, размалываючы пад палітычкай: апошнія маюць схильнасць раптоўна зъяніцца сваё палітычнае аблічча, а то й драбнечка у партыйнай барацьбе...) Сваю назну расейскі сувэнір атрымаў ад жаночага імя Матрона (Матрёна), мяркую, як сълед пакланенінья архайнаму славянскаму баству — Багіні-Маі.

У Энцыклапедычным дадзеным кінадніку канца XIX ст. яшчэ ніяма артыкулу пра загадковую матрошку. Адно згадваеца, што матрошка — замужнія жаныны ў Старожытным Рыме, якія вызначалася прыстойнымі паводзінамі. Ёй дазвалялася зъяўляцца на людзі адной, бяз мужа, і месці уласны транспартны сродак... Якая трансфарма-

цыя! Зараз сувэнірныя "матрошкі на продаж" — найперш замежнікам! — можна было б назваць "інтэрніт-чынікамі". Ідэя грамадзкое цікоты з дамешкамі халтуры і сораму (спытайце любога мастака).

Але мастакі — як багі: зь нічога яны могуць зрабіць Нешта! Якраз такое "Нешта" я ўбачыла днімі ў Мастацкім салоне на менскім праспэкце Скарыны. Набор з пяці лялечак-матрошак у нібыта касымічным бела-сінім убранині, з сасынкамі на спадніцах: Зімачка-Беларусь ува ўсёй сваёй шматмернасці крае...

Сільвия! Вось дык мастак!

Людка Сільнова

ГОД КАНЯ

2002 год, згодна з усходнім гараскопам, будзе годам Каня. Адмыслова для "НН" арыйскій друіды ў пячорах Тыбету падрыхтавалі гараскоп.

Мышы (Пацуку) (1900, 1912, 1924, 1936, 1948, 1960, 1972, 1984, 1996) у гэтым годзе не пашанціе. Белья Коні заўжды не любілі ружковых мышак (як і зялённых чалавечкаў). У гэты год мышам і пацукам лепш за ёсць ціхенка зашыща ў свае норы і чакаць — будзе-будзе съята і на нашай вуліцы!..

Бык (1901, 1913, 1925, 1937, 1949, 1961, 1973, 1985, 1997) можна скарыстаць свой шанец Конь — гэта ўсё ж такі не кабыла, малака ён не дае, а значыць — родная Быку душа.

Тыгру (1902, 1914, 1926, 1938, 1950, 1962, 1974, 1986, 1998) можна адпачыць: год Зьмія мінае, і няма чаго больш баяцца падступнага ўкусу. А вось на Кані Тыгру будзе лёгка адыграцца!

Для Ката (1903, 1915, 1927, 1939, 1951, 1963, 1975, 1987, 1999) год будзе на надта ўдалым: ад Каня не пабачыш ані малака, ані съятанкі. Адзіна надзея — адшукань што-небудзь смачненкаса са старых запасаў, пакуль Конь будзе гарцеваць дзе-небудзь далё-ока...

Цмоку (1904, 1916, 1928, 1940, 1952, 1964, 1976, 1988, 2000) зноў, як і ў папярэдняй гады, трэ будзе даводзіць заолятам і

літаратуразнаўцам сваю сапраўднасць. У яго сёлета ёсьць два варыянты: на кані — ці пад канём. *Tertium non datur!*

Зъмяю (1905, 1917, 1929, 1941, 1953, 1965, 1977, 1989, 2001), чыль год съходзіць, чакаюць розныя непрэымнасці: усе матчымыя грахі, як заўжды, будуць съпісваць на папярэднікую, то бок на яе. Ня варта засмучацца: треба чакаць свайго часу, каб потым нечакана зъявіцца з конскага чэрала, нібыта Дэвід Конэрфільд ці Атэн Паляды.

Конь (1906, 1918, 1930, 1942, 1954, 1966, 1978, 1990). Што і казаць — гэта Ваш год: атрымлівайце асалоду ад яго напоўніцу! Вас чакаюць атавы Атавы, пашы Раши, палі Трыпалі... Адзіна папярэднік: не захапляйцесь брэндзі "White Horse" ці КОНЬякам!

Каза (1907, 1919, 1931, 1943, 1955, 1967, 1979, 1991) сёлета даскачацца. Калі яна зноў пачне прэтэндаць на імя Каня (як две гады таму даводзіла, што яна — Цмок), дык ёй на толькі рогі паадбываюць. Калі ж Каза ўсё-такі вырашыць рызыкнуць, ёй варта памятаць, што наступны год прысьвячаецца Вадзяному каню. Вучыцеся плаваць!

Малта (1908, 1920, 1932, 1944, 1956, 1968, 1980, 1992) у нашым цырку карыстаецца нязменнай папулярнасцю. Сярод ейных нумароў найбольшым посыпехам будзе ка-

рыстацца кіраваныне дзяржаўным возам.

Певень (1909, 1921, 1933, 1945, 1957, 1969, 1981, 1993), як заўсёды, першым сустэрнене ранак Новага году, але наўрад ці яму гэта спадабаецца. Уявіце самі: навокал п'янія госьці, якіх трэба раскатурхадзіць, пераканаць іх, што яны ў гасціх, а потым выпіхнудзі з кватэры. А пасля ўсяго яшчэ і цэлы дзень мышца за імі посуд... Словам, усё як заўсёды.

Сабака (1910, 1922, 1934, 1946, 1958, 1970, 1982, 1994) у год Каня будзе брахаць — гэта традыцыйны сабачы занятак. Свае здольнасці ў гэтым можна з посыпехам прымяніць на сабачай пляцоўцы беларускага радыё альбо тэлевізіі. Дзярэзайце, творчасці людзей!

Свініні (1911, 1923, 1935, 1947, 1959, 1971, 1983, 1995) можна асабліва не клапаціца: для яе кожны год — як свой. Яна заўсёды знойдзе каму зрабіць якое-небудзь съвінства і жывіца за кошт гэтага. Адзіны непрыемны момант, які варта пераседзець дзе-небудзь у хляве ці катушку, — Каляды.

Жбан Няўмера, халдэйскі маг

чачьвертага бздану, улюблёны херамант

тыбэцкага ламы

ПОКАЗКА

Менск. На сесіі парламэнту выступае Лукашэнка.

— Хачу саабічыць вам, што Расія

далежна нам 2 міліарда долараў.

— А за што?

— Ты што, думаў, я зь імі там на

фанцікі ў тэніс гуляю?

Паводле www.jazep.f2s.com

Паштовая скрынка

Спадару, які даслаў у "НН" прыватную абвестку на 5-ці купонах. На жаль, гэткія вялікія паведамленні ў рубрыцы "Прыватныя абвесткі" друкавацца на можам: пакрыўдзім іншых дапісчыкаў, чые паведамленні папросту ня зъмесьцяцца. Развіце свае думкі, выкладзеныя ў абвестках, у нармальных артыкулах.

Міхалу С. з Горадні. Такую песню, як "Магутны Божа", кожны перапівае на свой манер, але яна ад гэтага і не губляе.

Ю.Ф. з Гомелі. Дзялікай за допіс. Абавязкоўна ўлучымі Вашы парады і заўгаві.

Сяргею Я. зь Менску. Тэму Вы закранулі цікавую, але артыкул атрымаўся адсторонены й задужа па-навуковаму сухі. Дык няма ў ім чагосці выразна беларускага — ён мог быць напісаны і ва Ўкраіне, і ва Pacei.

Мечыславу X. з Ліды. Артыкул Ваш без скарачэнняў надрукавацца на можам. За віншаванне дзялікай вялікі. Шчаслівых Калядоў і Вам!

Зымітру П. зь Менску. З "Восенскай гісторыяй" Вам варта яшчэ папрацаўца: калгасе лёгіка апавяданьня.

Паўлу X. зь Менску. Апавяданье пра вайну атрымалася просталінейнае — як сцэнар для фільму. Аднак фільмаў тыхікі ужо не здымоўца.

Уладзіславу Ж. зь Менску. I Вас таксама з Калядамі ў Новы годам!

Спадарыня Юзэфа Найдзюк з Каліфорні (г.Пасадэні) падпісала на "Нашу Ніву" Высокайскую сярэднюю школу (Камянецчына). Дзякую ёй вялікі!

Наступны нумар "НН"

выйдзе 4 студзеня, у пятніцу.
Бо з Новага году "НН" будзе выходзіць у пятніцу.

У нумары:

- інтарвю зь беларусам, які перайшоў у іслам
- беларускі аркестар атабарыўся ў сэрцы Амазоніі
- тэма нумару: новыя падручнікі

Свядомыя беларусы-хрысьціяне запрашаюцца на вечарыну "Развітаныне са старым годам", што адбудзецца 30 сінтября, у нядзелю, па адрасе вул.Чайкоўскага, 37. Праезд трап. 2, 18, 29, 61 да прып. "ул.Чайкоўскага". Пачатак у 15.30.

На Варвашэні, 8 працуе выстава маладых фотамастак.

Кацянят сіямскіх прапаную, 6000 руб., у Гомелі. E-mail: lc@tut.by

Навіны Гарадзенскай музычнай сцэны, контакты з арганізацыямі нацыянальных меншасцяў Гарадзеншчыны на сایце www.Michelson.by.ru

Беларускае аўдыё і відэа ў Горадні на выставе "У Міхельсоне".

Штопнандзелка і штосерады з 17-й да 20-й (вул.Маркса, 11; другі паверх). E-mail: michelson@tut.by

Прадаю:
Кнігі — поштой: М.Раманюк "Беларускія народныя крыкі", З.Пазняк "Глэрыя Патрыя", заб. тв. У.Караткевіча ў 8 т. і інш. Вышлю котолё: 220030, Менск-30, а/c 195, Яну; <http://book2002.narod.ru>; jancit@tut.by; Тэл.: 258-43-54.

Беларусы Рэчыцы!

Прапануем вам у суботу беларускія аўдыё-, відэакасеты, CD, кнігі. Даведкі праз тэл. (0232) 45-11-51

Беларускае відэа, аўдыё, CD у Гомелі: Піянэрскі сквер (ля цырку) — штонандзелю да 13.00, штодня — праз тэл. 45-11-51

Ісус сказаў яму: "Я і дарога, і Греуда, і жыццё".
Нікто не прыходзіць да Айда, калі на церазь Мані". Іван. 14:6
БЕЛАРУСКАЯ ЕВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА
Набондзелю ў Аспінках у Менску а 19-кі Любчава 21-56. Т. 279-71-31, 278-89-87. Штонандзелю у Аспінках у 17-кі Ненка, 40. Т. 28-230. Шточнайзер у 17-кі ў Магадане: Аспінек 54. Т. 3-18-76

Нацыянальны дзяржаўны гуманітарны ліцэй імя Якуба Коласа абаўшчае набор вучняў 7 клясы на падрыхтоўчыя курсы. Заняткі праводзіцца па беларускай мове, літаратуре, гісторыі Беларусі, замежных мовах. Пачатак занятак — па меры камплектавання груп, два разы на тыдзень з 16.30. Тэлефоны для даведак: 226-10-73, 227-32-77. Наш адрес: 220050, г.Менск, вул.Кірава, 21

НАША НІВА

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўны рэдактары "Нашай Ніви":

С.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч (1920), С.Дубавец (1991—2000).

скраторка рэдакцыі	Наста Бакшанская
карэктарка	Надзея Бракар
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
мастакі рэдактар	Андрэй Кузыччык
карэктар	Сяргей Петрыкевіч
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
выдавец	Фонд выдання газеты "Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/c 537

Te/fax: (017) 213-32-32

E-mail: nn@irex.minsk.by

<http://niva.s5.com>

© НАША НІВА. Спасылка на "Нашу Ніву" абаўязковая. 6 палос форматам A2. Друкія RUP "Выдавецтва "Беларускі Дом друку" Менск, пр. Скрыні, 79. Рэдакцыя не нікі адказнасці за змест рекламных абвестак. Кошт свабодны. Пасывленчанне аб регистрацыі перыядичнага выдання № 581 ад 14.09.96 г., выданне з Дзяржаўнага камітэтом па друку Эстублія Беларусі. Юрдычны адрес: г.Менск, пр. Газеты "Ізвестія", д. 8, кв. 173. Наклад 3634.

Нумар падпісаны ў друку 27.12.2001.

Замова № 7581.

Редакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а